

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**OSMANLI DEVLETİ VE AVRUPA'DAKİ GELİŞMELERİN
BASİRET GAZETESİNE YANSIMALARI (1870-1878)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsmail KAYMAZ

Enstitü Anabilim Dalı : Tarih

Enstitü Bilim Dalı : Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fikrettin YAVUZ

Eylül – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

OSMANLI DEVLETİ VE AVRUPA'DAKİ GELİŞMELERİN
BASİRET GAZETESİNE YANSIMALARI (1870-1878)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İsmail KAYMAZ

Enstitü Anabilim Dalı : Tarih

Enstitü Bilim Dalı : Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

“Bu tez ....../..../201.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç. Dr. Fikretin YAVUZ	Basarılı	
Doç. Dr. Mustafa SARI	Basarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Dilara USLU	Basarılı	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	İsmail KAYMAZ
Öğrenci Numarası	:	0360Y12027
Enstitü Anabilim Dalı	:	TARİH
Enstitü Bilim Dalı	:	TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	OSMANLI DEVLETİ VE AVRUPA'DAKİ GELİŞMELERİN BASİRET GAZETESİNE YANSIMALARI (1870-1878)
Benzerlik Oranı	:	%19

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

10/09/2019
Öğrenci İmza

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbtezler@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

10/09/2019
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Doç. Dr. Fikrettin YAVUZ

Tarih: 10/09/2019

İmza:

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında benden desteğini esirgemeyen hocalarım Doç Dr. Fikrettin YAVUZ'a, Doç Dr. Mustafa SARI'ya ve Dr Öğr. Üyesi Dilara USLU'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmalarım boyunca gerekli kolaylıkları sağlayan kardesim ve hocam Dr Öğr. Üyesi Tufan TURAN'a ve arkadaşlarım Ender AKAR'a ve Alper ÜNSAL'a beraber görev yaptığım tüm Türk Silahlı Kuvvetleri mensuplarına teşekkürlerimi sunuyorum.

Bu çalışmam esnasında sabır gösterdiği ve bana katlandığı için eşim Semrah Kaymaz'a, kızlarım İremsu KAYMAZ ve Gökçe KAYMAZ'a, teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca çalışmam boyunca yardımını esirgemeyen herkese teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
RESİM LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1. OSMANLI DEVLETİ'NDE BASIN VE BASİRET GAZETESİ	7
1.1. Osmanlı Basını'nda Öncü Türkçe Gazeteler.....	7
1.1.1. Takvim-i Vekayi.....	7
1.1.2. Ceride-i Havadis	9
1.1.3. Tercüman-ı Ahval.....	10
1.2. Basiret Gazetesi	10
1.2.1. Basiret Nedir?.....	10
1.2.2. Gazetenin Kuruluşu ve Özellikleri	11
1.2.3. Siyasi Eğilimi	12
1.2.4. Basiret Gazetesinin Yayına Başladığı Dönemde Osmanlı Devleti	14
1.2.5. Basiret Gazetesinin Yayına Başlama Süreci	14
BÖLÜM 2. OSMANLI DEVLETİ'NDE YAŞANAN OLAYLARIN BASİRET	
GAZETESİNE YANSIMALARI	16
2.1. Mısır ve Mısır Meselesi.....	16
2.2. Hersek İsyanı 1875 Başlama Süreci	22
2.3. Meşrutiyetin İlanı (1876) Süreci	27
2.4. Ayastefanos Antlaşması (1878).....	28
2.5. Çırağan Baskını (1878).....	31
BÖLÜM 3. AVRUPA'DAKİ GELİŞMELERİN BASİRET GAZETESİNE	
YANSIMALARI	35
3.1. Almanya	35
3.2. Fransa	42
3.3. Fransız-Alman Savaşı (1870-1871).....	45

3.4. İngiltere.....	58
3.5. Avusturya	62
3.6. Hollanda	63
3.7. Rusya	64
SONUÇ	74
KAYNAKÇA.....	77
EKLER	86
ÖZGEÇMİŞ	95

RESİM LİSTESİ

- Resim 1.** Basiret Gazetesinin sahibi ve yazarı Basiretçi Ali Efendi. 86
- Resim 2.** Basiretçi Ali Efendi'nin Basım hanedeki bir fotoğrafı. 86
- Resim 3.** Basiret Gazetesinin 10 Kanunisanı 1285(22 Ocak 1870) Tarihli ilk sayısı. (Basiret); 87
- Resim 4.** Basiret Gazetesinin 10 Şubat 1291 (22 Şubat 1876) tarihli 1741 nolu sayısı. 91
- Resim 5.** Basiret Gazetesinin 13 Rebiülahir 1287 (13 Haziran 1870) tarihli 97 nolu sayısı.(Prusya Devleti harp hazırlıklarını ivedilikle görmekte birlikte yakın zaman içersinde hususi bir harp vergisi koymakla bunu askeri işler için kullanacaktır diye başlayara..... 92
- Resim 6.** Basiret Gazetesinin 17 Rebiülevvel 1287 (17 Temmuz 1870) tarihli 121 nolu sayısı. (Prusya kralı Fransa elçisinin bundan sonra Berlin'de ikamet etmesini istemiyor. Fransa dev-leti her ne kadar savaş ilan etmekte biraz kararsız ise de yakın zamanda savaş 93
- Resim 7.** Basiret Gazetesinin Hakkı Tarık Us koleksiyonunda bulunan 18 Şubat 1291 (1 Mart 1876) tarihli 1749 numaralı son sayısı sayısı. 94

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Osmanlı Devleti ve Avrupa'daki Gelişmelerin Basiret Gazetesine Yansımaları (1870-1878)			
Tezin Yazarı: İsmail Kaymaz		Danışman: Doç. Dr. Fikretin Yavuz	
Kabul Tarihi: 10/09/2019		Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 84 (tez)	
Anabilim Dalı: Tarih		Bilim Dalı: Türkiye Cumhuriyeti Tarihi	
<p>Basiret Gazetesi basın tarihimizin ilk özel gazetelerindendir. Gazete yayın hayatına başlamasından kapanışına kadar Ali Efendi'nin idaresi ve mülkiyetinde bulunmuştur. Ali Efendi gazeteciliği bir meslek olarak benimsemiş ve geçimini bu yoldan temin etmiştir. Basiret döneminin en ciddi, objektif ve tirajı yüksek olan gazetelerinden biridir. Basiret'in yayın hayatına başladığı 1870'li yıllar, Osmanlı İmparatorluğu'nda Meşrutiyet idaresinin kurulması arifesine rastlamaktadır. Bu dönemde Basiret, çeşitli fikir akımları ve Meşrutiyet fikirlerinin Osmanlı toplumuna aktarılmasında büyük rol almıştır. Basiret gazetesi, dokuz yıla yakın devam eden yayın hayatı boyunca toplumun iletilerini yönetime ileten tarafsız bir yayın organı olmaya özen gösterdi. En azından bu iddia ile ortaya çıktı. Basiret öncesi dönemde bir kaç edebi ve fikri gazete dışında, devlet tarafından oluşturulmuş bir tekel var idi. Bu dönemde devletin çıkardığı Takvim-i Vekayi; yönetimin emir ve iletilerini halka tebliğ eden resmi bir gazete niteliğinde idi. Türk Basın hayatında oldukça önemli bir yeri olan Basiret Gazetesi tarihte karşımıza çıkan Türkçe ve Türk gazetelerinden biri olmakla öncüdür. Basiret Gazetesi gazete sahibi Basiretçi Ali Efendi'nin ifadesiyle “Menafi Vataniye ve Havadis-i Umumiye'ye Dair Millet Gazetesi” nitelendirilen, başlangıçta küçük boy 4 sayfadan oluşan bir gazete idi. Zamanla Alman destek ve tesiri ile birlikte siyasi mecralara kaymasına rağmen Türk basın hayatında önemli yeri vardır. Şark Meselesi açısından bakıldığında Basiret gazetesi Avrupa devletlerinin ve özellikle de Almanya'nın yayılma politikalarına Osmanlı Devleti içerisinde bilerek ya da bilmeden araç olan bir yayım organı idi. İlk Millet gazetesi ibaresi Basiret gazetesinin bu güne kadar yayınlanan gazetelerden farkını ortaya koymaktadır.</p>			
Anahtar Kelimeler: Basiret, Gazete, Şark Meselesi, Osmanlı, Almanya.			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: Reflections of the Developments in the Ottoman Empire and Europe to the Basiret Newspaper (1870-1878)			
Author of Thesis: İsmail Kaymaz		Supervisor: Assoc. Prof. Fikrettin Yavuz	
Accepted Date: 10/09/2019		Number of Pages: vi (pre. text) + 84 (main body)	
Department: History		Subfield: History of the Turkish Republic	
<p>Basiret Newspaper is one of the first private newspapers of our press history. It was found under the direction and ownership of Ali Efendi until the closing of the newspaper from its inception to its closure. Ali Efendi has adopted journalism as a profession and has obtained a living from this way. It is one of the most serious, objective and circulated newspapers of the period of prayer. The 1870's, when Basiret began its publication, coincide with the establishment of the Meşrutiyet administration in the Ottoman Empire. In this period, it played a major role in transferring various ideas and Meşrutiyet ideas to the Ottoman society. Basiret newspaper, nine-year-long broadcasting throughout the life of the community's messages to the public's attention was directed to be an independent media organ. At least that came up with the claim. There were a number of literary and intellectual newspapers in the pre-scrutiny period and a monopoly created by the state. In this period, the state-issued Takvim-i Vekayi; it was an official newspaper which communicated the orders and messages of the administration to the people. Basiret Newspaper, which has a very important place in the Turkish press life, is the pioneer of Turkish newspapers that we encounter in our history. Basiret Newspaper as the newspaper owner Basiretçi Ali said, "Newspaper for Nation on Interest of Homeland and General News" was initially a small 4-page newspaper. In time, Basiret shifted its publication policy towards political sphere with the German support and influence. From the point of view of the Eastern Question, the Basiret newspaper was a dissemination organ of the European states, especially Germany's spreading policies in the Ottoman Empire. It has been a window of Turkish public opinion to the western world, even though it is not wide and systematic until the end of the 19th century, with political writings published in foreign newspapers in Istanbul and news about the culture and civilization of the West. As it was the first news paper used the title of Millet newspaper, reveals its the difference among the newspapers published at that time.</p>			
Keywords: Basiret, Newspaper, Eastern Question, Ottoman, Germany.			

GİRİŞ

Tezin Konusu

İnsanoğlu her daim çevresinde yaşananları öğrenmek, kendi deneyimleri başkalarına aktarmak ve fikirlerini başkalarına iletmeye ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyacın sonucu, yani yaşananları anında olup bitenleri öğrenme isteği (haberleşme) eylemini yaratmıştır. Bunların yanı sıra başka bazı önemli teknik olanakların sağlanması Basın Tarihi Açısından önemli gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu teknik olanaklar ise, tarih sahnesine çıkış sırasıyla, yazının icat edilmesi, kâğıdın kullanılması ve matbaanın (basım sanatının) icadıdır¹. Daha sonraları ve ancak XIX. yüzyılda bunlara Basımı, Haberleşmeyi ve Dağıtımını geliştiren birçok icatların eklenmesi sonucunda da bugünkü çağdaş basın meydana gelmiştir. Yakın bir döneme kadar, matbaada üzerine baskı yapılan tek malzeme kâğıttı. Bu bakımdan kâğıt yapımı, matbaacılığın bağımlı olduğu, onsuz varlığını sürdüremeyeceği bir üretim dalıdır². Kâğıdın bulunuşu üzerine de çeşitli görüşler vardır. Bir görüşe göre kâğıt, İÖ 123'te Çin'de bulunmuştur. İÖ 105'te Çin'de Tsei-Lun tarafından bulunduğunu öne sürülenlere de rastlanmaktadır. Kimi kaynaklara göre de kâğıdı Türkler bulmuşlardır; kâğıt sözcüğü Türkçe kökenlidir. Kâğıdın orta doğuya gelişi ilk önce Yemen ve Mısır'da açılanların izlediği, daha sonra Trabzon'a getirildiği öne sürülmüştür. Avrupa'nın kâğıt yapımını Ortadoğu'dan öğrendiği söylenebilir (Haçlı seferleri ile). Avrupa'da ilk fabrika 1276'da İtalya Fabriona'da açılmıştır. Bu fabrika kuruluncaya kadar, Avrupa ülkeleri kâğıdı, İspanya Xativa'da Arapların kurduğu fabrikadan ve Şam'dan getiriyorlardı³. Osmanlılar, önceleri kâğıdı Doğu'dan getiriyorlardı. Batı kaynaklı kâğıt kullanımı yüzyılın ikinci yarısında başladı ve giderek yaygınlaştı. 17. yüzyılın ikinci yarısında Fransa'nın kâğıt fabrikaları gelişirken, Osmanlı-Fransız ticaret ilişkileri de arttığından, Fransız yapımı kâğıt kullanımı en geniş ölçüye ulaştı⁴.

---

¹ David Beetham- Kevin Boyle, *Demokrasinin Temelleri*, Çev: Vahit Bıçak, Liberte Yay., Ankara 1998, s.33.

² Beetham, *Demokrasinin Temelleri*, s.36.

³ Muammer Aksoy, "Türkiye'de Düşünce Özgürlüğü", *Türkiye'de İnsan Hakları Semineri* (9-11 Aralık 1968), Ekin Yay, Ankara 1970, s. 128.

⁴ Beetham, *Demokrasinin Temelleri*, s.37.

Avrupa’da basımevlerinin hızla yaygınlaşmaya başladığı yıllarda, Osmanlı tahtında II. Mehmed oturuyordu Uzun bir geçmişi olan Bizans'a son vererek İstanbul'u fetheden II. Mehmed, bilimin gelişmesine önem veren, Avrupa'dan şahsi portresini yapmak üzere ünlü bir ressam getirecek kadar yeniliğe açık bir hükümdardı. Onu izleyen padişahlar da, hangi nedenle olursa olsun, matbaa kurulması yolunda girişimde bulunmamışlardır. 1727’ye, İbrahim Müteferrika’nın ilk matbaayı açma hazırlıkları başlayana kadar bu durum devam etmiştir. Basının tarihine ilişkin birbiriyle çelişen görüşler ortaya atılmıştır. Bunların içinde gerçeğe en yakını, 8. yüzyılda Asya’da ilk olarak ortaya çıktığı hususundaki bilgilerdir. Matbaacılıktaki en mühim icat, dizgi sırasında yer değiştirebilen harflerin kullanılması olmuştur. Bu buluşun tarihi ise 11’inci yüzyıl ortalarına rastlamaktadır. Çinliler başlangıçta balçıktan ve kalaydan, daha sonra da ahşaptan harfler yapmışlardır⁵.

Sonraki çağlarda, dizgi harfleriyle baskı uygulamalarına çeşitli ülkelerde rastlanmaktadır. Örneğin Mısır’da geniş kapsamlı araştırmalar yapmış olan Howard Carter, Memlûkler döneminde, 14. yüzyıl başlarında Kuran basıldığını belirtmektedir⁶. Johann Gensfleisch Gutenberg (1394-1469), hiç kuşkusuz ki, matbaayı üreten ya da Avrupa’da ilk defa kullanmış kişi değildir. Dolayısıyla, Gutenberg’in Avrupa’da (Meinz’da) dizgi harfleriyle ilk kitabı (*İncil’i*, 1450-57 arasında) bastığı yolundaki bilgiler de gerçeği yansıtmamaktadır. Gutenberg öncesi basımevleriyle ilgili başka bir görüşe göre, Hollanda Haarlem’de, 1430’lu yıllarda, Laurens Coster bir basımevi kurmuş ve Gutenberg, basımcılığı Coster’in yardımcısından öğrenmiştir. Ancak, mutlak olan, Gutenberg’in bu buluşu geliştirmiş olması ve yaygınlaşmasını sağlamış bulunmasıdır. Gutenbergden sonra matbaacılık Avrupa’da hızla yayıldı. Matbaacılığın Almanya’da pek çok şehirde matbaalar kuruldu. İtalyada ise, 1467’de Roma’da, 1469’da Venedik’te, 1471’de Napoli, Floransa ve Bolonya’da, 1500’den önce Milano ve Ferrera’da açılanlar izledi. Kısa bir süre içerisinde kurulan 72 matbaa ile İtalya matbaacılıkta çok gelişmiş bir ülke oldu⁷. 1469-70’te Fransa’da Paris Sorbonne’da ilk matbaayı açan üç Alman, 1473’te Paris’te bir

---

⁵ Aksoy, “Türkiye’de Düşünce”,s.129.

⁶ Hamza Çakır, “II. Meşrutiyete Kadar Osmanlıda Basın-İktidar İlişkileri”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, S. 11(2001), s.95.

⁷ Aksoy, “Türkiye’de Düşünce”,s.130.

basımevi daha kurdular; bunları Lyon, Toulouse, Potiers, Rouen'da açılanlar izledi. Sonrasında 34 kentte yeni matbaalar kuruldu⁸.

Hollanda'da kurulan ilk basımevleri Utrecht ve Alos'ta 1473'te açıldı. Daha sonra 21 şehirde daha basımevleri kuruldu. Viyana'daki ilk basımevi 1473 yılına tarihlenmektedir. Bunu 1479'da Prag ve Viyana'da kurulan matbaalar izledi. İngiltere'de ilk basımevi 1474'te Westminster'de ve 1777'de Londra'da açıldı. İlk İspanyol matbaası 1475'te Sevil'de, ilk Norveç matbaası 1656'da Kristiansand'da kuruldu. Auguste Vitu'nun *Histoire de Typographies*, 1465-1500 arasında, 200'ü aşkın Avrupa kentinde matbaa açıldığı anlaşılmaktadır. Amerika'da ilk basımevi 1639'da Harvard Koleji'nde açılmış, ikinci basımevi 1693'te New York'ta kurulmuştur⁹.

Osmanlı Devleti kozmopolit bir yapıya sahipti. Devlet bünyesindeki Müslüman ahali tarafından matbaa geç kullanılmış olsada, diğer etnik gruplar (Yahudiler, Ermeniler ve Rumlar) vasıtasıyla matbaa devletin sınırları dâhilinde kullanılıyordu. Bu azınlık gruplarının matbaayı kullanmasında ki temel neden ise Batı ile kurdukları yakın ilişkilerdi ve bu ilişkileri ticaret vasıtasıyla kurmuşlardı. Müslüman Türkler ise ilk matbaalarını 1727 yılında İbrahim Müteferrika vasıtasıyla kurdular. Matbaada basılan ilk Türkçe harfli eser ise Vankulu Lûgatı adlı bir sözlüktü.

Osmanlıda Basmacılık gelişmiş ve yeni matbaalar kurulmuştur. Ulema sınıfı dâhil matbaayı desteklemiştir. Matbaaya karşı tek tepki hattatlardan gelmiştir.

İbrahim Müteferrika matbaasından sonra Takvim-i Vekayinin basımı için Takvimhane-i Amire II. Mahmut tarafından Beyazıtta kurulmuştur. 1822'de Vekayi-i Mısıriye adlı gazeteyi çıkarmak üzere kurulmuş olan Bulak Basımevidir. Osmanlı Devleti matbaadaki gelişmelere müteakip gazetecilik alanında gelişme göstermiş resmi ve özel basın yayın organları, yabancı dillerde ve Türkçe olarak yayımlanmaya başlamıştır. Osmanlı Devletinde gelişen Basın hayatı Azınlık ve yabancı elçiliklerin gazeteler vasıtasıyla 1795 yılından itibaren Osmanlı Devleti üzerinde egemenlik kurmak maksadıyla basını

---

⁸ Çakır, "İktidar İlişkisi", s. 96-97.

⁹ Tarık Zafer Tunaya, "*Mithat Paşa'nın Anayasa Tasarısı: Kanun-ı Cedid*", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, I, İstanbul, 1985, s.30-31.

kullanması sonrasında başlamıştır. Osmanlı Devleti ise yabancı ve yerel kişiler vasıtasıyla 1831 yılından itibaren Türkçe resmi ve özel gazeteler çıkararak halkın mevcut durumdan ve olaylardan haberdar olması yabancı devletlerin aleyhte politikalarına karşı tepki göstermek amacıyla basın hareketleri başlamıştır.

Osmanlı Devleti'nde ilk gazete basan unsur ülke içinde yabancı devlet elçilikleri ve azınlıklar olmuştur. Bunun nedeni basının gücünü kullanarak Osmanlı ile ekonomik ilişkileri geliştirmek ve basın yoluyla Osmanlı toprakları üzerinde hâkimiyet kurma düşüncesidir. Osmanlı'da ilk gazeteyi Fransızlar 1789 tarihinde yayınlamıştır. Fransız devriminin getirdiği yenilikleri Türklere anlatma gayretiyle yayınlanan gazete Fransızca yayınlanmıştır. 1796-1798 tarihleri arasında ikinci gazete *Gazette Francaise de Constantinople*'dir.

Osmanlı da Türkçe yayınlanan gazetelerin başlangıcı 1831 yılında basılan ilk resmi gazete Takvim-i Vekayi'dir. Takvimi Vekayi'nin yayınlanma sebebi Alexandre Blacque'un 1825 de İzmir'de yayınladığı 'Le Spactetaur de L'Oriental adlı gazetenin Osmanlı yanlısı yazılar yayınlamak İngiltere, Rusya ve Fransa'ya karşı önemli oranda tepki göstererek fayda sağlamasıdır. Haftada bir kez 5000 nüsha basılan gazetenin sonrasında özel gazeteler geldi. Türkiyede 1840' ta Ceride-i havadis ilk Türkçe yayınlanan özel gazete oldu. William Churchill tarafından çıkarılan gazeteyi Çapanzade Ağah Efendi ve Şinasi'nin 1860 ta çıkardığı Tercuman'ı Ahval ve Şinasi'nin 1862 yılınca çıkarmaya başladığı Tasvir'i Efkar gibi gazeteler fikir gazetesi niteliğinde çıkarılmış ve Osmanlı devletinde meydana gelen olayları halka aktararak basının Osmanlı devleti lehinde yazılar yazmışlardır. 1870 yılına kadar çıkan Türkçe gazete 10u geçmemiştir. 20 Şevval 1286 /23 Ocak 1870 tarihinde Ali Efendi tarafından çıkarılan Basiret gazetesi ilk millet gazetesi olması, Osmanlı milliyetçiliğini savunması, Panislavizm karşıtı yazılar yayınlaması, hürriyet, eşitlik ve adalet hususlarında yayınlar yapması açısından önemlidir. 1876 yılında Meşrutiyetin ilanına katkıları ve dönemin aydınlatılması hususunda Almanya'nın 1870 sonrasında Osmanlı devletinde etkilerinin ilk olarak hissedilmesi açısından önemli bir yeri mevcuttur.

Tezin Amacı

Bu çalışmada, Basiret gazetesinin yayınlandığı dönemde Osmanlı Devleti'nde ve Avrupa'da yaşanan önemli olayların gazetede nasıl ele alındığının ve nasıl yorumlandığının ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Gazeteler, kamuoyunu şekillendiren önemli etkenlerdir. Bu nedenle de gazetelerde yer alan haberlerin ele alınış şekilleri, toplumun o olayla ilgili fikirlerini derinden etkileyebilir. Bu çerçevede, Osmanlı Devleti'nde Basiret gazetesinin yayınlandığı dönemde yaşanan Mısır meselesi, 1875 Hersek İsyanı, Meşrutiyetin ilanı, Ayastefanos antlaşması Osmanlı tarihi açısından oldukça önemli olayların basına nasıl yansydıkları ve nasıl ele alındıkları incelenecektir. Bunların yanı sıra büyük Avrupa devletlerinde yaşanan Sedan Savaşı gibi önemli olayların Türkiye'de nasıl yorumlandığı da ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın Önemi

Basın özellikle XIX. yüzyıldan itibaren gerek dünya tarihinde ve gerekse Osmanlı tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Yaşanan tüm gelişmeler sansüre uğramış olsalar da basında ve özellikle de gazetelerde yer almış ve kamuoyuna aktarılmıştır. XIX. yüzyıl tarihi ile ilgili çalışmalarda önemli bir kaynak olan basın, pek çok araştırmaya da vesile olmuştur. Yüzyılın en zorlu meselelerinden biri olan Doğu Sorunu konusunda da hem Avrupa basını hem de Osmanlı basını oldukça yoğun bir şekilde haberler yayınlamıştır. Dönemin birinci elden kaynakları olan basının ve konuyla ilgili basında yer alan haberlerin ortaya konulması büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma ile Osmanlı basınının bir parçası olan Basiret gazetesinde konuyla ilgili haberler incelenerek tarihi araştırmalara kaynaklık edebilecek bir tez hazırlanmaya çalışılmıştır.

Gerek Osmanlı ve gerekse Avrupa tarihi açısından oldukça önemli bir sürecin ele alındığı bu çalışma ile dönemin politikalarını şekillendiren olayların Türk basını ve Türk kamuoyu tarafından nasıl ele alındığı ortaya konulacaktır. Yapılan taramalarda, Basiret gazetesinde temelinde bu konuları ele alan başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle tez hem konusu hem de kaynakları açısından orijinallik taşımaktadır. Bu yönüyle alandaki önemli bir boşluğu kapatabilecek mahiyettedir.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmanın ilk safhasını veri kaynaklarının temini oluşturmuştur. Basiret gazetesinin nüshalarının bulunduğu Hakkı Tarık Us Kütüphanesi ve İBB Atatürk Kitaplığı koleksiyonlarından taramalar yapılarak, ilgili dönemde Osmanlı Devleti ve Avrupa'daki gelişmeleri aktaran haberler tespit ve temin edilmiştir. Daha sonra temin edilen haberlerin transkripsiyonları yapılmış ve kullanıma hazır hale getirilmiştir. Ayrıca konu ile ilgili kitaplar, makaleler, tezler incelenip fişlemesi yapılmıştır. Yapılan bu tasnif çalışmasının ardından yazım safhasına geçilmiş ve transkripsiyonları tamamlanan haberler, literatür kaynakları ile harmanlanarak konuların aktarımı sağlanmıştır.

BÖLÜM 1. OSMANLI DEVLETİ'NDE BASIN VE BASİRET GAZETESİ

1.1. Osmanlı Basını'nda Öncü Türkçe Gazeteler

1.1.1. Takvim-i Vekayi

Türkiye'de ilk gazete Fransızlar tarafından yayınlanmıştır. İstanbul'da, Fransız Elçiliği Matbaası'nda çıkarılan *Bulletin* (1795) ve *Gazette Française de Constantinople* (1796) Fransızlar tarafından çıkarılan ilk gazetelerdir¹⁰. Napolyon'un, Mısır seferi sırasında, Mısır'da da Fransızca *Le Courier d'Egypte* ve *Decade Egyptienne* ve Fransızca-Arapça *Avertissement-Tambih* gazeteleri yayın hayatına başlamıştır. Fransızlar, Mısır'dan kovulduklarında basımevlerini de beraberlerinde götürmüşlerdir. Bununla birlikte gazete, Mehmed Ali Paşa tarafından 1820'de kurulan **Bulak Matbaası**'nda basılmaya devam etmiştir¹¹.

İlk Osmanlıca gazetenin yani Takvim-i Vekayi'nin çıkmasından önce, İzmir'de *Courier de Smyrne* adlı bir gazete çıkaran ve sonradan Osmanlı Devleti hizmetine giren Fransız Alexandre Blacque (1797- 1837), İstanbul'a çağrılmış ve gazetenin yayınlanabilmesi için kendisinin yardımına başvurulmuştur. Kendisinin İzmir'deki matbaasında bulunan matbaa malzemeleri de 50.000 kuruşa satın alınmıştır. Blacque, hemen bir rapor hazırlamıştır. Raporunda gazetenin dili, kapsamı, faydaları ve nasıl dağıtılacağı konularında görüşlerini bildirmiştir. Serasker Paşa da konuyla ilgili kendi görüşlerini bildirmiş ve yıllık tahmini gelir-gider bütçesini de düzenlemiştir. Raporla önce Babıali'ye ardından da bir taktirle Sultan II. Mahmud'a sunulmuştur. Görüşme ve yazışmaların ardından, basımcılığa ve gazeteye sempatisi olan Sultan II. Mahmud, *Takvim-i Vekayi'nin yayınlanmasını* uygun bulmuştur. Gazetenin yöneticiliğine Vakanüvis Esad Efendi (1789- 1848) tayin edilmiştir. Gazetenin "Mukaddime" (Önsöz)'si de Esad Efendi tarafından

---

¹⁰ Alpay Kabacalı, *Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın*, İstanbul, 2000, s. 47-48.

¹¹ Fuat Süreyya Oral, *Türk Basın Tarihi 1728-1965*, I, Ankara, 1968, s. 88.

yazılmıştır. *Takvim-i Vekayi'nin* çıkışından beş gün önce, 26 Ekim 1831'de yayımlanan önsöz incelendiğinde, gazetenin şu amaçları öngördüğü anlaşılmaktadır:

- a) Bütün Osmanlı vatandaşlarının ülkede ve dünyada olanları öğrenmesi. Yabancıların Osmanlı yönetiminin resmi görüşünü öğrenmesi ve bu duruma göre hareket etmesi
- b) Yanlış ve asılsız haberlerin yayılmasının engellenmesi, iç huzurun ve düzenin sağlanması ve (asayişin) bozulmasının önlenmesi.
- c) Bilimsel fen, edebiyat, sanat, sanayi ve ticarete dair bilgilerin yaygınlaştırılması ve halkın faydasına sunulması.
- d) Devlet faaliyetlerinin tüm halk tarafından bilinmesi ve mevcut duruma uyulması sayesinde devlette birliğin sağlanması¹².

İlk sayısı 1 Kasım 1831'de yayımlanan ve haftalık çıkması öngörülen gazete, ilk olarak 5000 nüsha olarak basılmıştır. İlk zamanlar, düzenli olarak yayımlanamış ve kısa sürede içerisinde süresi belirsiz ve uzun aralıklarla çıkan bir gazeteye dönüşmüştür. Birçok Türkçe gazetenin yayın hayatına başlaması, *Takvim-i Vekayi'nin* kamuoyu oluşturma özelliği ve amacını tamamen ortadan kaldırmış ve onu resmi bildiri gazetesi haline getirmiştir. *Takvim-i Vekayi*, ülkede yaşanan olaylar, yabancı ülkelerde yaşanan gelişmeler, askeri olaylar, din görevlilerinin atamaları, bilim, ticaret ve fiyatlarla ilgili toplam altı bölümden oluşmaktaydı. 1861'den itibaren sadece resmi belgelere, yasa ve tüzüklere ve resmî duyurulara yer veren resmi bir gazeteye dönüşmüştür. 1879-1891 yılları arasında basımına ara verilmiştir. Kısa süre sonra, Sultan II. Abdülhamid, nişan verilmesini konu alan bir resmi bildiri "nişan itası" ifadesinin "nişan hatası" olarak yanlış yazıldığı gazeteyi kapatma kararı almıştır. İkinci Meşrutiyet'in ilanının ardından yeniden çıkarılmaya başlanan gazete, Milli Mücadele sonrasında Osmanlı Hükümeti'nin varlığının sona ermesine kadar yayın hayatını sürdürmüştür¹³.

---

¹² Oral, *Türk Basın Tarihi*, s.35.

¹³ Ömer Sami Coşar, *Millî Mücadele Basını, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1964, s. 63-65.*

1.1.2. Ceride-i Havadis

1831 yılında Amerika'nın İstanbul büyükelçiliğinde konsolos yardımcısı olarak göreve gelen William N. Churchill, 1833'ten itibaren İngiliz gazeteleri için muhabirlik de yapmıştır. 1836 yılında çıktığı bir av esnasında bir Türk çocuğu yaralaması üzerine tutuklanmış ve bunun üzerine de bazı Batılı devletler, kapitülasyonları öne sürerek Osmanlı Hükümeti'ne şantaj yapmışlardır. Kısa süre sonra özgürlüğüne kavuşan Churchill'e, olayın üstünün örtülmesi için bir nişan, 10 bin kantarlık zeytinyağı ihracı izni ve Türkçe gazete yayımlama hakkı verilmiştir. Churchill, bu hakları edindikten sonra dört yıl gazete çıkarmamıştır. *Ceride-i Havadis*, Dâhiliye Nazırı Akif Paşa'nın görevinden uzaklaştırılmasının ardından ancak yayınlanabilmiştir¹⁴.

Ceride-i Havadis, içerik ve biçim yönlerinden *Takvim-i Vekayi*'ye benzemektedir. İlk sayılarında yabancı ülkelerde yaşanan gelişmeler ile coğrafi ve tarihî konulara yer vermiştir. Bu nedenle bir dergiye benzetilen ve on günde bir yayımlanan *Ceride-i Havadis*'in okur sayısı ilk zamanlar 150'yi geçememiştir. Yayınına bu sebeple son vermesi üzerine, Osmanlı Hükümeti, Churchill'e ayda 2500 kuruş yardım yapmaya karar vermiştir. Neticede *Ceride-i Havadis*, devlet yardımıyla yaşayabilen yarı resmi bir gazete niteliğine bürünmüş ve Osmanlı Devleti'nin çıkarlarını savunmaya başlamıştır. Kırım Savaşı (1854-56) sırasında bazı İngiliz gazetelerinin savaş muhabiri olarak savaş bölgesine giden Churchill, kendi gazetesine de haberler göndermiştir. Bu süreçte, *Ceride-i Havadis*'in satışları da artmıştır. William Churchill ölünce, oğlu Alfred Black Churchill gazetenin adını *Ruzname-i Ceride-i Havadis* olarak değiştirmiştir. Özel ilanlara yer veren ilk gazete olan ve ilk kez bir ölüm ilanı yayınlayan *Ceride-i Havadis*¹⁵, gazete dilinin gelişmesine ve daha sonra yayınlanmaya başlayacak olan gazetelerin kadrolarının yetişmesine de (Şinasi de bunlar arasındadır) katkıda bulunmuştur.

---

¹⁴ Hıfzı Topuz, *100 Soruda Türk Basın Tarihi*, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1973, s. 44.

¹⁵ Osman Ersoy, *Türkiye'ye Matbaanın Girişi ve İlk Basılan Eserler*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1995, s. 22.

1.1.3. Tercüman-ı Ahval

Osmanlı Devleti'nde Osmanlıca yayınlanan ilk özel gazete olan *Tercüman-ı Ahval*, 21 Ekim 1860'ta yayın hayatına girmiştir. Kurucusu Çapanzade Agâh Efendi'dir (1832-1885). Agâh Efendi, gazete çıkarmaya başlamadan önce çeşitli devlet görevlerinde bulunmuştur. Agâh Efendi, Mart 1860'ta *Ceride-i Havadis* gazetesini yeniden çıkarmak istemiş ve Osmanlı Hükümeti kendisinin böyle bir talepte bulunmasından övgüyle bahsederek, kazanç ve masrafları kendisine ait olmak ve kanunlara uygun şekilde hareket etmek üzere gazeteyi çıkarmasına müsaade etmiştir. Agâh Efendi'ye, gazetenin başlıca yazarlarından biri olacak olan Şinasi (1824-1871) de yardım etmiştir. Şinasi, gazetenin ilk sayısında yer alan Mukaddime'yi de kaleme almıştır¹⁶. Agâh Efendi, *Tercüman-ı Ahval*'in ilk "Fikir Gazetesi" olarak yayımlanmasını sağlamıştır.

Haftalık bir gazete olarak yayın hayatına giren *Tercüman-ı Ahval*, 22 Ocak 1861'deki 25. sayısından itibaren haftada üç sayı yayınlanmaya başlamıştır. İlerleyen süreçte haftada 4, 5 ve 6 gün çıkmaya başlamıştır. 1864'te *Ceride-i Havadis*'in yerini alan *Ruzname-i Ceride-i Havadis* de *Tercüman-ı Ahval*'le rekabet edebilmek için büyük boyda ve haftada beş gün yayımlanmaya başlamıştır. Önceki gazeteler *Tercüman-ı Ahval*'e göre çok ilkel iken sonradan yayınlanacak olan Şinasi'nin *Tasvir-i Efkâr*'ı çok daha ileri düzeydedir. *Tercüman-ı Ahval*'in sayfaları haberler ve öteki yazılar olarak düzenlenmiştir. Havadis-i Dâhiliye, Havadis-i Hariciye gibi genel başlıklar altında toplanan haberlere ayrıca başlıklar konulmuş ve bunlar da ülkelere göre ayrılarak aktarılmıştır¹⁷.

1.2. Basiret Gazetesi

1.2.1. Basiret Nedir?

Bazı makaleler dışında dili Türkçe olup halkın anlayabileceği bir dil ile yayımlanan Basiretin anlamı, "kalp gözüyle görmek, manevi"dir. Arapça kökenli olan bu kelime, "Gerçekleri yanılmadan görebilme yeteneği, uzağı görüş, seziş, anlayış, kavrayış,

---

¹⁶ Hidayet Nuhoglu, "Osmanlı Matbaacılığı", *Türkler*, XIV, Ed. H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002, s.932.

¹⁷ Ersoy, *Türkiye'ye Matbaanın Girişi*, s.27.

*sağduyulu*¹⁸” gibi anlamlara da sahiptir. Kelimenin geniş anlamı, Basiret gazetesinde yayımlanan bir makalede şöyle açıklanmaktadır¹⁹: “*Hakikatine varma ettik insana ait olan bu hidayet ışığı, insanın yaşamı olan tutacağı yolu aydınlatır. İnsan bu ışık içer mutlu bir hayat sürer. Basiret hareketli bir ateştir. İnsana kötülüklerin doğuracağı tehlikeleri açıklayarak kötülüklerden sakınmayı öğretir. Onu hayvanı duyguların tutsaklığından kurtarır. Basiret hiç durmadan çalışan bir kuvvettir. İnsan nefsinin emrettiği kötü şeyleri yapmaktan erkek ederek onu, tehlikelerden korur, insanı insan eder. İnsan ancak basireti sayesinde insan sayılır. Basiretsiz adam adam sayılmaz. Basiret bir cevherdir. İnsana itibarını bu cevher eriştirir. Basiret Bir nurdur. İnsan zulüm ziyaretinde gaflet içinde ise, ancak bu nur sayesinde sapıklıktan kurtularak aydınlık yolu bulur. Basiret insana Rabbinin verdiği bir ihsandır. Basiret İnsanın vicdanında saklı zararı olmayan Bir şeydir. Belki bir tılsımdır. Basiretin güzel, zarif ve hoş olan manalarla ne biz anlatabiliriz ne de şu yontulmuş aciz kalemimiz anlatabilir*”²⁰.

1.2.2. Gazetenin Kuruluşu ve Özellikleri

Ali Efendi tarafından çıkarılan Basiret Gazetesi, 1870-1908 tarihleri arasında İstanbul’da yayımlanmıştır. İki evre halinde yayımlanan gazetenin ilk döneminde Cuma ve Pazar günleri hariç haftada 5 gün şeklinde basılmıştır. Bu dönemde gazete başlığında “*Cuma ve Pazar’dan maa’da beş gün çıkar*” yazmaktaydı. Bu durum gazetenin 788. sayısına kadar devam etmiş, bu sayıdan sonra bazen haftada 6 gün yayınlandığı da olmuştur. Basiret gazetesi, 859. sayısından itibaren kesin olarak haftada 6 gün çıkarılmaya başlanmıştır. Alınan bu karar gazetenin başlığında “*Haftada altı gün çıkar*” şeklinde belirtilmiştir²¹.

Gazete, basılmaya başlamasından kapatılışına kadar 2 yaprak, 4 sayfa olarak çıkmıştır. Sütun sayısı ise sürekli değişim göstermiştir. Gazetenin başlığının hemen altında ilk kez olarak *millet gazetesi* ibaresi koyulmuştur²². Basiret, günlük havadislerin ve siyasi olanların anlatıldığı en önemli gazetelerden biridir. Sahibi Ali Efendi’ye sonraki yıllarda

---

¹⁸ Komisyon, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 259.

¹⁹ *Basiret*, no: 934, 25. Ra 1290-23, s. 1; İlhan Yerlikaya, *Basiret Gazetesi*, YDT, İstanbul, 1988, s. 20.

²⁰ *Basiret Gazetesi*, Nu; 934, 25. 11 Mayıs 1289/ 25 Rebiü'l-Evvel 1290/23 Mayıs 1873 S.1

²¹ Yerlikaya, *Basiret Gazetesi*, s. 23.

²² Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, Çağlayan Kitapevi, İstanbul 1982, s. 211.

“Basiretçi” adını verilmiş ve kendisi Basiretçi Ali Efendi olarak tanınmıştır. Basiret, Türkçe yayımlanan ilk gazetelerden biriydi. Bu nedenle, Ali Efendi’ye Basiretçi lakabı verilmişti. Ali Efendi, tahsilini Enderun’da tamamlamış, bir süre sarayda çalışmış ve 1860 yılında çırağ edilmesinin ardından Maliye Nezâreti’nde 1863 yılında tahsilât memurluğuna getirildi²³. Ali Efendi, gazete basım imtiyazını 1867’de almış ve 1870’te de gazeteyi yayınlamaya başlamıştır. Basiret, kısa süre içerisinde dönemin en büyük ve güçlü gazetelerinden biri olmuştur²⁴. Yayın hayatına bu şekilde başlayan Basiret gazetesi, sekiz yıldan fazla bir süre çıktıktan sonra, 21 Cemaziyelevvel 1295/23 Mayıs 1878 tarihinde yayınlanan 2448. Sayısından itibaren Osmanlı Hükümeti tarafından kapatılmıştır. II. Meşrutiyet’in ilanı üzerine 1326/1908’de tekrar yayınlanmaya başlasa da bu yayın dönemi de fazla uzun sürmemiş ve düzensiz aralıklarla 19 sayı yayımlandıktan sonra gazete kapanmıştır²⁵. İki yayın süreci içerisinde gazete toplam 2467 sayı yayınlamıştır.

1.2.3. Siyasi Eğilimi

8 yıllık yayın süreci içerisinde, üç padişah değişen Basiret, Osmanlı maliyesinin iflasını açıklaması, I. Meşrutiyet ilanı 1875 Hersek İsyanı, Bulgar isyanı, Karadağ’ın Osmanlı Devleti’ne savaş ilan etmesi, Tersane Konferansı, 1870-1871 yıllarında Fransa-Prusya Savaşı, Rusya’nın Panislavist faaliyetleri ve 1876 Sırp isyanından kaçan göçmenler gibi konuları ele almıştır. Osmanlı tarihinde “93 Harbi” olarak anılan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’nın etkisiyle, sürekli kan kaybeden bir toplumun bunalımlarına büyük ölçüde yer veren bir gazete olmuştur²⁶.

Basiret Gazetesi’nde yayımlanan haberlerdeki eğilimler göz önüne alındığında Ali Efendi’nin İttihat-ı Osmanî (Osmanlıcılık), İttihad-ı İslâmî (Pan-İslâmizm) ve özellikle II. Meşrutiyet’in ilanının ardından, İttihat ve Terakki Cemiyeti taraftarı olduğu söylenebilir. Basiret, yayın hayatı boyunca hükümetle iyi ilişkiler kurmaya çalışmıştır.

---

²³ Muammer Dizer, “Basiretçi Ali Efendi” *TDV İslam Ansiklopedisi*, II, Ankara, 2002, s.388.

²⁴ İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, s. 211.

²⁵ Yerlikaya, *Basiret Gazetesi*, s. 26.

²⁶ Nuri Sağlam, “XIX. Yüzyıl Osmanlı Siyası Hayatında Basiret Gazetesi Üzerine”, *İlmi Araştırmalar Dergisi*, 3, İstanbul, 1996, s. 184.

Osmanlı Hükümeti'ne karşı faaliyetler yürütmemeye çalışmasına rağmen bazı olaylarda gazetecilik görevini yürütmeye çalışmış ve kamuoyunun eğilimlerine uygun haberler neşretmiştir. Gazete, toplumun her kesimine hitap etmeye çalışmış ve bunu başarmıştır. Sansür uygulamaları nedeniyle bazı aralıklarda Osmanlı Hükümeti tarafından kapatılmıştır. Ali Efendi, yaptığı haberler nedeniyle birkaç kez tutuklanmıştır. Sadrazam Mahmud Nedim Paşa döneminde basın üzerinde yoğunlaşan baskı ve sansür nedeniyle, gazetenin 11 Mayıs 1876 tarihli sayısında 3 sayfada yazı bulunmamaktaydı. Dördüncü ve son sayfada ise ilânlar koyulmuş ve sansür süreci protesto edilmiştir. Osmanlı toplumunun karmaşık ve çok uluslu yapısı içerisinde azınlıkların isyan hareketlerinin önüne geçilebilmesi ve Osmanlı birliğinin sağlanması fikriyle ortaya çıkan İttihâd-ı Osmânî ideolojisini savunmaktadır. Bu konuda pek çok makale ve haberler yayımlanmıştır. İttihad-ı Osmani'nin yanı sıra Rus ve İngiliz sömürgeciliği karşısında İttihâd-ı Germen fikrini desteklemiş ve bu konuda da makaleler neşredilmiştir. Gazete, ayrıca İttihâd-ı İslâm fikrini de savunmuştur²⁷. Panislavist faaliyetler karşısında, İttihâd-ı Osmânî ve Pan-Germen düşüncelerinin birlikte hareket ettiğine ve mevcut işbirliği içerisinde Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü koruyacağına dair yayımlar yapılmıştır.

Ali Efendi, Basiret yazarlarından Ali Suavi'nin düzenlediği Çırağan Sarayı baskınına karışması nedeniyle, 23 Mayıs 1873'ten sonra tutuklanmıştır. Ali Efendi, 6 aylık bir mahkeme sürecinin ardından Kudüs'e sürgün edilmiştir. Bir daha gazetecilik yapmamak şartıyla, 1884 yılında affedilerek İstanbul'a dönmesine izin verilmiştir. Bir süre sonra Erdek Kaymakamlığı'na tayin edildiyse de II. Meşrutiyet'in ilanının ardından bu görevinden istifa etmiş ve Ağustos 1908'de İstanbul'a gelmiştir. 25 Şaban 1326/21 Eylül 1908 tarihinde Basiret'i tekrar yayımlamaya başlamıştır. Fakat o dönemde birçok yeni gazete çıktığı için onlarla rekabet edememiş ve 19 sayı daha çıkardıktan sonra gazeteyi kapatmıştır²⁸.

---

²⁷ <http://burhanoguz.com/basiret-gazetesi/>. Erişim Tarihi: 12.03.2018.

²⁸ Yerlikaya, *Basiret Gazetesi*, s. 64-65.

1.2.4. Basiret Gazetesinin Yayına Başladığı Dönemde Osmanlı Devleti

Sultan I. Abdülhamid döneminde yaşanan Osmanlı-Rus savaşında, askeri sahadaki başarısızlıklar yaşanmıştır. Osmanlı İmparatorluğu bu sıralarda, eyaletlerde çıkan isyanlar ve mali sıkıntılar dolayısıyla, büyük bir kriz içindeydi. I. Abdülhamid, yetişme tarzı itibariyle, askerlikten anlıyor ve devleti yönetecek dirayetli vezirlere ihtiyaç duymuyor olsa da iyi bir sonuç alınıncaya kadar savaşa devam kararı vermiştir. Diğer taraftan, Rus devleti, Osmanlı Devleti'ne son bir darbe vurduktan sonra barış yapılmasına taraftar görünüyordu. Rus ordusu komutanı Kont Romanzoff, Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak için ordugâh üzerine baskı yapmanın şart olduğunu anlamış ve 1773 yılı sonlarında bu amaçla Tuna nehrinin güneyinden askerî bir harekât düzenlemiştir. Neticede, Osmanlı Devleti, Rusya karşısında büyük bozguna uğramış ve 1774 yılında Osmanlı tarafı için oldukça ağır şartlar içeren Küçük Kaynarca Antlaşması imzalanmıştır²⁹. Bu tarihten sonra yenilgiler birbirini takip edecekti.

Yeniçerilerin itaatsizlikleri ve savaşlarda başarı gösterememeleri yüzünden 1793 yılında Sultan III. Selim tarafından Nizam-ı Cedid teşkilatı kurulmuş fakat henüz sistemleşmemiştir. 1798 yılında Napolyon Mısır'ı işgal etmesinin ardından, İngiliz ve Rusların verdiği destekle Fransızlar, Mısır'dan kovulabilmiştir. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin artık kendi başına büyük devletlerle savaşamayacağını ortaya koymuştu. 1806 yılında, yeni kurulan Nizam-ı Cedid ordusunun kendilerine alternatif olduğunu fark eden Yeniçeriler isyan etmişti³⁰. Bunu izleyen süreçte Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, Genç Osmanlı hareketi gibi birçok önemli gelişme yaşanmıştır. Dış politikada ise Mısır sorunu, Girit isyanı, Kırım meseleleri başta olmak üzere birçok kriz Osmanlı Devleti'ni meşgul ediyordu.

1.2.5. Basiret Gazetesinin Yayına Başlama Süreci

Ali Efendi, 1283 (1866) yılında İstanbul'da Basiret adlı bir günlük gazete çıkarmaya karar vermişti. Basiretçi Ali, Sultan Abdülaziz, Sultan V. Murat ve Sultan II. Abdülhamid

---

²⁹ R. Nikola Mihajlovich, *Rus Diplomatlarının Raporlarında Osmanlı Devleti*, Ankara, 1999, s. 546-547.

³⁰ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, III, TTK Yayınları, Ankara, 2002, s. 595.

dönemlerinde gazetecilik yapmıştır. Ününü gazetesinden alan “Basiretçi Ali Efendi”, 1870 yılındaki Prusya-Fransa savaşından kazançlı çıkmıştır. Kendisi, Augsburg’ta, bir silah ve makine fabrikasında, elle döndürüldüğünde saatte 2 bin, motorla çalıştığı zaman ise saatte 5 bin nüsha basabilen bir baskı makinesini inceleme imkânı bulmuştur. Teknolojinin bu denli ilerlemesinden imrenen Ali Efendi, İstanbul Vezir Han’ında, Papazyan Efendi’nin tarihî eser sayılabilecek makinesinde, Basiret gazetesini yayınlamaya başlayacaktı. Basiret gazetesini çıkarmaya karar veren Ali Efendi, bir dilekçe ile 1283 (1866) yılında Hariciye Nezareti’ne başvurmuştur. Sonrasını kendisi şu şekilde anlatmaktadır: *“Sait Efendi, Nazır Paşa’nın odasına girip biraz sonra çıktığında altına kırmızı mürekkeple havalesini gösterdiler: “Bu dilekçenin şimdilik saklanması” işareti yazılmıştı. “Acaba bunun nedeni nedir?” diye sorduğumda “Şimdi Girit’te karışıklıklar var. Sana müsaade edilmiş olsa birtakım Rumlar da gazete imtiyazı istiyorlar, onlara da vermek gerekir. Evraktan numarasını alınız ve bu karışıklıklar son bulunca başvurunuz. O vakit müsaade olunacaktır buyurdular diye cevap verdiler.”* Girit isyanının sona ermesinin ardından da Ali Efendi’nin uzun yıllar sürecek olan gazetecilik hayatı başlayacaktır. *“O vakitler matbaa bulmak çok zor olduğundan Vezir Han’ında Tatyos’un kırık dökük bir makinesine başvurdum. Pazarlığı kesip sayısı yirmi paraya olmak üzere küçük boyda Basiret’i yayımlamaya başladım³¹.”*

Basiret gazetesi 1868 yılında günde 10 bin nüsha basılıyordu. Yani İstanbul’da çıkan diğer Türkçe gazetelerin sayısı kadar baskı yapılıyordu. Ali Efendi, İstanbul’da belirli miktarda siyasal bir kıpırdanma ve bilinçlenme olduğunu gösteriyordu. *Hakayık-ül Vekayi* gazetesinin sahibi Filip Efendi gibi, kendisine de hükümetin hoşuna giden ve padişahın bahşiş koparıcı yazılar yazması öğüdü verilmişti. Ali Efendi, bu öğüde şu şekilde cevap vermişti: *“Sadrazamın ne denli güçlü olduğunu biliyorum. Fakat ne çare ki, günümüzde kamuoyu ondan daha güçlüdür³².”* Ali Efendi, bu cevabıyla birlikte, halkı doğru bilgilendirmek üzere gazetecilik yapacağını da beyan etmekteydi.

---

³¹ Çalıştay, “Basiret Gazetesi”, s. 6.

³² Çalıştay, “Basiret Gazetesi”, s. 6.

BÖLÜM 2. OSMANLI DEVLETİ'NDE YAŞANAN OLAYLARIN BASİRET GAZETESİNE YANSIMALARI

2.1. Mısır ve Mısır Meselesi

Basiret gazetesinde Osmanlı Devleti'nde yaşanan önemli olaylarla ilgili pek çok haber neşredildiği görülmüştür. Bu çerçevede, Mısır Meselesi ile ilgili haberlere de gazetede rastlanmaktadır. Basiret'in yayınlanmaya başladığı süreçte, Mısır'ın başında Hidiv İsmail Paşa bulunuyordu. Eski Mısır valisi Mehmet Ali Paşa gibi Osmanlı Hükümeti ile yıllarca savaşmak yerine, Sultan Abdülaziz döneminde Osmanlı yönetimi ile iyi geçinerek Hidiv unvanıyla birlikte Mısır vilayetinin genişletilmesi imtiyazını almayı da başarmıştır. Hidiv İsmail Paşa idaresini güçlendirmek ve Osmanlı Hükümeti'nin desteğini almak amacıyla bir buçuk milyon liralık bir yük ile İstanbul'a gelmişti. Makam-ı Hilafet, Makam-ı Sadaret, Seraskerlik, Hariciye Nezareti, Sadrazamın oğlu ve dairesi hatta Basiret gazetesi bile bu paradan nasibini almıştı. Basiret gazetesi sahibi Ali Efendi ile Mısır Hıdivi İsmail Paşa arasında yakın bir dostluk da vardı. Ali Efendi, Almanya dönüşünde, Hidiv'in kızının düğünü için Mısır'a gitmişti. Paşa, büyük bir cömertlikle dağıttığı bu paraları, İngiltere ve Fransa'dan yüksek faizli borçlarla sağlıyordu³³. Basiret'le Hidiv arasındaki yakın ilişkinin arka planı bu şekildeydi.

Basiret, bazı zamanlarda yabancı yayın organlarından makale ve yorumlar aktarmıştır. Bu çerçevede, Mısır Hıdivi İsmail Paşa ve Mısır ile ilgili olarak da dış basında yer alan haberler, Basiret'e yansımıştır:

Paris'te çıkan *Le Monde* gazetesinden yapılan bir tercümede. Mısır Hıdivi'nin Osmanlı Devleti'nce münasip görülmeyen icraatlerde bulunduğu belirtilmiştir. Habere göre, Mısır Hıdivi, Osmanlı Devleti'nden ekonomik ve askeri bağımsızlığını kazanmak için yabancı devletlerle ilişkiler kurulmaktaydı³⁴. Fransız basınından alınan diğer bir habere göre, Mısır Hıdivi, Paris'e iki zırhlı gemi ve iğneli tüfekler sipariş etmişti ve bu ürünlerin ücretlerini Paris elçisi aracılığı ile ödeyecekti. Mısır Hıdivi, Avrupa'dan askerî teçhizat

---

³³ Yerlikaya, *Basiret Gazetesi*, s. 124-126.

³⁴ Basiret Gazetesi, Nu: 3,14 Kanun-u Sani 1285/ 23 Şevval 1286/ 26 Ocak 1870 s. 3.

temin ederek Mısır ordusunu modernize etmeye çalışmaktaydı³⁵. *Levand Herald* kaynaklı Basiret haberine göre, İsmail Paşa, Amerika'dan da birkaç büyük top satın almıştı³⁶. Bununla birlikte, Basiret'te yer alan diğer bir haberde, Mısır Hidivi'nin iki zırhlı gemiden vazgeçtiği, bu gemilerin Osmanlı Devleti'nin olduğu ve gemilerin Toulon'dan İstanbul'a doğru yola çıktığı ifade edilmiştir. *Levand Herald Gazetesi*'nden aktarılan haberde, Mısır Hidivi'nin satın aldığı iğneli tüfeklerin de Dersaadet'e doğru yola çıktığı belirtilmektedir³⁷. Mısır Hidivi'nin zırhlı gemi sipariş etmesi ile ilgili açıklamalarına da Basiret'te yer verilmiştir. Buna göre, Hidiv, bu gemilerin Mısır'ın korunmasına yönelik olduğunubeyan etmiştir³⁸.

Mısır Hidivi'nin Osmanlı Devleti'nden ayrı hareket etmemesinin sağlanabilmesi için, Fas Kralı, İsmail Paşa'ya bir fezleke yollamıştır. Gayet beliğ (anlaşılır) olarak değerlendirilen fezlekedede, Mısır'ın Osmanlı Devleti'nin önemli bir parçası olduğu, Osmanlı Devleti'ne bağlı bulunduğu, İsmail Paşa'nın Padişah'a bağlılığına dair bir şüphenin olmadığı ve kendisinin iyi idaresi sonucunda Mısır'ın geliştiği bildirilmiştir³⁹. Bu girişimler neticesinde ve Mısır'da ıslah-ı mehakim konusunda bir layiha sunmak üzere İstanbul'a gelen Nubar Paşa'nın temasları sonucunda Mısır Hidivi, İstanbul'u ziyaret etmeye karar vermiştir⁴⁰. Osmanlı Hükümeti'nin Mısır'la ilişkilerini düzene koyması da Basiret'e haber olarak yansımıştır. Haberde, Dâhiliye işlerini güzelce yoluna sokan insanların, dışişlerini de güzel yürüten Osmanlı Hükümeti'nin Mısır konusunda da Mısır Hidivi'ni yola getirdiği ve bu nedenle de Mısır Hükümeti'nin Toulon'da inşa ettirdiği zırhlı gemilerin Osmanlı Hükümeti'ne satılmak zorunda kaldığı⁴¹ bildirilmiştir.

30 Mart 1870 tarihinde yayınlanan bir haberde, Mısır'ın ıslah-ı mehakimi meselesinin Fransa'da ve hatta Süveyş Kanalı'nı işleten şirket tarafından da arzu edildiği, bu ıslahat yapılırken Osmanlı ve diğer devletlerin hukuklarının aynı olmasının mümkün olmayacağı

---

³⁵ Basiret Gazetesi, Nu: 6, 30 Kanun-u Sani 1286/ 18 Kanun-i Sani 1287/30 Ocak 1870, s.1.

³⁶ Basiret Gazetesi, Nu: 80,20 Mayıs 1286/ 18 Safer 1287/ 8 Mayıs 1870, S.3

³⁷ Basiret Gazetesi, Nu: 14, 28 Kanun-u Sani 1285/ 13 Zi'l-ka'de 1286/ 9 Şubat 1870, S.1,

³⁸ Basiret Gazetesi, Nu: 16, 31 Kanun-u Sani 1285/ 11 Zi'l-ka'de 1286/ 12 Şubat 1870, S.1

³⁹ Basiret Gazetesi, Nu: 15, 29 Kanun-u Sani 1285/ 9 Zi'l-ka'de 1286/ 9 Şubat 1870, S.1

⁴⁰ Basiret Gazetesi, Nu: 39,9 Mart 1286/ 18 Zi'l-hicce 1286/ 21 Mart 1870, S.1

⁴¹ Basiret Gazetesi, Nu: 36, 31 Şubat 1285/ 9 Zi'l-Hicce 1286/ 28 Mart 1870, S.1

ve hukuk denen şeyin sürekli değiştiği belirtilmiştir⁴². Süveyş Kanalı'nın açılışı ve bundan dolayı oluşan kârın Amerika'nın bile ilgisini çektiğinin aktarıldığı diğer bir haberde, kanalın alternatif ticaret yolu olarak kullanılmasının Avrupa devletlerinin de Mısır üzerinde egemenlik kurma isteklerini arttırdığı vurgulanmıştır⁴³. *La Türki* gazetesinden aktarılan bir haberde, Mısır Hidivi'nin oğlunun Avrupa'ya gideceği ve oradaki hükümdarlarla özellikle de Rus hükümdarı ile görüşeceği bildirilmiştir⁴⁴.

Mısır Meselesi ve Osmanlı Devleti'nin bütünlüğü üzerine Basiret'te yayınlanan bir haberde şunlar aktarılmaktadır:

“Ru'i acizaneme göre Almanyanın hıristiyan parnisleri ve hıristiyan milletlerinjn efgar-u tandarlarıyla beraber o yolda hüsnıyat ve tasavvurlarını hakkıyla sarf ve icra etmkde olmalarına imtisal eytmelidir. Devleti aliye ile idarei mesariye beyanında hasılı tamamı muvaffakiyetle müsälaha zamanlarında iskenderiye ve bu sırada bir de mumasib bir kalesinde mikdarı seyri mehdudi askeri padişahı ikame olunub yine mikdarı mehdudi olmayarak icab eden askerin celbi ile mesela Suriyenin bir tarafında tehşid ettirilmesi ve Mısırdan dahi lazim gelecek askerin farz edelim dersaadet ve izmirde bulundurulması hakkında bir karar verilmek mümkün olamaz mı? Iskenderiye ve dimyada osmanlı askeri bulunması o sehirlerin hüdvıyeti celilei mısriyenin hukuk imtiyazına aid olan hükümetin mahalliyesine tabii nail olamayıp o iki nuktada canib devletin askeri bulundukca askerliğı birer butün ihalesi dahil silen askeri edinebileceğı gibi Afrikanın icra verilerine doğru zabıt i memalik dahi ederek bu numune ile memalik i islamiyenin maddi ve manevi kotü ve gerek saadethal ve medeniyeti bir kat daha artmış olacağı delil ve bir haneı hacet ister mi? Bu yolda tedbir ve harekete kanığı tarafından muhalefet olunacak ve bir hane içinde olup bitmiş hükmünde olan böyle masalah dahiliyeye ne hak ile mudahale kalınacak?

Elbette o muhanefet ve müdahaleyi ne hak ile mihiza i meli i islamiyenin kendilerini zaif gostermeleri cihette halisane ve gayri halisane her işimize karısmak isteyen avrupa edemeyecektir.

---

⁴² Basiret Gazetesi, Nu: 45,18 Mart 1286/ 27 Zi'l-hicce 1286/ 30 Mart 1870, S.2

⁴³ Basiret Gazetesi, Nu: 61, 9 Nisan 1286/ 19 Muharrem 1287/ 21 Nisan 1870, S.1

⁴⁴ Basiret Gazetesi, Nu: 75,1 Mayıs 1286/ 11 Safer 1287/13 Mayıs 1870, S.1

Mısriyesi oyle her tarafından açık muvakkayile ilmin mührü hükmünde bulunmuş olduğu halde şu asr-ı mizan icabatına göre bir meliyün askeri olmadıkça hud bi hud kendisine muhafaza edemeyeceğine elbette hukuk-u islamiyeti payimal ve memlük-i islamiyenin saadet halini su'i istimal etmek cihhetlerine gidemeyecektir.

Artık orası düşünlesun taşınlasın. Bize gelince mihiza i islamiyetin tenasül ve tekessürden kesilmiş yahud füvvet olup gitmişte bir namı kalmış olduğunu ispat için Türk ve arab islam uğruna yine iç içe midara ve memasatler etdik ve haylide zahmet ve zuhat ve surmete nüklseleler gerek geçirdik.

Hasıl-ı kendis vazife 'i islamiyete aid olan hasai nezid hüdada hakkıya ifa idebilmek için acizanei şu iki ruimi dahi ilavei makul eylerim. Evvela harbin ve kuvvai muhtemil olsun yahud olmasun memluk-u osmaniyejn her halde muhafezade bulundurulması lüzumu sıra sende o melikin muzafatından olan Mısırın techiz ve teslihi hakkında velev bu günki gün icrayı ihkamı mümkün olmayıb o harabeden sonra mümkün evvela bisseleün istikbal ve islamiyete hasıl saadethal için tağyir etmeyecek suratda şimdide bir karar katiyinen verilmesi derecei vucubededir.

Saniye öyle bir karar verilemsiyle beraber kuvvei harb olsada olmasada mısırın tabii ifhamımıza teeminat kafiye ile seksen yüz binden merkeb iki kol ordu göndermesi lazımı dairesindedir.

Şimdi şu surette ariz eylediğim mütalaatımı karait buyuracaklardan o mutalaati pekde raiyene mutâbık bulamıyacıklar olursa devlet i aliyenin istiâdad kuvveti askeriyesine meydana koyduğu sırada bir vatan arkadaşımız ve bir asker yoldaşımız olan mısır ile tunus dahi hatıradan çıkarmak istemiyen zatı elbette m'azur tutacaklarını bi yandan baska bir diyeceğim yoktur⁴⁵.”

Mısır ekonomik olarak bir darboğaza girmiş ve borçlanmak suretiyle ekonomik sıkıntıları atlatmaya çalışıyordu. Mısır'da uygulanan ekonomiyi kurtarma yöntemlerinden biri memur maaşlarının azaltılması olacaktı. Konuyla ilgili 18 Nisan 1871 tarihli habere göre, Mısır'da memur maaşları tenzil edilmişti. Bazı sancaklarda devlet memurları yedi aydan beri maaş almıyorlardı. Toplanan askerler, iç kaleye götürülüp askerî tabiplere muayene

---

⁴⁵ Basiret Gazetesi, Nu: 279, 23 Kanun-u Sani 1286/ 13 Zi'l-ka'de 1287 /4 Şubat 1871, S.1

ettirilerek kışalara götürülüyorlardı. Hidiv, Avrupa'dan 6.500.000 İngiliz Lirası miktarında borç para almak konusunda anlaşmıştı⁴⁶. Mısır Hidivi, ekonomik darboğazdan çıkabilmek için dış borçlanma yoluna gidiyordu. 31 Mart 1871 tarihli habere göre, Hidiv, Oppenheim Bankası'ndan 6.000.000 lira istikrâz istemişti. Ancak istikrâz 1.500.000 Lira'dan ibaret olmuştu. Yani banka Hidiv'in istediği miktarın tamamını vermemişti. Umur-ı Ecnebiye Müdürü Nubar Paşa'nın kaleme aldığı lâyhada, Mısır'da daha önceden Fransa yanlısı bir politika izlendiği, ancak o sıralarda ise Almanya yanlısı bir politikanın mevcut olduğu belirtilmekteydi⁴⁷. Hidiv, saray masrafları için de 600 bin liralık bir özel borç da sağlamış ve bu borca şeker üretimi gelirlerini karşılık göstermişti⁴⁸. Haberlere göre, Mısır, bir borç batağına saplanmıştı ve ekonomi daha da kötüye gitmeye başlıyordu.

Bununla birlikte, yapılan ıslahatlar neticesinde, Mısır ordusu büyük bir gelişim yaşamıştı. Basiret gazetesinde, Mısır'ın askeri gelişimi üzerine yayınlanan bir makalede şunlar aktarılmaktaydı:

“Cennet-Mekân Yavuz Sultan Selim Han zamanında Devlet-i Aliyye idaresine geçen mısır kıt'ası muahharan birçok idarelere geçdi ise de yekdiğerine inzıam eden bir takım esbabdan naşi isti'dad-ı tabi 'isinden istifade edemeyip, (Ümm-i Dünya) denilen Mısır kıt'asının süret-i teşekkülündeki müşkilat ukul-i beşere hayret veren (Ehrem ile Nil'in menafi'-i tabi' iyyesinden istifade için iktiza eden vesa'ilin fıkdanından naşi lisan-ı halinden anlaşılın, hissolanın şikayat-i mütemadiyeden ibaret idi. Sonraları bazı mevani'-i terakki ile usul-i idaresi bir derece daha bozulup nihayet cedd-i a'zam-ı efham hidiv-i ekrami Mehmet Ali Paşa'nın idare-i akilane ve teraki- pervaneleri sayesinde hıtta-i mısırriyye, terakiye başlayıp bu'd-ı zaman Mısır kıt'ası zat-ı hazrat-ı hidiv-i efhaminin zir-i idare-i idilla nesine geçmekle bu an mısır'ın mebd-i terakkiyatı addolunsa sezadır. Çünkü hidiv-i efham hazretlerinin hükümet-i adile -i alem pesendi ziyası medeniyet ve mamuliyeti ta Zengibar'a ve cümlesi ehl-i İslam oldukları halde akayid-i diniyye ve levazım-ı medeniyeden haberleri olmayarak sahralarda başı açık

---

⁴⁶ Basiret Gazetesi, Nu: 338, 6 Nisan 1287/ 27 Muharrem 1288/18 Nisan 1871, s.1.

⁴⁷ Basiret Gazetesi, Nu: 324, 19 Mart 1287/ 9 Muharrem 1288/ 31 Mart 1871, s.1.

⁴⁸ Basiret Gazetesi, Nu: 554, 16 Kanun-u Evvel 1287/ 15 Şevval 1288/ 28 Aralık 1871, s.1.

yalın ayak gezmekte olup, bu gidişle bilahere yakaları misyonerlerin eyadi-i iğfaline düşmek üzere bulunan dar-ı fevr kıt'asını dahi memalik-i Mısıryye'ye zam ve ilhak etti.

İdare-i Mısıryye'nin uhde-i aliyye-i hidiviyeye intikalinden beri şimdiye kadar meşhud olup gündend güne tezayüd ve terakki eden umran-ı umumi Mısır'ın min-kibeli'r-Rahman haiz olduğu isti'dad ve kabiliyet-i tabi'iden hakkıyla istiradeyi isbat için bu zamandaki ma'muriyet sevabık-ı ezmana kıyas kabul etmez dereceyi bulduğu işitip görenler indinde müsellemtandır.

Çünkü Mısır'ın arazi-i mezru'ası ve ihracatı gündend güne artıp bu sebeple varidat-ı sabıkının belki yirmi misli fevkindedir.

Şimendöferler mülkün umranını mü'eddi olduğundan hidiviyet-i celilece bu cihet dahi nazar-ı i-tinada tutulup derun-ı mülkte cihat-ı lazımeğe şimendöferler ve şoseler yapıldığı gibi şimendöfer hatları ta Sudan içlerine kadar temdid ve isal olundu.

Nehr-i azimü'l-hayr Nil'den layıkıyla istifade için iska-yı araziye mahsus lüzumu kadar cedveller ve kantaralar yapıp filahat ve zira'at arazinin kabiliyet-i tabi'iyesi nisbetinde terakki etti.

Tezyinat hususunda dahi Mısır kıt'ası pek ilerledi. Bir vakit ler tozdan gezilmez denilen caddelerde sokaklar mesa'i-i meşkure-i hidivi ile pek ilerleyip geceleri dahi gazlarla tenvir ve iş'al olundu.

Suveş kanalının küşadı muvaffakiyet-i cesimesinden sonra husule gelen feva 'id hadd ve hasr kabul etmez. Bu kanal sebebiyle yeniden bina ve inşa olunan beldelere gidip görenlerin lisan-ı sitayişide dair olup kanal bütün dünyayı nasıl bezl ve icra-yı ni'me ile müstefid ettiyse, Mısır bunun feva'id-i tabi'iyesinden tamam-i istifade esbabını istihsal etti.

Hâsılı, efkâr ve niyyat sa'adet-gayat-ı hazret-i Padişahi'ye tevafuk eden himem ve ikdamat-ı aliyye-i hidiv-i eḫhamı ile Mısır kıt'ası el-yevm fevka'l-gaye kesb-i imran ve medeniyet etmiş ve gündend güne tezayüd etmekte bulunmuş iken icab-ı zamana göre bir vakitler ecnebilere verilen imtiyazların sonraları mazarratı görülmeğe başlayıp Mısır'da her devlet konsoloshanesi bir mahkeme idi. Tebe'a ile ecnebi beyninde bir hukuk da'vası mesela on bin kuruluşu bir da'va zuhur etse tebe'a tarafı hasmının matbu'u olan konsoloshaneye müraca'at ederek orada muhakeme olur. Kendisi da'vayı kazanır ise hasmı mesela Amerikalı ise hükmü ta Washigton'da istinafededeceğim dediği

halde tebe'a tarafı Washington'a gitmeğe mecbur olup, bu para ise ancak yol masrafı olacağıın bi-çare ister istemez hakkından vaz geçmek mecburiyetinde bulunurdu.

Cinayet işlerine gelince bir ecnebi sokakda bir yerliyi vurup öldürse zabita o caniyi tutamaz idi. Konsolos ben terbiye ederim diyerek alır idi.

Hâsılı Mısır'da konsoloshaneler adeta birer hükümet idi. Bu ise mülkün nizamât-ı esasiyesiyle hukuk-ı düvel ve mileli ihlal edeceğinden tecviz olunamayacağı cihetle hidiv-i efram hazretleri efka ve teveccühât-ı hazret-i Şehinşahi'ye tevhih-i hareketle bu suistimalatın izalesi esbabını istihsale teşebbüs buyurup bir zaman muhaberat ile mukaddemat-ı maslahatı istihzar ederek nihayet geçen nüshalarımızın birinde zıver-i sütün-ı öefharet edildiği üzere islahın muvaffak oldular ki şimdiye kadar sernüma-yı saha-i şühüd olan me'ser-i meşkürelerinin biride bu muvaffakiyet-i azimleri olup fevaidi ise umuma aid olmasıyla nezd-i hazret-i Padişah'de rehin-i mahzuziyet olmağla ol babda Seryaveri-i Hazret-i Şehriyari sa'adetlü Halil Paşa hazretleri vesatatiyle bir kıt'a ferman-ı me'ali-nişan-aseniyye dahi tasdir ve tasyir buyurulduğunda hakikaten teşekkür olunur⁴⁹.”

2.2. Hersek İsyanı 1875 Başlama Süreci

Hersek'in Nevesin kazasında ortaya çıkan ve kısa süre içerisinde Bosna ve Hersek'in her yerine yayılan 1875 Hersek isyanı, gerek Rusya merkezli Slav dernekleri ve gerekse Balkanlardaki Slav halklarından destek bulmuştur. Balkanlarda genişlemeyi hedefleyen Avusturya İmparatoru da Slav halklarını Osmanlı Devleti'ne karşı isyana teşvik etmiştir. Gerek Osmanlı Hükümeti'nin ve gerekse Avrupa'da barışın korunması amacıyla isyana müdahil olan büyük Avrupa devletlerinin girişimleri, Hersek isyanını bastırmakta yetersiz kalmıştır. Bu durum, Osmanlı Devleti'nin ne kadar güçsüz kaldığını ortaya çıkarmıştır. İsyanın bastırılması konusundaki başarısızlık, Sırbistan ve Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş açmasıyla sonuçlanmıştır. Ayrıca bu süreçte, Bulgarlar da ayaklanmış ve Osmanlı Devleti'nin bütün Balkan toprakları yangın yerine dönmüştür. Yaşanan bu buhran, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ile topyekün bir savaş halini almıştır⁵⁰.

---

⁴⁹ Basiret Gazetesi, Nu: 1568, 24 Haziran 1291/2 Cemaziye'l-Ahir 1292/6 Temmuz 1875, S.1,Stn.3

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Tufan Turan, “İspanya Elçilik Raporlarında Hersek İsyanı”, *Belleten*, 82/294, TTK Yayınları, Ankara, 2018, s. 627-673.

Hersek'te başlayan bu isyan, Basiret gazetesinde de pek çok habere konu olmuştur. Gazetede, konuyla ilgili ilk haber, 30 Ağustos 1875 tarihinde yayınlanmıştır. Haberde, Hersek isyancılarından bir hayli eşkiyanın Trebin üzerine hücum etmek istedikleri, ancak kalede Hüseyin Paşa kumandasında bulunan askerlerin aniden çıkarak kendilerine büyük zayıat verdirdiği ve isyancılar geriye çekilmek zorunda kaldıkları belirtilmiştir⁵¹. Hersek tarafından alınan özel mektuplara göre, eşkiyaların o ana kadar üç tarafı Osmanlı askerleri tarafından kuşatılmış ve kendileri sadece açık bulunan tarafta faaliyet göstermektedir. Kuşatmanın tamamlanmasının ardından hepsinin aman dileyerek silahlarını teslim edecekleri anlaşılmaktadır⁵². Bu sıralarda, Rusya Devleti'nin İstanbul'daki büyükelçisi General İgnatiyef'in elçilikte yaptığı açıklamada, Hersek meselesine kesinlikle karışmayacaklarını ve daire-i imtiyazi çerçevesinde hareket edeceklerini bildirmesi⁵³ Basiret gazetesinde yer bulmuştur.

Osmanlı Devleti'nin isyanı bastırma girişimleri de Basiret gazetesinde yayınlanan haberlere konu olmuştur. 31 Ağustos 1875 tarihli habere göre, Hersek isyanını bastırmak için gönderilen tam teçhizatlı Osmanlı askerlerinin miktarı 20 tabura yaklaşmıştı. Eşkiyaların dört tarafını kuşatacak şekilde ilerleyerek onları çaresiz bırakmak üzere bir fırka asker Yeni Pazar'da Sinice mevkisine, bir fırka Vidin'e ve bir fırka da Niş'e tertip olunarak Hersek fırkasıyla beraber gerekli şekilde hareket edeceklerdi. Niş fırkasının kumandanlığına eski Yemen valisi Ahmed Eyüb Paşa tayin olunmuştu. Diğer iki fırka ise muktedir kişilerin kumandasına verilecekti⁵⁴. Miralay Selim Paşa kumandasında yola çıkan üç tabur asker önce Kalik limanına çıkmış ve oradan da Mostar'a ulaşmıştı. Liman ile Mostar arasındaki 48-50 saatlik mesafede herhangi bir eşkiyaya da rastlanmamıştı. Bu sıralarda Hersek isyanının tefriğe düştüğü iddia edilmekteydi. Gelen taburların eşkiyalara rastlamaması da bu iddiayı bir dereceye kadar desteklemekteydi⁵⁵. Osmanlı Hükümeti, isyanı bastırabilmek için ciddi miktarda bir birliği bölgeye devk etmiş ve harekât planını da hazırlamıştı.

---

⁵¹ Basiret Gazetesi, Nu; 1595, 18 Ağustos 1291/ 28 Recep 1292/ 30 Ağustos 1875, s. 1.

⁵² Basiret Gazetesi, Nu; 1595, 18 Ağustos 1291/ 28 Recep 1292/ 30 Ağustos 1875, s. 1.

⁵³ Basiret Gazetesi, Nu; 1596, 19 Ağustos 1291/ 29 Recep 1292/ 31 Ağustos 1875, s. 1.

⁵⁴ Basiret Gazetesi, Nu; 1596, 19 Ağustos 1291/ 29 Recep 1292/ 31 Ağustos 1875, s. 1.

⁵⁵ Basiret Gazetesi, Nu; 1596, 19 Ağustos 1291/ 29 Recep 1292/ 31 Ağustos 1875, s. 1.

4 Eylül 1875 tarihli haberde, Hersek'teki isyancı liderleriyle ilgili bilgiler verilmektedir. Buna göre, Köstence tarafındaki eşkiyanın başı İvanziç, Varna tarafındaki isyancıların lideri Marko ve Viyaliç eşkiyasının başı Petsiç, 1858 yılında Köstence isyanı sırasında tutuklanarak hapsedilmişlerdi. Daha sonra affedilerek Sırbistan'a gönderilen bu isyancı liderler, Sırp ordusuna katılmışlar ve hatta Avusturya ordusunda bile hizmet vermişlerdi⁵⁶. Her ne kadar Sırbistan, isyanı desteklemediğini ilan etmiş olsa da isyanın liderlerinin bile bu ülkede yetiştikleri ve askerî eğitim aldıkları göz önüne alındığında, bu açıklamanın gerçeği yansıtmadığı anlaşılmaktadır.

4 Eylül 1875 tarihli diğer bir habere göre ise Roma'dan alınan bir mektuba göre, İtalya sınırları içerisinde Hersek isyanını destekleyecek herhangi bir komite bulunmamaktaydı. Bununla birlikte, bazı İtalyan vatandaşları, eşkiyaya katılmak üzere bölgeye gitmişlerdi. Bunlar daha önceden Garibaldi'ye hizmet eden kimselerdi⁵⁷. Bazı İtalyan vatandaşları, kendi hür fikirleri çerçevesinde isyancıları desteklemekteydi ancak bu konuda herhangi bir komitenin kurulmasına izin verilmiyordu.

Hersek İsyanı'nın patlak vermesinin ardından, Osmanlı Hükümeti, bölgedeki şikâyetlerin dinlenmesi ve gerekli ıslahatın yapılması amacıyla bölgeye Server Paşa'yı göndermiştir. Basiret'in 6 Eylül tarihli nüshasında yer alan habere göre, Hersek ıslahatına memur olan Şura-yı Devlet Reisi Server Paşa, 5 Eylül'de Kalik limanına ulaşmış, oradan da Mostar'a geçerek Bosna Valisi ve kumandanı Ahmed Hamdi Paşa ile görüşmüş ve hemen görevine başlamıştı⁵⁸. Osmanlı Hükümeti'nin bu iyi niyeti, isyancılar tarafından acziyet olarak değerlendirilecek ve isyan daha da genişleyecekti.

Bununla birlikte, askerî hareketlilik de devam etmekteydi. Bosna tarafında gönderilen ve Sırp sınırlarına ulaşan Osmanlı askerlerinin orada bulunan bir köye giderek fenalıklarda bulunduğu dair Belgrad'dan İstanbul'a 2 Eylül tarihinde bir telgraf gönderildiği iddia edilse de bu telgrafta bu iddiaların yer almadığı ancak Sıplıların ahalisini eşkiyaya yardım etmeye teşvik etmek amacıyla bu iddiayı kullandıkları ifade edilmiştir⁵⁹. 8 Eylül tarihli

---

⁵⁶ Basiret Gazetesi, Nu; 1600, 23 Ağustos 1291/ 3 Şaban 1292/ 4 Eylül 1875, s. 1.

⁵⁷ Basiret Gazetesi, Nu; 1600, 23 Ağustos 1291/ 3 Şaban 1292/ 4 Eylül 1875, s. 1.

⁵⁸ Basiret Gazetesi, Nu; 1601, 25 Ağustos 1291/ 5 Şaban 1292/ 6 Eylül 1875, s. 1.

⁵⁹ Basiret Gazetesi, Nu; 1602, 26 Ağustos 1291/ 6 Şaban 1292/ 7 Eylül 1875, s. 1.

haberde aktarılan, Bosna Valisi Ahmed Hamdi Paşa'nın 2 Eylül 1875'te gönderdiği telgrafa göre, Gacka'daki boğazı ele geçirmek isteyen eşkiyalar ile Gacka'dan sevk edilen iki tabur asker ile üç kere gerçekleşen çatışmada eşkiyaların askerlerle mücadele edemeyerek 150'den fazla zayıat verdiği ve aynı miktarda esir bıraktığı bildirilmiştir. Eşkiyalar boğazı alamadıkları gibi perişan bir halde geri çekilmek zorunda kalmışlardı⁶⁰. Hersek ve Bosna tarafına sevk edilen Osmanlı askerlerini, askeri mühimmatı ve sair levazımata taşımakla görevli nakliye ve savaş gemileri, Fethiye adlı kalyon, Ertuğtul fırkateyni ve Nusret gemisi ve birkaç vapurdan ibaretti. Vapurların saatte 10 mil mesafe katediyordu ve süvarileri Mekteb-i Bahriye-i Şahane'den yetişmişlerdi⁶¹.

Mostar'dan Derviş Paşa'nın 30 Ağustos 1875 tarihinde sadarete gönderdiği telgrafnamenin sureti 11 Eylül 1875 tarihinde Basiret gazetesinde yayınlanmıştır. Telgrafta, Köstence ve Dobruca taraflarında ortaya çıkan eşkiyaların üzerine sevk edilen zabtiyeler ve askerlerin hareket ettikleri, isyancıların sevk edilen askerler karşısında tutunamayarak Avusturya'ya kaçtıkları ve o bölgede eşkiya kalmadığı bildirilmiştir. Derviş Paşa, bölgede ihtiyat birliklerinin bırakıldığını, Avusturya sınırından firari eşkiyaların içeri girmelerine izin verilmeleri konusunda saraydaki konsulate ve Vekâlet-i Vilayet'e yazıldığını ifade etmiştir. Haberde ayrıca Havas Ajansına 30 Ağustos 1875 tarihinde Viyana'dan gelen telgrafa da yer verilmiştir. Telgrafa göre, bin kişilik Osmanlı ordusu, silah atılmaksızın Trebin'e girmişlerdir⁶². Osmanlı ordusu, isyanı bastırmak için ilerlemeye devam ediyordu.

Bu sırada, yabancı basında da isyanla ilgili yoğun bir haber trafiği bulunuyordu. Paris gazetelerinin tamamı, Hersek meselesinin bir an önce sona ermesini istiyorlardı. İsyancılar, Paris'e ve Fransa'nın sair bölgelerine telgraflar göndererek yardım istiyorlardı⁶³. Viyana gazetelerinden alınan bilgilere göre ise Hersek civarından Avusturya'ya göç eden isyancıların arasında pek çok kadın ve çocuk vardı. Bunlar, büyük ölçüde Raguza'ya yerleştirilmişlerdi. Halkın kendilerine yardım etmesine rağmen durumları oldukça kötüydü. Ayrıca Sırp'lar, kendilerine yardım göndermek üzere

---

⁶⁰ Basiret Gazetesi, Nu; 1603, 27 Ağustos 1291/ 7 Şaban 1292/ 8 Eylül 1875, s. 1.

⁶¹ Basiret Gazetesi, Nu; 1604, 28 Ağustos 1291/ 8 Şaban 1292/ 9 Eylül 1875, s. 1.

⁶² Basiret Gazetesi, Nu; 1605, 30 Ağustos 1291/ 10 Şaban 1292/ 11 Eylül 1875, s. 1.

⁶³ Basiret Gazetesi, Nu; 1604, 28 Ağustos 1291/ 8 Şaban 1292/ 9 Eylül 1875, s. 1.

harekete geçmişlerdi ve yine Raguz'a'daki kadınlar da aralarında bir yardım cemiyeti kurmuşlardı⁶⁴.

Diğer taraftan isyancılardan kaçan Hersekli halk da Mostar'a doğru göç etmeye başlamıştı. Server Paşa'nın Sadrazam'a gönderdiği telgrafta, İstolce Kazası'nda bulunan dokuz köyden 64 hanenin Mostar'a ulaştıkları ve kendilerini iğfal edenlerin isimlerini hükümete haber verdikleri bildirilmiştir. Diğer bölgelerde de eşkiyanın zulmünden kaçan ailelerin Mostar'a ulaşmak üzere olduklarına ilişkin haberler alındığı aktarılmıştır⁶⁵. İsyancılardan kaçan masum halk, bir taraftan Avusturya'ya diğer taraftan da Osmanlı hâkimiyetindeki kale ve şehirlere sığınıyorlardı.

Eylül ortalarında Hersek'te askerî hareketlilik de devam ediyordu. Hersek'te İstrok Boğazı civarında kilitli eşkiyanın bir araya geldiği haber alınarak üzerlerine asker sevk edilmiş, eşkiya mukavemet edemeyerek perişan bir şekilde kaçmak zorunda kalmış ve dağlara doğru firar etmişlerdi⁶⁶. *Levand Herald* gazetesinde yazıldığına göre Niş, Vidin ve Yeni Pazar ve diğer çatışma bölgelerinde noktalarında Osmanlı askerlerinin toplanmaya başlaması üzerine Üç Kuzey Devleti bunun nedenini sorgulamış ve Hariciye Nezareti, bu ülkelerin sefirlerine ordunun toplanma nedenlerini bildirmişti⁶⁷. Server Paşa'nın Sadrazama gönderdiği ve Basiret gazetesine yansıyan telgrafta, eşkiyalardan kaçanların Mostar'a doğru yola çıktıkları, ancak eşkiyaların kendilerini döve döve geri çevirdiklerini tespit ettiğini belirtmiştir. Görülen delillerden, Nevesin eşkiyasının o sıralarda gelip isyan edeceği veya inat ile dağlarda kalacaklarının anlaşıldığını, Nevesin eşkiyasının hareketlerini sürdürmeleri durumunda Vali Paşanın o bölgede bulunan mükemmel durumdaki fırkası ile bunların üzerine gideceği ifade edilmiştir⁶⁸. Haberlere göre, büyük Avrupa devletleri artık Hersek'teki isyanın sona erdirilmesi konusunda harekete geçmeye başlıyordu. Türk tarafının kazandığı askerî başarıların da bunda pay sahibi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

---

⁶⁴ Basiret Gazetesi, Nu; 1606, 31 Ağustos 1291/ 11 Şaban 1292/ 12 Eylül 1875, s. 1.

⁶⁵ Basiret Gazetesi, Nu; 1607, 1 Eylül 1291/ 12 Şaban 1292/ 13 Eylül 1875, s. 1.

⁶⁶ Basiret Gazetesi, Nu; 1608, 2 Eylül 1291/ 13 Şaban 1292/ 14 Eylül 1875, s. 1.

⁶⁷ Basiret Gazetesi, Nu; 1609, 3 Eylül 1291/ 14 Şaban 1292/ 15 Eylül 1875, s. 1.

⁶⁸ Basiret Gazetesi, Nu; 1611, 5 Eylül 1291/ 16 Şaban 1292/ 17 Eylül 1875, s. 1

2.3. Meşrutiyetin İlanı (1876) Süreci

Basiret gazetesinin yayın hayatına başladığı 1870’li yıllarda, Osmanlı aydınları arasında meşrutî idare ve cumhuriyet fikirleri konuşlmaya başlanmıştır. Basiret gazetesi ilk zamanlar meşrutî idare ve cumhuriyet fikirlerini gazete sütunlarına almakta bir sakınca görmemiş olacak ki, daha ilk sayılarında meşrutiyet ve cumhuriyet sözcüklerini telâffuz etmeye başlamıştır⁶⁹. Gazetenin 51. sayısında “*Hitâbet-i Amme*” başlıklı bir yazı Basiret’in meşrutiyet ile ilgili düşüncelerini yansıtmaya açısından son derece önemlidir. Yayınlanan makale şu şekildedir:

“Geçen sayılarımızda hükümet şekillerinden bahsetmemizin amacı: insanların genel durumlarını bildirmek, huzur ve refaha kavuşmanın yollarını göstermek ve bunlar anlaşıldıktan sonra bizim hangi yolda bulunmamız lazım geldiğini anlatıp, kamuoyunda bir fikir birliği oluşturmaktır. Çünkü herhangi bir konuda fikir birliği olmazsa o iş zararlıdır.

Şimdi buraya kadar:

1-Mutlakiyet

a)Katı Mutlakiyet

b)İlmli Mutlakiyet,

2-Meşrutiyet;

3-Cumhuriyet

a)Seçkinler Cumhuriyeti

b)Tek kişi Cumhuriyeti”

Olmak üzere üç çeşit hükümet şekli saydık. Fakat bu hükümet şekilleri halkın durumuna göre uygulanır. Bir halk eğer büsbütün cahil ise katı bir mutlakiyetle yönetilir. Eğer içlerinde biraz bilgilileri var ise ılımlı bir mutlaki idare ile yönetilir. Aydınlardaki bilgi

---

⁶⁹ Yerlikaya, Basiret Gazetesi, s. 126.

ve görgü bir derece alt tabakadan halka da yayılmışsa meşruti hükümet oluşur. Yok, eğer tüm halk bilgili tecrübeli ise Cumhuriyet idaresi o memlekette kendiliğinden kurulur. Buradan da şu anlaşılıyor ki halkın da ilim ve bilgi seviyesi arttıkça yönetimde Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e doğru geçiş başlar. Halkın seviyesi olgunlaşmadan yönetimin gelişmesi beklenemez. Halk olgunlaşmadan yönetimde değişiklik yapılırsa bu: Türkçe bilmeyecek derecede küçük çocuğa Fransızca öğretmeye kalkışmak veya ufak çocuğa geminin dümenini vermek gibi olur. Bir milletin doğal ihtiyacının ne olduğu ve bunun nasıl def edileceği herkesçe bilinmektedir. Hiç gizli bir şey yoktur. Herkes çeşit çeşit şeyler söylemektedir. Yok, efendim Millet Meclisi yapılmalı, müsavat olmalı, yok kadınlar açık gezmeli demekle olmaz.”⁷⁰

2.4. Ayastefanos Antlaşması (1878)

Ayastefanos Antlaşması'nın imzalandığı gün 3 Şubat 1878 tarihli haberde antlaşma, şu şekilde değerlendirilmiştir:

“İcmâl-i Ahvâl-i Yevmiye

Sulh ve mütarekenin şerâit-i evveliyesi imza olundu. Bunun şimdiye kadar tehiri sebeplerinden olarak birkaç lakırdı söylendi. Ancak bu tehir kaziyyesi saciha oldukça ehemmiyet verilecek ahvâl-i siyasiyeden bulunmakla ve bahusus birkaç zamana kadar bedâi olunacak müzâkerâta şu tehir kaziyyesi bazı muhâkamâtı-ı mühimmeye esas ittihaz kalınacağı görülmekle ol bâb da sahte en ziyâde karhini kar yalan bir hatıranın dahi tarafımızdan arz ve dermiyânına ibtidâr olunur.

Mâlumdur ki Saltanât-ı Seniyye Rusya ile doğrudan doğruya sulh mukaddimesini ve bir mütareke esasını müzakere etmeye başladığı sırada İngiltere ile Avusturya devletleri bir rivayete göre İtalya Devleti dahi beraber olduğu halde iki tarafta bir nota göndererek sulh için konulacak esaslar Paris Muahedesini kâinlem yekin hükmüne koyar ise makbul olamayacağını bildirmişler idi. Ortada böyle bir müdahale var iken Rusya devletinin Saltânât-ı Seniyye ile kararlaştırdığı şerâit-i evveliyeyi bir kere düvel-i müşârileyhimden istîzac eyledikçe imza etmesi kendi politikası için tamamıyla emin bir hareket addolunamayacağı dahi malumdur.

---

⁷⁰ Basiret Gazetesi, Nu; 51, 26 Mart 1286/ 5 Muharrem 1287/ 7 Nisan 1870, s.1

İmdi tehir kaziyesinin vukûu ceksinde şu istimzâcın pek büyük bir tesiri olacağı nazar-ı mütâlâya almak mümkün olamaz vakiâ şerâit-i evveliyenin imzası konuluncaya kadar hiçbir tarafa bildirilmemesi matlub idiysede telgrafların ve bir dizi mâlûmattan İngiltere kabine-i nüvesinin şerâit-i mezkûreyi men gayr-i resm ve dostâne bir suretle Rusya sefirinden haber aldığı dahi anlaşımıştır. Rusya devleti şerâit-i mezkûreyi böyle men gayr-ı resm ve suret dostânede olarak İngiltere'ye haber verebildiğinden sonra şerâit-i mezkûreye ne nazarla baktığını dahi yine men gayr-ı resm ve suret-i dostânede İngiltereden istimzâc eyleyebilir.

Şu mütalâa sahte ve hakikaten gerçekten garip bir mütalâadır. Beynel muharebeyn imza edilen şerâit-i evveliyeye Avrupanın ne nazarla bakacağını tayin için behmeâl açılacak olan nazar-ı mülâhazayı evvelki müdahale bile takviyeye kifâyet edebilir. Halbuki ilk müdahale Rusya için bir minvâl mâruz farz ve takdir eylemiş olduğundan istimzâcî icâp eylemek kavâid-i zarûriye diplomatikaya levâzımdan olduğu gibi zikrolunan ahyâra yenilenmiş olması ve bahusus bütün bir tarz-ı cedide olarak yenilenmesi istimzâcın vukûu keyfiyetini âdtârde mahal vermeyecek surette takviye edebilir.

Zira mukaddemki müdahale-i devleteyn muharebeyn meyânında akdolunacak sulh Paris Muâhedesini künlemyekin hükmüne koyması şartıyla makbul olmayacağından ibaret iken havas telgrafkumpanyasının evvelki gün neşr eylediği diğer bir telgrafnâme hükmüne eğer beynel muhârebeyn akdolunacak musâlaha Saltanât-ı Seniyye'yi Avrupa devletlerinden birisi olmak ve Avrupa'nın eczâyi mütemmesinden bulunmak suretinden düşürecek ve bir suret ihrâ ifrâğ eyleyecek olursa bunu kabul edememekte Avusturya ile İngiltere devletlerinin menhased oldukları Rusya'ya son defa olarak bildirilmiştir. Şimdi bu ikinci müdahelenin neden neş'et ve iktizâ ettiği ve bâhusustarz ve suret olasının tembih mebnî tahvil eylediği düşünülecek olursa behmeâl şerâit-i evveliyeye müşârileyhimânın kesb ve kuf ederek ona göre tayin eylemiş olması ihtimalinden başka hiçbir ihtimal meydana çıkamaz.

Politikanın suret oldukça Rusya ile imzalanan şerâit-i evveliyenin yine Avrupa râi ve rızâ-i umûmiyesi ile akdolunacak bir müsâlaha-i katiyeye mukaddime inhâz kalınacağı şüpheden vârestedir. Avrupa râi ve rızâ-i umumiyesinin zahirde teşekkül ve tecessüm edecek timsâli ile elbette bir konferans olacağından şerâit-i evveliyenin iş bu konferansında bilmüzakere kesb edeceği sureti bulmak istikbâlimizi sahîhan ve kat'an keşfe muvaffak olmak demektir.

Efkâr-ı umumiye-i Osmaniye'nin mesâil vâkı'ada görüş olduğu nice haksızlıklar ve yanlışlıklar münasebetiyle Avrupa politikasının bize olan dostluğundan emniyet gösterememesi elbette mâzur görülür. Ancak Avrupa politikasının bizim için gösterdiği âsâr-ı hükûmet vakit ve zamanın icâbât mebresinden olan müsâvât ve her yeni devlet-i aliyeyi defâ'atle nâimin eylediği halde mücerred sevdâ-ı istibdâdınan nâşi vermemesinden ve idâre-i mülkiyesini asrın iktiza ettiği surette ıslah eylememesinden mütevellid bir şey olup hatta İstanbul Konferansında dahi Avrupa muhafaza şu noktalarda Rusya Rusyânın müdde-i safında bulunmamasına hak vermiştir. Fakat devlet-i mezkûrenin cümle-i âmâl kademesinden olduğu üzere memalik-i mahrûse hakkındaki tertibat haritasına Avrupa politikası İstanbul Konferansında rıza göstermediği gibi işin nihayetinde dahi rıza gösteremeyeceği emrinde bulunmuştur.

Vâkı'a mâhud infâk müselles memleketi Devlet-i Âliye'den birçok yerlerim mukâsemesi için yapıldığı söylenmiş ve bazı ahval dahi bu sözleri tasvip eylemiş idi. Ancak Avrupada hiçbir zaman infak mezkurun üç âzasından birisi diğer ikisine bir muvâfakat câliye-i âkl-i feribanede bulunmuş olduğu dahi bu kere kazıyye müstâze çıkmıştır. Binâenaleyh Avusturya Devleti infâk mezkûrden ayrılarak İngiltere ile birleşikten sonra ittifaka ve onun cümle-i ahkamdan olan mukaseme kazıyyesine asla bir hüküm verilemez. İhtimâlâtın kâffesi ileride akdolunacak bir konferansta memalik-i muharresenin bilhassa Rumelinin şimdiki suretinden başka bir surete ifrağına rıza gösterilmeyeceği noktasında içtima eylediği Rusya devleti dahi evvelden has eylemiş olduğu zira Gelibolu Boğazını tutmayacağına dair İngiltereliye teminat vermiş olduğu halde yine Keşan üzerine yürümüş eğer Avrupa politikası kendisinin ikinci Moster emellerine müsâit görünmeyecek veyahut Devlet-i Âliyye ile akdettiği şerâit-i sulhiyeyi tasvip etmeyecek olursa o halde Gelibolu Boğazını meselenin kalbgâha müntehi olan bir arkî olmak üzere elinde bulundurmamak ve artık Avrupa donanmasına dahi mukâvemeti dahi göze aldırarak niyetine mübteni bulunduğu şüphe götürmeyecek olan ahvaldendir.

Bu kazıyye Avrupa tarafından dahi keşf izlendiği cihetle Rusya askeri henüz Keşan'da iken İngiliz donanması prova sirenleri Kale-i Sultanîye boğazından içeriye doğrultmuş ve İtalya ve Fransa donanmaları dahi şarka doğru dümen tutmuştur. İşte bu hareket Rusyayı emellerince daha ileriye gitmekten men edip encâmkâr Avuranın râi ve rızasını bâ'de görmek üzere şerâit-i evveliyeye vezî' imza lüzumunu tasdik eylemiştir.

Meselenin mukaddemâtına bakıpta Avrupa politikasında görülen iş bu tikzân bize muâvenet-i efkârine mübteni olduğunu asla ve kat'a i'nikâde mahal yoktur. Biz

muharebeyi ne için etmiş isek o davayı salâhımızla müdâfaya muvaffak olamadığımızdan teslim eylediğimiz gibi düşman Edirne'ye kadar gelmesi ve ahvâl-i harbiyenin evvelce ümit edilemeyen sonları dahi göstermeye başlaması üzerine hatâm vermeye lüzum görüp ahvâl-i harbiyenin icâbiyle mütenasip bir sulh mukaddimesinde imzamız koymuştur. İşin bizcesi yapıp yapıp bitmiş demektir. O kadar bitmiştir ki hatta ileride keşâd olunacak bir Avrupa konferansına Saltânat-ı Seniyyeyi davet ve dahil etmeye Avrupa lüzum görmeyecektir. Zira bu konferansta Osmanlı lisan diplomasisinin söyleyebileceği sözler murahhaslarımızın imzası tecettüde olarak ortaya konulacaktır.

Eğer bu konferansta Rusya ve Avrupa politikası uzlaşamazlarda iş bir harb-i umumiyeye müncer olur ise kaide Saltanat-ı Seniyye ana harpte bîtaraf kalacaktır. Ama konferansın netice-i kararı doğrudan doğruya değilse bile dolayışında olsun bizim için pozitif bir menfaat addolunabileceği ihtimaline gelince çünkü böyle bir menfaati kazanacak olan Avrupa politikası olacağından ve Avrupa ise bizim faidemiz için bir iş görmemek azminde sabit bulunduğundan o halde Avrupa mezkûr menfaat muktesebeyi bize verecek olsa bile mücânâ vermeyip eline bir menfaat mukabele zimmında verecektir ki o menfaati mesâil-i hâzıradan mukaddem bizden istemiş olsa idi biz onu mâzur görerek red eyler idik.

İşte evhan ve hayâlât imdi ve irânedden biri olarak istikbâlimiz için gördüğümüz suret şundan ibarettir. Bu sureti muvaffak hal ve maslahat bulanlar Avrupa muavenetinden zerre kadar ümit ve itmian hâsıl etmeyerek işin bizcesi yapıp bitmiş olduğu ve Saltânat-ı Seniyyenin teşebbüsat maslahânesinden ayrılmayacağı ve şu kadar var ki Rusyalının dahil bu muharebede umduğu şeyleri muvaffak olamayacağı ve elde ettiği miktar bile yanına kalmayacağı itikâdende sebât ve metânet gösterirler⁷¹.”

2.5. Çırağan Baskını (1878)

Basiretçi Ali Efendi, Sultan Abdülaziz'e muhalif bir gazeteci idi. Bunun sebebi belki de gazetesinin sık sık kapatılmasıdır. Ali Efendi, gazetede doğrudan Sultan Abdülaziz'e sataşmamakta ise de hükümete ve onun faaliyetlerine zaman zaman karşı çıkmakta idi. Basiret gazetesi yazar kadrosuna 1877-1878 yılları arasındaki son dönemde katılan Ali

---

⁷¹ Basiret Gazetesi, Nu; 2339, 22 Kanun-u Sani 1293/ 30 Muharrem 1295/3 Şubatlı 1878, s. 1.

Suavi ise gazetenin kapanmasına sebep olan önde gelen isimlerdendi. Ali Suavi, Basiret'te yayınlanan siyasi yazılarından başka, camilerde de vaazlar veriyordu. Ali Suavi, Sultan Murad'ı Padişah yapmak hususundaki faaliyetlerine, Rus Savaşı sebebiyle Rumeli'den kaçıp İstanbul'a gelen bir kısım muhacirleri de dâhil etmiş ve bu muhacirler vasıtasıyla arzusuna kavuşmak istemişti. Suavi, bu muhacirleri, düşmana ve Bulgarlara karşı koyan Despot (Kırcaali) dağları civarındaki Müslümanlara yardım etmek üzere bir cemiyet kurduğunu söyleyerek kandırmış ve o tarafa gidecek muhacirlere, Padişah'ın ihsan ve atıyyesini almak üzere onları Çırağan Sarayı önünde toplamak istemişti. Bu sırada galip Ruslar İstanbul kapılarına gelmişlerdi. Her tarafta bir üzüntü ve memnuniyetsizlik olduğundan bu durum, Suavi için iyi bir fırsattı. Ali Suavi, hazırlanıp baskın için harekete geçmeden bir gün evvel, uşağı vasıtasıyla Basiret gazetesinin idarehanesine gönderdiği bir mektupla bir yandan kendi taraftarlarına parola vermiş, diğer taraftan da yapacağı iş hakkında belirsiz bir şekilde dikkatleri çekmişti. Yazıda şunlar söyleniyordu:

“Herkes ve hep evrâk-ı havadis hâl-i hâzırın tehlikesinden bahsetmektedirler. Hakk-ı âcizânemde mevcut olan emniyet-i am-meye mebnî söyleyeceğim şeyi herkesin dinleyeceğine şüphem yoktur. Müşkilât-ı hâzıra pek büyüktür, lâkin çâresi pek kolaydır; Yarınki nüshanızda cümlelerin müsâ' adesiyle bu çâreyi kısacık şerh ve beyân edeceği; bugün şu mektubum yarınki neşre enzâr-ı umû-raiyyeyi celb içindir, efendim⁷².”

Ali Suavi, bu mektubu ile cemiyete dâhil olanları haberdar ettikten sonra ertesi Pazartesi günü planını tatbikata koyacağını duyuruyordu. Planın başarısızlığı ve sonrasında meydana gelen olayları Ali Efendi şöyle aktarmaktadır:

“Pazartesi günü Filibe ve Easköy ve diğer Rumeli halkından beş-altı yüz, bir söylentiye göre bin kadar göçmenle birlikte Ali Suavi Çırağan Sarayına saldırıp Sultan Murad'ı oradan alarak ve “Padişahım çok yaşa” bağırıışlarını göklere çıkararak Serasker Kapısına götürüp tahta çıkarmak girişiminde bulundular ise de Ali Suavi'nin düzenlemesine göre bu işte görev almak üzere hazırlanmış olan Taşkışla taburları, göçmenlerin biraz önce saldırmış ve işe başlamış olmalarından dolayı yardım yerine karşı koymaya zorlandıklarından ve o zaman Beşiktaş zabıtasında görevli ve sonradan

---

⁷² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, “Ali Suavi ve Çırağan Vakkası”, Belleten, 29, TTK Yayınları, Ankara 1944, s. 74.

müşir olan Hasan Paşa beraberindeki zaptiyelerle yetiştiğinden, iki yüzden çok göçmen vurulup öldürüldüğü gibi Saray'a girmiş ve karşılaştıkları ansızın saldırı üzerine pencereden dışarı atlamakta bulunmuş olan Ali Suavi Efendinin, bizzat Hasan Paşa sopa ile başına vurarak cansız yere sermiş olduğundan uzun uzun tartışmadan ve plan sonucu olan bu girişim böylece başarısız kalmış ve Âbdülhamit'in can yakmalarına ayrıca bir neden ve fırsat yaratmıştır.

Çırağan yakınlarında vurulup öldürülen göçmenler dışında asker ve zaptiyeler eliyle yakalanan iki yüz Kadarı Yıldız Sarayına getirilerek tutuklanıp hapse atıldığı gibi derhal istanbul'da Sultan Murat hazretlerinin kölelerinden ve yakınlarından ne kadar kişi varsa tümü birer birer toplanılarak ve Yıldız'a götürülerek haps olunmuşlardır. Bu olayın iç yüzünü incelemek üzere Mabeyn Başkâtibi Sait Bey'in başkanlığı altında Sadrazam Sadık Paşa ve Vekiller Heyeti ve bazı müşirlerden oluşan bir komisyon kurulup işe başlatıldı.⁷³”

Bu başarısız baskın neticesinde Basiret gazetesinde şu yazı yayımlanmıştır:

“Dün akşam İlave-i Mahsusa ile Neşrolunan İlân-ı Resmîdir.

Öteden beri şer ve mefsedetle me'lûf ve nice habâset ve devlet ve millete ihaneti halkça dahi meşhut ve maruf olan Ali Suavi nam şahıs mine'l-kadim câygir-i zamir-i habâset-semiri olan mefsedeti füile getirmek niyyet-i sahifesiyle mâh-ı hâlin on sekizinci işbu pazartesi günü sabahleyin saat dört râddelerinde nîkü bedi temyize muktedir olmayan bir takım sebük-mağzani hakikat-i maddeten kat'a haberdar etmeyerek Çırağan Sarayı pişgâhına toplatıp bir mikdarı dâhil-i saray-ı hümayûna fîrceyâb-ı duhûl olmuş ve maazallahu Teâlâ bir fesâd koparmak teşebbüsünde bulunmuş ise de lehü'l hamdü ve'l minne serian ittihâz olunan tedâbir semeresiyle cemiyetleri derhal tarûmar edilmiş ve müellif-i fesâd olan Suavi'nin esnâ-yı arbedede telef olarak levs-i vücudu sahife-i hestîden mündefî ve zâil olmuş önyak olan erbâb-ı fesat bir şîrzeme-i kalile olup bunlardan lazım gelenler elde bulunmasıyla ve işbu cemiyet-i fesadiyenin diğer şuâbat ve teferruatı olmamasıyla sâye-i emniyet-vâye-i hazret-i Padişâhi'de halkça muhill-i emn ü asayiş bir hal bulunmamıştır ve merkumundan derdest edilenlerin derhal istintak

---

⁷³ Yerlikaya, Basiret Gazetesi, s. 80-81.; Uzunçarşılı, “Çırağan Vakkası”, s. 80-105.

ve muhakemelerinin icrasıyla haklarında şerlet-beyân-ı cenâb-ı hilâfetpenâhî muktezâyı âlisinden olarak icabının icrasına müsâraat olunmuştur.

19 Cemaziyizelevvel 1295

“Din ve devlet düşmanı, hâin ve lanetlenmiş bayağı ve adi insan Ali Suavi'nin, Pazar günü nüshamızda imzasıyla bir varakası var idi. Lanetlenmiş adî insan, Cuma ertesi günü akşamüzeri bir adamıyla bu varakasını gönderip, yarınki gazeteye girmesini ve bir de özel yazı yazacağını haber göndermesi üzerine, lânetlinin daha önce yazıp gönderdiği yazılardan biri gibi bunu da yayınladık, Meğer lânetlinin niyet ve fikri hainlik imiş. Herhalde niyetimiz ve yolumuz doğru olduğundan, onun böyle kötü bir niyeti olduğunu zerre kadar hatırıma getiremedik.

Her ne ise, dinsiz alçağın vücudunun ortadan kalkması binlerce kere teşekkür edilecek bir olaydır.

Allah'ın laneti onun üzerine olsun⁷⁴.”

---

⁷⁴ Basiret Gazetesi, Nu: 2446-19, 9 Mayıs 1294/19 Cemaziye'l-Evvel 1295/ 21 Mayıs 1878, s.1.

BÖLÜM 3. AVRUPA'DAKİ GELİŞMELERİN BASİRET GAZETESİNE YANSIMALARI

3.1. Almanya

Almanya ve İtalya birliklerini sağlamalarının ardından Büyük Güçler arasındaki yerlerini almışlardı. Prusya Krallığı, Alman birliğinin sağlanması açısından oldukça önemli bir yere sahipti. Ancak Bismarck'ın Alman birliğini sağlamasının ardından gerçek iktidar ve kazanacaktı. Askeri ve ekonomik açıdan, Almanya'nın İtalya'dan daha fazla nüfuzu vardı. Ancak Balkanlar'da doğrudan çıkarları yoktu. Bismarck, bölgenin “*Pomeranyalı bir el bombasının kemiklerine değmediğini*” belirtiyordu. Yeni Alman İmparatorluğu için Balkanlar, ekonomik bir çıkış olarak görülüyordu. Almanya'nın uzun süredir devam eden çabaları, rakiplerine karşı (önce Fransa'ya, daha sonra Britanya'ya ve nihayetinde Rusya'ya karşı) güçlü ittifaklar oluşturmasıyla neticelenecekti. 1866'da Avusturya'yı mağlup ettikten sonra, Bismarck, Avusturya-Macaristan'ı ittifak sisteminin temel taşı haline getirmeyi başarmıştı. Artık iki devlet arasında çözülmemiş sorunlar kalmamıştı. Almanya, Habsburg sadakatini göstermek için Balkan meselelerinde Avusturya'nın çıkarlarını destekleyecekti⁷⁵.

Almanya, 93 Harbi'nden sonra Balkanlardaki Rus ve Avusturya çıkarlarının uzlaştırılmayacağını anladı. 1890'a gelindiğinde, Almanya ve Avusturya güçlü bir şekilde müttefikken, Çarlık Rusyası ise yüzünü cumhuriyetçi Fransa ile olası bir ortaklığa çevirmişti. Bu tarihten sonra Almanya'nın Balkan politikası, Avusturya için bir destek ve Türkiye'ye yapılan ekonomik ve askeri yatırımlar olacaktı. Bu politika, Almanya'yı kısa süre içerisinde hem Rusya'ya hem de Britanya'ya rakip hale getirecekti. 1890-1914 döneminin Büyük Güç dengelerinin ve bloklarının oluşması, iki dünya savaşının patlak vermesine olanak sağlayacak olayları da beraberinde getirecekti⁷⁶.

Prusya'nın ve birleşimin ardından Almanya'nın izlediği politikalar, Basiret gazetesi haberlerine de konu olmaktadır. Bu çerçevede ilk haber, 10 Şubat 1870 tarihlidir.

---

⁷⁵ Turan, *Tarih*, s. 485.

⁷⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 325.

Haberde, Prusya'nın büyük devletlerin arasına girebilmek için Almanya'yı birleştirmesinin Avrupa'daki devletleri korkuttuğu, bu noktada bazı devletlerin bazı devletlerle ittifak yaptıklarına dair bir takım haberler alındığı, biraz temkinli davranılması durumunda barışın korunabileceği ve barışın savaştan çok daha iyi olacağı⁷⁷ belirtilmekteydi. Avrupa devletleri, Prusya-Fransa ilişkileri çerçevesinde, izledikleri politikalarda değişikliklere gitmeye başlamışlardı. Farklı siyasî ilişkiler ve fikirler, Avrupa'da devletler arası üslubun da değişmesine neden olmuştu⁷⁸. Prusya ile Avusturya arasındaki anlaşmazlıklar tamamen bitmişti. Avusturya'nın barışçıl tutumu zamanın gidişine de uygundu⁷⁹.

Correspondance adlı Alman gazetesinden aktarılan 23 Şubat 1870 tarihli habere göre, Almanya'nın dağılması ve idaresinin Prusya'ya geçmesi üzerine Alman ordusundaki subaylar Fransa'ya sığınmışlardı. Fransa, bu subayları Almanya'nın aşırı ısrarına rağmen iade etmemişti. Buna karşın Almanya, bu subayları affettiğini ve yolluklarının da hükümet tarafından verileceğini ilan etmişti⁸⁰.

Fransa ile Prusya arasında gerçekleşecek olan Sedan Savaşı'nda Prusya'nın güneyindeki Bavyera, Württemberg ve Baden gibi devletecikler, Prusya'ya ilhak olmuşlar, savaş sırasında da büyük yardımlarda bulunmuşlardır. Böylece tüm Almanya bir birlik altında toplanmış oluyordu. Basiret gazetesi, Fransa-Prusya savaşını bir felakete benzetmiş, savaşın nasıl başladığını, bu sürecin nasıl ilerlediğini ve savaş durumuna nasıl geldiğini ele almıştır⁸¹. Fransa ile Prusya, aslında İngiltere'ye karşı ittifak yapan iki devletti. Bu ittifaka 2 Ağustos 1870 tarihli Basiret gazetesinde de rastlanmaktadır. Habere göre bu iki devlet arasında çok önceden yapılan İngiltere karşıtı anlaşma, savaş öncesinde Prusya tarafından İngiltere'ye bildirilmişti. Prusya bu şekilde, Fransa'ya yapılması muhtemel İngiliz yardımını önlemeyi ve Fransa'yı savaşta yalnız bırakmayı amaçlamaktaydı⁸².

---

⁷⁷ Basiret Gazetesi, Nu: 15, 29 Kanun-u Sani 1285/9 Zi'l-ka'de 1286/ 10 Şubat 1870, s.1.

⁷⁸ Basiret Gazetesi, Nu: 19, 4 Şubat 1285/15 Zi'l-ka'de 1286/ 16 Şubat 1870, s.1

⁷⁹ Basiret Gazetesi, Nu: 23, 10 Şubat 1285/ 21 Zi'l-ka'de 1286/ 22 Şubat 1870, s.1.

⁸⁰ Basiret Gazetesi, Nu: 24, 11 Şubat 1285/22 Zi'l-ka'de 1286/ 23 Şubat 1870, s.1.

⁸¹ Basiret Gazetesi, Nu: 123, 8 Temmuz 1286/20 Rebiu'l- Âhir 1287/ 22 Temmuz 1870, s.1.

⁸² Basiret Gazetesi, Nu: 133, 21 Temmuz 1286/4 Cemaziye'l-Evvel 1287/ 2 Ağustos 1870, s.1.

Prusya Başbakanı Bismarck, savaş başlamadan önce *Times* gazetesine verdiği demeçte, Fransa'yı hezimete uğratacaklarına inandıklarını ve buna göre hazırlık yaptıklarını ifade etmiştir⁸³. Prusya savaş hazırlıkları sırasında Amerika Birleşik Devletleri'nden gemiler satın almıştı. 30 Ağustos 1870 tarihli habere göre bu gemiler, Amerika tarafından tarafsızlığın bozulacağı endişesi ile Prusya'ya teslim edilmemişti. Amerika Birleşik Devletleri'nden alınan gemiler, savaş sonrasında Prusya'ya teslim edilecekti⁸⁴.

Basiret gazetesinde 1 Eylül 1870 tarihinde yayınlanan ve Norveç'in *Alikman Sayyoneg* gazetesinden yapılan tercümeğe göre, Fransa'nın Manş Denizi üzerinde tersanesinin olduğu Şerburg şehri'nde yaşayan Kont Kalib Fabi isminde bir kişi savaşın başlarında bir savaş şarkısı yapmıştı. Fabi, şarkının bazı kısımlarını Prusya kralına hitaben "işbu şarkıyı bizim askerimiz bizzat Berlin'de zat-ı krallarına takdim edeceklerdir. Sabrediniz" şeklinde kaleme almıştı⁸⁵. Savaş edebiyat ve müzik alanlarına da hizmet ediyordu.

Times'in Prusya muhabiri Mösyö Rosul'un Versay'dan bildirdiğine göre, Bavyera yakınlarında Prusya kralı huzurunda bir meclis toplanmıştı. Burada Prusya Kralı, bütün Almanya'nın imparatoru olduğunu ilan etmişti⁸⁶. Yeni kurulan Alman İmparatorluğu ile Avusturya İmparatorluğu arasındaki ittifaka ilişkin haberler de Basiret gazetesine yansımaktaydı. İki imparatorluk arasında Germen Birliğini sağlamaya yönelik girişimler başlamıştı⁸⁷. Almanya kuruluşundan itibaren sömürgecilik faaliyetlerine de başlayacaktı. Bu konuyla ilgili "Almanya ve Asya" başlıklı Basiret haberinde, Avrupa devletlerinin Avrupa'daki kaynakların yetmemesi sonrası verimli yerler bulup servet kazanma çabalarına değinilmiştir. İngiltere, Rusya, İspanya, Amerika, Prusya ve Almanya'nın askeri ve ticari güçleri, birbirleri ile olan rekabetleri ve özellikle Almanya'nın Asya'daki sömürgeci tutumu haberde aktarılmaktadır⁸⁸.

Almanya, bu sömürgecilik faaliyetleri sırasında Kuzey Kutbu'na kadar gitmiştir. Konuyla ilgili 22 Mart 1871 tarihli haberde, Kuzey Kutbu'na hiçbir geminin gidememesine

---

⁸³ Basiret Gazetesi, Nu: 141, 1 Ağustos 1286/15 Cemaziye'l-Evvel 1287/ 13 Ağustos 1870, s.1.

⁸⁴ Basiret Gazetesi, Nu: 152, 18 Ağustos 1286/2 Cemâziye'l-Ahir 1287/ 30 Ağustos 1870, s.1.

⁸⁵ Basiret Gazetesi, Nu: 154, 20 Ağustos 1286/4 Cemâziye'l-Ahir 1287/ 1 Eylül 1870, s.1.

⁸⁶ Basiret Gazetesi, Nu: 218, 8 Teşrin'i Sani 1286/25 Şaban 1287/ 20 Kasım 1870, s.1.

⁸⁷ Basiret Gazetesi, Nu: 281, 26 Kanun-u Sani 1286/16 Zil-Kade 1287/ 7 Şubat 1871, s.1.

⁸⁸ Basiret Gazetesi, Nu: 285, 30 Kanun-u Sani 1286/20 Zil-Kade 1287/ 11 Şubat 1871, s.1.

rağmen Almanya'nın cesur Kaptanı Mösyö Hall'in belli bir noktaya kadar gemiyle gittiği ve ardından da buzlar üzerinde köpeklere koşulan kızaklar ile ilerlediği belirtilmiştir. Kendisinin 1872 yılı yaz mevsimi geçmeden Kuzey Kutbu'na varması bekleniyordu⁸⁹. Almanya, yeni kurulmuş bir devletti ve sanayisini geliştirmek için hammaddeye ihtiyacı vardı. Bu hammaddeyi karşılayabilmek için de Kuzey Kutbu'na gitmeyi bile göze almıştı.

24 Mart 1871 tarihli habere göre, Babıali, Alman İmparatoru Wilhelm'in doğum günü nedeni bir tebrik göndermişti⁹⁰. Yine aynı yıl içerisinde Kont Bismarck'ın 58 yaşına girmiş olması ve İmparator Wilhelm tarafından kendisine Prenslik rütbesi verilmesi üzerine kendisinin de tebrik edildiği bildirilmiştir⁹¹. Alman İmparatoru Wilhelm de bu tebrik mesajına kayıtsız kalmamış ve tebrik mektubunu iletmek üzere Berlin'e gönderilen Hâssa Müşîri Esad Paşa'yı, 13 Mayıs 1871 günü sarayında kabul etmiştir⁹². Esad Paşa'nın İstanbul'a dönüşü üzerine yayınlanan haberde, Osmanlı Devleti ile Prusya arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinin Osmanlı tarafında Rusya'ya karşı bir müttefik kazandıracığı ifade edilmiştir⁹³. Bu tebrik süreci, iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişim sürecini de başlatacak olan adımdır.

Diğer bir Germen devleti olan Avusturya ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler de bu sıralarda oldukça önemli bir hale gelmişti. Nitekim Almanya, Rusya'ya karşı Avusturya'nın Balkan politikalarına destek verecekti. Bu çerçevede içerisinde, konu ile ilgili Ahmed Midhat imzalı bir yazı Basiret gazetesinin 8 Nisan 1872 tarihli nüshasında yayınlanmıştır:

“(Devlet-i Aliyye ve Avusturya)

Bundan iki buçuk ay nukaddem yâni basiret tatile dücâr olmamış bulunduğu zaman icmâl-i ahvâl-i umûmiyeye dâir yazılmış olan bentler hükmünde basiret istihrâç ve beyân etmiş idi ki; Rusya ve Prusya ve Macaristan beyninde Avusturya'nın taksime konulmasından ibâret olmak üzere tecceddüid eden mes'ele-i şarkıyye husûsunda

---

⁸⁹ Basiret Gazetesi, Nu: 316, 10 Mart 1287/29 Zil-Hicce 1287/ 22 Mart 1871, s.1.

⁹⁰ Basiret Gazetesi, Nu: 318, 12 Mart 1287/2 Muharrem 1288/ 24 Mart 1871, s.1.

⁹¹ Basiret Gazetesi, Nu: 328, 24 Mart 1287/14 Muharrem 1288/ 5 Nisan 1871, s.1.

⁹² Basiret Gazetesi, Nu: 366, 6 Mayıs 1287/27 Safer 1288/ 18 Mayıs 1871, s.1.

⁹³ Basiret Gazetesi, Nu: 398, 12 Haziran 1287/5 Rebül-ahir 1288/ 24 Haziran 1871, s.1

Avusturya devleti Almanya'ya ta'allakundan dolayı kendisini Prusya pençesinden kurtardıktan sonra Rusya ile olacak politikasında Devlet-i Aliyye- i Osmaniyye'nin re'y ve efkârına tevfiğ-i harekete mecburdur.

Bu suretle teceddüd eden mes'ele-i şarkıyye'ye henüz bir renk göstermek şöyle dursun ileride göstereceği rengi bile şimdiki hâlimden anlaşılamayacak bir surette olup, fakat bu mes'eleye zamîmeten bir de İslav fikrinin kuvvet bulması mes'elesi çıkmıştır ki, Avusturya ile Devlet-i Aliyye'yi yekdiğerine rabt etmek husûsunda iş bu ıslav mes'elesi, mes'ele-i cedide-i şarkıyye'den daha akvâm görülmektedir.

Slav fikrinin bu kere müceddeden kuvvet bulmuş olduğu ve bu keyfiyet dâhi Bohemya'dan baş gösterdiği ve Avusturya'da bulunan ıslavlardan mâ'ada Sırp ve Karadağ ve Bosna ve tâ Bulgaristan'a varıncaya kadar te'sirâtının sirâyet edebilmesinden korkulmakta bulunduğu bundan mukaddem dahi beyân bulunmuştur. Binâberin burada yeniden haber verecek bir şey olmayıp yalnız Avusturya gazetelerinin şu keyfiyete ne derecelere kadar ehemmiyet vermekte olduklarından bahisle bunun Osmanlı nazarında kesb edebilmesi ve sâire üzerine efkâr-ı mahsûsamızı dahi ilave dermeyânla iktifâ edeceğiz.

Avusturya Devleti'nin en ziyade nazar-ı dikkat ve ehemmiyete aldığı cihet Prusyalıların gayretini görmekte buldukları Cermen efkâr-ı milliyesinin zikr olunan ıslav efkârıyla bi'te-âvün mevki'î ile çıkması yani Avrupa-ı vüstâ ve şarkîde ne kadar Cermen var ise Almanya ve kadar ıslav var ise (İslav İmparatorluğu) gibi lafzan bir imparatorluk teşkili suretiyle Rusya'ya kalmak gibi bir yolda mes'eleye netice verilmesi kazıyyesi olup bu halde fikr-i azîmi karşısında yalnız Devlet-i Aliyye ile Avusturya Devleti kalacaktır ki bunların dahi ber-minvâl-i muharrer iki fikre mümâna'at ve mukâvemet gösterebilmesi biraz değil haylice müşkülcedir. İmdi Avusturyalılar şu ehemmiyeti nazar-ı dikkatlerinde bir kat daha bu yolda adeta kendisini hayrete bırakacak bir dereceye kadar vardırırmış ve şimdi ol derece-i muhayyeresini saltanat-ı seniyye-i Osmaniyye'nin inzimâm-ı re'yiyle tenzil edebilmek ihtiyacı altında kalmıştır.

Avrupa'nın bu gibi mesâil-i dakika ve nazikesi üzerinde i'mâl-i efkâr edenlere hafî olmadığı üzere gerek ıslav ve gerek cermen fikrinin te'sirâtı şimdiye kadar yalnız kuvvede bulunup te'sirât-ı mezkûre çıksa çıksa bundan böyle mevki'-i fi'icraya çıkacaktır. Avusturya Devleti ve Devlet-i müşârunileyhâya tebdıyyeten Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye şimdiki halde zikrolunan fikirlerin henüz kuvvette bulunan te'sirâtını dahi imhaya mecburiyet göstermekte olup hâlbuki henüz kuvvede bulunan bir musibeti fi'len

ber-taraf etmek yani faraza Avusturya Devleti için Bohemya ıslavlarına “ siz şu fikirlerde bulunuyorsunuz ” diye süngü ucu göstermek abes olmazsa bile yakışık aldırılmaz ki, mes’elenin en müşkil ciheti dahi bundan ibarettir.

İmdi bu gibi henüz kuvvede birşeye yine kuvvede olan şey-i diğerle mukâbele etmek yani Prusya Devleti Rusya’nın (ıslav ittihâdı) nâmıyla yürütmek azminde bulunduğu garaza Prusya’nın dahi (Cermen ittihâdı) ünvanıyla mukabele gösterişine Teyfik-i hareket eyleme muvafık-ı hâl ve maslahat bir keyfiyet ise de Avusturyalının bunlar yakın bir fikri tesâhüp edebilmekte olan mâzuriyetine mebni buna çare olsa ancak Devlet-i Aliyye elinde olabilir ve zannederiz ki Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye elinde bulunan büyük bir salâhiyet velev ki olsun müracaat eder ise Cermen fikrinden Kat’-ı nazar İslav fikrine kemâ-yelik mukavemet edebilerek, bu suretle hem kendisi ve hem de Avusturyalı için büyük bir hizmet görmüş olur ki, bu hizmete Avusturyalıyı istediği gibi istihdam ettikten başka ıslav fikrinin imhasında Prusyalı’nın dahi maksadına hizmet edilmiş olacağından ve Cermen fikrinin canlanmasından Devlet-i Aliyye’ ye ve ne de bir dereceye kadar Avusturya’ya mazarrat gelmeyeceğinden şu hal ile Prusya’yı dahi daire-i ittihadı celb ve bir dereceye kadar kendisine muzâhret ve îâneye dahi mecbur edilebilir.

Pek’ala Devlet-i Aliyye’nin bu salâhiyeti neden ibârettir? İslav fikrinin böyle henüz kuvvetle bulunmasıyla beraber devlet-i muazamayı düşündürecek bir dereceye kadar cesâmet ve ehemmiyet kesb edebilmesi için yukarıda dahi dermeyân edildiği üzere ıslav akvamının sâkin oldukları mahallelerinin yekdiğeri ile olan münasebât-ı coğrafiyyesinden ibaret olup şu hale göre eğer meydana bir küçük (ittihad-ı İslâm) fikri çıkarılır ise cihâd-ı saireden katı nazar karadenizin sahil-i şarkisinden bed’ile bir ciheti takazan’a ve diğer cihet-i Asya-yı vustâda kâin gülçi hanlığına kadar kabâil-i islâmiye’nin derhal ittihat edilebilecekleri red ve inkar olunamaz. Red ve inkar ne demek?

Eğer cihet-i Câmî’a-i İslâmiye’nin derece-i kuvvet ve metâneti nazar-ı muvazeneyle alınır ise bu ittihânın ıslav ittihânından daha suhûlet ve sür’at ve kuvvetle meydana çıkacağını teslim etmemek mümkün olamaz. Aya Cermen ve ıslav efkârına mukabil böyle bir fikir çıkarsa diğer iki fikir ittifaq bile etmiş olsa bu bir fikre mukavemet edebilmesi muhtemel görülebilir mi? Heyhât ale’ı husus yukarıda dahi etmiş olduğumuz veçhile iş bu ittihâd-ı İslâm fikrinin mukâbili ancak ittihad-ı ıslav fikri olabileceğinden ve zaten ittihad-ı Cermen fikri dahi işbu ittihad-ı İslav fikrine mukâbil bulunduğundan

ittihâd-ı İslav fikrinin iki mukâbili (yani İslamlık ve Cermenlik fikri) diğer taraftan birleşmeleri adeta bir lüzum tahtına girer ki bizce gerek Avusturya'yı kurtarmak ve gerek Prusya'nın neyl-i maksadına hizmet eylemek ve betahsis bünyân-ı saltanat-ı Osmaniyye'yi yalnız bir İslav fikrine değil alemin eskâr-ı umumiyesine karşı te'yyit ve tersîn eylemek için en muvafik çare dahi budur. İslav ve Cermen fikri bir mes'ele-i mühimme derecesinde tutuldukça basiret dahi İslâm'dan söz edecektir.

(Ahmed Midhat)⁹⁴

Basiretin II. Meşrutiyet'in ilanını müteakiben yeniden yayınlanmaya başlamasının ardından, Avrupa meselelerine ilişkin yayınladığı makalede de şunlar aktarılmaktadır:

"İttihadımızda Sebat Edelim

"Libâs-ı hasaki gibi arz-ı hacet etme nâmerde

Cihanda kelle sağ olsun külah eksik değil merde".

Üç gündün beri zadegân ve nevresîdegân-ı memûrîn ve ketebeden ve heyet-i mu'azzama-i Osmâniyyemizi teşkil eden Rum ve Ermeni ve Musevi Osmanlılardan tüccârân ve esnaf yekdiğerine müsâbekat edercesine peyderpey mamûlât-ı dâhiliyemizden olan ırakıyeleri giymekte olduklarından bugün vatandaşlarımızın bu ırakıyeler ile başlarını tezyin etmiş buldukları kemâli fahr u sürûrla görülmektedir.

Bayrama kadar vatandaşlarımızın başlarına Feshâne ve Karamürsel fabrikaları ma'mûlâtı fesleri ve Bursa ırakıyeleri giyerek hiçbirisinin başında Avusturya malı fes görmeyeceğimizi ümid etmekteyiz.

Bâlâda serlevha olarak tastır ve tezyin etmiş olduğumuz beyt ne büyük hikmet ve hakâyık ve her insan-ı kâmil için rehberi hareket ve saâdet ve muvaffakiyettir.

Cümlemizin malûmudur ki dünyada insan ayb ve hacâleti mûcib ef'âl ve etvârdan başka insana dâ'i-i hacâlet olacak hiç birşey yoktur. Başıma fes giymeyip külah-ı ırakıye giyerim. Bunu giymekle namus ve haysiyet ve itibârma asla nakısa gelmeyip bilakis işte millet ve memleketine mu'âvenet kasdı bulunduğundan husemâmızın dahi takdir ve

---

⁹⁴ Basiret Gazetesi, Nu: 592, 27 Mart 1288/ 29 Muharrem 1289 / 8 Nisan 1872, S.1-2

tahsinini mûcib olur. İşbu teşebbüsât-ı ittihâdiyyemiz kendilerinin külli zarar u ziyânını ve bilâhere iflâsını dâ'î olacak ticarethaneler ashâbı istifâdelerinin mahvı noktasından bugün düşmanlarımız bulunmuş oldukları halde böyle bilittihâd irakıyeler giyerek hissiyâtı. vatanperverânemizi izhârımızdan beyinlerinde bizleri talisin etmekte oldukları şüphesizdir.

Avrupalılar diye ashâb-ı sebattan olmadığımızı darb-ı mesel olarak beyân ve bi'l-münâsebe yüzümüze karşı dermeyân etmekte bulduklarından dolayı bu meselede husemâmızın hüküm ve zanniyâtım tasdik ettirmemek ve teşebbüsât-ı ittihâdiyyemizde devam etmek arzu ve temenniyâtıyla (serlevhamızda, ittihadımızda sebat edelim) denilmesi bu maksaddan münba'is bulunmuş olmağla ona göre metanet ve sebat ibrâziyla milletimizin tezyîd-i servetine gayret edelim.⁹⁵

3.2. Fransa

İngiltere gibi Fransa da hem siyasi hem de ekonomik olarak Osmanlı Devleti üzerinde birçok çıkara sahipti. Napolyon savaşları sırasında, Fransa Osmanlı yönetimine karşı büyük bir tehdit oluştuyordu. Napolyon, bizzat kendisi 1798'de Mısırı işgal etmişti⁹⁶. Ancak 1815'deki yenilgiden sonra, Fransa askeri ve siyasi nüfuzunu kaybetmişti. Avrupa'da Fransız etkisini yeniden tesis etmek, kendi adına bir amaç haline gelmiş ve bu politikaya ağırlık verilmişti. Fransız ekonomik çıkarları, 1800'lü yıllarda siyasi çıkarlardan daha ağır basmaya başlamıştı. Fransa'nın Türkiye'de kapitülasyon antlaşması çerçevesinde bazı ticari hakları mevcuttu. Fransa'nın en işlek limanı olan Marsilya, Osmanlı yönlü Doğu Akdeniz ticaretine yoğunlaşmıştı⁹⁷.

1820'lerde, Fransa, kısmen Yunanlılar için *Philhellenic* sempatisi, kısmen Rus-İngiliz kondominyumunu önlemek ve kısmen de bir kazanım sağlamak ve ticari çıkarlarını korumak için Yunanlı isyancılara müdahale etmek üzere İngiltere ve Rusya'ya katılmıştı. Fransa, kapitülasyonlar aracılığı ile Türkiye'de Katoliklerin koruyucusu olmuştu. Kudüs'teki Ortodoks ve Katolik rahipler arasındaki tartışmalara Fransız müdahalesi,

---

⁹⁵ Basiret Gazetesi, Nu; 2477-9, 4 Eylül 1324/ 20 Şaban 1326/ 17 Eylül 1908, S.1

⁹⁶ Ahmet Nezih Turan, *Tarih*, Grafiker Yayıncılık, Ankara 2006, s. 462.

⁹⁷ Mehmet Yılmaz, *Avrupa Tarihi*, Şekeroğlu Basım-Yayım, Konya 2004, s. 210.

Kırım Savaşı için önemli bir bahane teşkil etmişti⁹⁸. Fransa'nın izlediği ekonomik-siyasî politikalara ilişkin haberlere de Basiret gazetesinde yer verilmekteydi.

Bu çerçevede ilk haber, 28 Ocak 1870 tarihinde yayınlanmıştır. Haberde, Fransız Dışişleri Bakanı Kont Daro'nun açıklamasına yer verilmiştir. Daro, İspanya'nın Fransa'nın anlaşma teklifini kabul edeceğini ve ayrıca Fransa sınırındaki askerlerini de çekeceğini bildirmiştir⁹⁹. Basiret'te yer alan diğer bir habere göre, bazı Avrupa gazeteleri Fransa'nın bu sıralarda yedek askerler dâhil herkesi silahaltına aldığını ve askerî hareketlilik içinde olduğunu iddia ediyorlardı. Bazı kaynaklar ise bu durumu yalanlamışlardı¹⁰⁰. Kont Daro diğer bir açıklamasında da Fransa'nın İspanya konusunda tarafsız olduğunu ifade etmiştir. Diğer bir açıklama da Fransa'nın İspanya büyükelçisinden gelmiştir. Büyükelçi, İspanya'nın Fransa sınırını tecavüz ettiğini ve tazminat vermesi gerektiğini beyan etmiştir¹⁰¹.

4 Şubat 1870 tarihinde Fransızca *Union Doryan* gazetesinden tercüme edilen haberde, Osmanlı iç politikası ve Mısır Hıdivliği üzerinde Fransa'nın nüfuzunu İngiltere'nin kırma politikaları anlatılmıştır. Haberde, Avusturya'da ise sanat erbabı ve emekçilerin isyanları ve Osmanlı'da sınır karışıklıkları üzerine bir Avusturya-Osmanlı ittifak antlaşması kurulacağı ve bu ittifaka Fransa'nın da katılabileceği konuşulmaktaydı. İngiltere'nin, İrlanda parlamentosunun açılışı sırasında İngiliz askerlerine isyancılara ateş açma emri vermesine ve Rusya'da faaliyet gösteren rejim aleyhtarı cemiyetlere de haberde yer verilmiştir. Yine İspanya'da kraliyet yanlılarının cumhuriyetçilerle mücadelelerine, Amerika'da cumhuriyetin ne kadar güzel icra edildiğine ve Fransa'da 1789 senesindeki büyük inkılâbın etkilerini göstereceğine dair bilgilere de haberde rastlamak mümkündür¹⁰².

Osmanlı-Fransa ilişkilerine dair haberlere de Basiret gazetesinde rastlamak mümkündür. 8 Şubat 1870 tarihli haberde, Fransa'nın yeni Dışişleri Bakanı'nın Fransa İmparatoru ile

---

⁹⁸ Yılmaz, *Avrupa Tarihi*, s. 210-211.

⁹⁹ Basiret Gazetesi, Nu: 5, 16 Kanun-u Sani 1285/ 25 Şevval 1286/ 28 Ocak 1870, S.3

¹⁰⁰ Basiret Gazetesi, Nu: 6, 18 Kanun-u Sani 1285/ 27 Şevval 1286/ 30 Ocak 1870, S.3

¹⁰¹ Basiret Gazetesi, Nu: 9, 22 Kanun-u Sani 1285/ 2 Zi'l-ka'de 1286/ 3 Şubat 1870, S.4

¹⁰² Basiret Gazetesi, Nu: 10, 23 Kanun-u Sani 1285/ 3 Zi'l-ka'de 1286/ 4 Şubat 1870, S.2

Osmanlı topraklarının bütünlüğünün korunması yönünde mütalaalarda bulunduğu belirtilmiştir¹⁰³. 14 Şubat'ta Fransa'dan borç alındığı ve alınan borcun 30 milyon lirasının hükümete ulaştığı bildirilmiştir¹⁰⁴. 3 gün sonra yayınlanan bir haberde, Karadağ meselesinin ve Rusya'nın Karadağ politikasının Fransa aracılığında değerlendirilmesinin gerektiği ifade edilmiştir¹⁰⁵. Yine 24 Şubat tarihli bir haberde, Fransa'ya verilen kapitülasyon ayrıcalığı ile Osmanlı Devleti'nde bulunan yabancıların yargılanmalarının da kendi devlet ya da konsolosluklarında yapıldığı, bunun karışıklık ve suistimala yol açtığı ve bu durumun değiştirilmesi için Mısır'da bir komisyon teşkil edilmesi gerektiği aktarılmıştır¹⁰⁶.

Fransa'nın Cezayir'de uyguladığı politikalar ve bu politikaların sonuçlarına dair haberlere de Basiret gazetesinde rastlamak mümkündür. 28 Şubat 1870 tarihli bir haberde, Fransa'nın Cezayir'i işgal etmesinden sonra Cezayir halkını ıslah etmeye çalışmasının ve Cezayir'de baş gösteren kıtlığın zaten fakir olan halkı iyice perişan ettiği ve bütün dünyanın acıma hissini celbettiği belirtilmiştir. Önceki yıllara göre o yıl da şiddetli kıtlık görüldüğü, Fransa'nın Cezayir'i bu şekilde idareye devam etmeye niyeti olduğu ve Fransa'nın Cezayirliilerin içine düştüğü o acınası durum ile ilgilenecek vaktinin olmadığı haberde aktarılmıştır¹⁰⁷. Cezayir'in içerisinde bulunduğu durum, halkın bir ihtilal düzenlemesi ile sonuçlanmıştır.

Cezayir'deki ihtilale dair Basiret'te yayınlanan ilk haber 13 Mart 1871 tarihlidir. Haberde, Fransa Devleti tarafından Cezayir'e sevk olunan askerlerin Cezayir'e vâsıl olmaz yerli Arapların askerler üzerine hücum ederek ellerindeki silahları aldıkları ve yerlilerin galip gelmeleri üzerine Fransa'nın ihtilâlin teskini için faaliyetlerde bulunduğu belirtilmiştir¹⁰⁸. İhtilalle ilgili diğer bir haberde, *"ihtilâlin Paris'in her tarafına sirâyete ettiği, heyet-i hükümet-i hâzireyi tard eyledikleri, Vükelâ Dâiresi'nin zabt olunduğu, nizâmsızlığın had safhaya ulaşarak her tarafta kırmızı bayrakların dalgalandığı, General*

---

¹⁰³ Basiret Gazetesi, Nu: 13, 27 Kanun-u Sani 1285/ 7 Zi'l-ka'de 1286/ 8 Şubat 1870, S.2

¹⁰⁴ Basiret Gazetesi, Nu: 17, 2 Şubat 1285/ 13 Zi'l-ka'de 1286/ 14 Şubat 1870, S.2

¹⁰⁵ Basiret Gazetesi, Nu: 20, 5 Şubat 1285/ 16 Zi'l-ka'de 1286/ 17 Şubat 1870, S.8

¹⁰⁶ Basiret Gazetesi, Nu: 25, 12 Şubat 1285/ 23 Zi'l-ka'de 1286/ 24 Şubat 1870, S.3

¹⁰⁷ Basiret Gazetesi, Nu: 36, 28 Şubat 1285/ 9 Zi'l-Hicce 1286/ 12 Mart 1870, S.3

¹⁰⁸ Basiret Gazetesi, Nu: 307, 1 Mart 1287/ 20 Zil-Hicce 1287/ 13 Mart 1871, S.1

Garibaldi'nin oğlunun ihtilâlcileri kumanda etmekte olduğunun zannedildiği, General Vinoy'un 40.000 asker ile Versailles'a vâsıl olduğu ve ihtilâlden dolayı Prusyalıların Paris'e avdet edeceklerinin umulduğu" belirtilmiştir¹⁰⁹.

Paris'te yaşanan olaylarla ilgili diğer bir habere göre, Paris Olayları, General Clement Thomas ve Lecomte'nin idamından sonra biraz yatışmıştı. İhtilâl cumhuriyetçilerin kendine ayaklanması ile ortaya çıkmamıştı. Fransa Kralı IV. Henry yani Bourbon taraftarlarının mezheb reisleri, dökülen kanlarının mesuliyetini cumhuriyetçilere yükleyerek, Orleans Hanedanı'nı nüfus ve kuvvetten düşürmeye çalışmasından dolayı bu olaylar yaşanmıştı¹¹⁰. Yaşanan olaylarla ilgili diğer bir haberde şunlar aktarılmaktadır: Amiral Cisse, ihtilâlcilere katılanların kabahatlerinin affedileceğini ve sabıkalarının ailelerine teslim edileceğini beyan etmiştir. Resmî Gazete'ye göre Bonapart ve Orleans taraftarlarından bazı kişiler, merkez komitesini kabul etmemeleri için para almışlardı. Lyon, Marseille ve Bordeaux şehirlerinden bir takım temsilciler, Paris'e gelerek ihtilâl hareketi için hazırlanmış olanlara emirler vererek ardından alelacele memleketlerine dönmüşlerdir¹¹¹. Habere göre isyanı kışkırtanlar, aslında ihtilale katılmamışlardı. Fransız Hükümeti'nin, Cezayirli ile savaşarak onları itaat altına almak için zaman kaybetmeden Cezayir'e kuvvetli bir ordu göndermesi gerekiyordu. Hatta bu konuda geç bile kalınmıştı. Cezayir'de bulunan general de bir an evvel destek kuvvetlerinin bölgeye ulaşmasını bekliyordu¹¹². Neticede Fransız ordusu Cezayir'e gelerek isyanı kontrol altına alacaktı.

3.3. Fransız-Alman Savaşı (1870-1871)

Avusturya ile Prusya arasında meydana gelen ve "Alman bölünmüşlüğü" ortadan kaldıracak olan savaş, diğer devletler tarafından da öngörülüyordu. Fransa ile Prusya'yı savaşa götüren en belirgin sebep de Avrupa'da "*Hohenzollern Adaylığı*" krizi idi¹¹³. İspanya'da bazı generaller muhtıra ile başa gelen Kraliçe II. Isabella'yı devirmişlerdi.

---

¹⁰⁹ Basiret Gazetesi, Nu: 317, 11 Mart 1287/ 1 Muharrem 1288/ 23 Mart 1871, S.1

¹¹⁰ Basiret Gazetesi, Nu: 319, 13 Mart 1287/ 3 Muharrem 1288/ 25 Mart 1871, S.1

¹¹¹ Basiret Gazetesi, Nu: 321, 16 Mart 1287/ 6 Muharrem 1288/ 28 Mart 1871, S.3

¹¹² Basiret Gazetesi, Nu: 390, 2 Temmuz 1287/ 25 Rebî'ü'l-evvel 1288/ 14 Temmuz 1871, S. 3

¹¹³ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2016, s. 324.

Dolayısıyla İspanya’da bir Hanedanlık-Veraset krizi doğmuştu. İspanya Hükümeti, Portekiz, Fransa ve İtalya prensleriyle görüşmelerini sürdürürken, Bismarck’ın girişimleriyle Hohenzollern Hanedanlığı’ndan iki prens de İspanya tahtı için aday olmuştu¹¹⁴. Adayların İspanya tarafından kabul edilmesi üzerine, Fransa’da tedirginlik başlamıştı. Bununla birlikte, bu adaylık meselesi daha sonradan Hohenzollern tarafındaki kararsızlıklardan dolayı sürekli olarak sekteye uğrayacaktı. Nitekim Fransa, iki Hohenzollern Devleti (Prusya ve İspanya) arasında kalmayı istemiyordu. Bu şekilde, 1868’de Berlin’deki Fransız Ateşesi’nin “Çıkması sadece tek bir olaya bağlıdır” dediği savaşın görünürdeki sebebi de ortaya çıkmıştı¹¹⁵. III. Napolyon, St. Cloud kalesinde, Bakanlar Konseyi’ni toplamış ve konsey Prusya’ya savaş açmaya kararı almıştı. Konseyde 10 savaş karşıtı oya karşılık, 425 savaş taraftarı oy ile savaş kararı almıştı¹¹⁶.

Fransız Hükümeti, 19 Temmuz 1870’te Prusya Krallığı’na karşı savaşı ilan etmiştir. 28 Temmuz’da III. Napolyon, Metz’deki ordunun komutasını devralmıştır. 2 Ağustos’ta Mayence’de Wilhelm, birliklerinin ve Alman müttefiklerinin komutasını almıştır. Wilhelm, savaş süresince, tüm egemen prensler ve Alman müttefikleri tarafından İmparator tayin edilmiştir. 250.000 kadar askerin, 43.000 at ve 900 topunun bulunduğu bir ordusu bulunan Fransa, önceki çatışmalardan (Kırım, İtalya ve Meksika savaşlarıyla) büyük ölçüde tükenmişti. Buna karşılık, düşmanın ordusu daha güçlü ve daha büyüktü. Alman ordusu, Prusya, müttefikleri ve 22 bağlı devletlerden (Bavyera, Württemberg, Baden Büyük dükalığı vb.) oluşan, 600.000 kişilik askeri, 70.000 atı ve 1.500 topu ile oldukça güçlü bir orduydum¹¹⁷. Savaş 1 Eylül’de Fransızların yenilgisiyle sonuçlanacaktı.

Basiret Gazetesinin yayın hayatına girdiği dönem Avrupa da yukarıda anlatıldığı gibi büyük bir Alman etkisi gün geçtikçe yayılıyordu. Bismarck’ın büyük bir ustalıklı yönettiği “Alman birliği” projesi günden güne gerçekleşiyor ve Almanya da güçleniyordu. Osmanlı Devleti içindeki Alman etkisi de bu dönemden itibaren etkisini

---

¹¹⁴ Jonathan Steinberg, *Bismarck*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2013, s. 303.

¹¹⁵ Armaoğlu, *Siyasi Tarihi*, s. 324.

¹¹⁶ <http://www.cheminsdememoire.gouv.fr/de/1870-1871-der-deutsch-franzosische-krieg>. Erişim Tarihi: 10.03.2018.

¹¹⁷ <http://www.cheminsdememoire.gouv.fr/de/1870-1871-der-deutsch-franzosische-krieg>. Erişim Tarihi: 10.03.2018.

göstermeye başlayacaktı¹¹⁸. Bu durum hiç kuşkusuz Osmanlı basınında da etkisini göstermişti. Bunun en belirgin örneği ise Basiret Gazetesi idi. Öyle ki Prusya-Fransa savaşının başladığı günlerde bizzat Bismarck'ın Osmanlıdaki havadisleri takip etmek amacıyla günlük olarak talep ettiği gazete için ona Basiret gazetesinin muhtelif sayıları gönderiliyordu¹¹⁹. Basiret gazetesinin Bismarck tarafından da takip ediliyor olması gazete açısından oldukça prestijli ve önemli bir husustur.

Bu nedenle olacak ki Basiret gazetesi, Almanların etkisinde kalmış ve Prusya-Fransa savaşında Prusya taraftarı yayınlar yapmıştır. Bunun en önemli sebeplerinden biri hiç şüphesiz Almanların gazeteye verdiği maddi destektir. Bu desteği Basiretçi Ali Efendi şöyle izah etmektedir:

“Ne zamanki 1287 yılında Fransa ve Prusya devletleri arasında savaş patladı, bizim de yazı kurulumuz Erzurum Mektupçuluğunda ölen Suphi Paşazade Ayetullah ve Yemen Mektupçuluğunda ölen İsmail Efendi ve Karadağ Savaşında şehit olan Polonez ferik Mustafa Celalettin Paşa ve ünlü yazarlardan merhum Halet Beyler den oluşuyordu. İki büyük devlet arasında savaş ilan olunup karşılıklı çarpışmaya başladıklarında yazı kurulumuz toplanıp; Bu İki büyük devlet birbirleriyle muharebeye başladılar. Her gün telgraf geliyor. İkisinden birisini yeğlemekten tarafsız olarak bir yol tutmak bir gazete için gereklidir konusu ortaya atıldı. Mustafa Celaledin Paşa söze girişerek üçüncü Napolyon tarafından gelmekte olan telgraflarda (Askerime İmparator Vilhelmin sarayında çorba pişireceğim, Kraliçe Auguston'un salonunda dans ettireceğim, diyordu. Çünkü savaşın ilk günlerinde Fransız ordusundan bir müfreze Prusya sınırını geçip bir gümrük karakolunu zapt etmişler idi.) Bu durumda bizim tutacağımız yol Prusyalılarınki gibi olmalıdır, diye düşüncesini belirtti.

Bunun üzerine başyazarımız Ayetullah Bey “Pekâlâ ama bu gün İtfak Napolyon'un ünü ve büyüklüğü dünyanın dört bucağını tutmuştur ve özellikle Padişah Sarayı ve Bâb-ı âlî Fransız politikasından yanadır. Sonra başımıza bir felaket gelmesin?” diye düşüncesini açıklamış ise de Mustafa Celalettin Paşa'nın düşüncesi çoğunlukla benimsendi¹²⁰.”

---

¹¹⁸ İlber Ortaylı, II. Abdülhamit Döneminde Osmanlıda Alman Nüfuzu, A.Ü.S.B.F. Yayınları, Ankara 1981, s. 128.

¹¹⁹ Yerlikaya, Basiret Gazetesi, s. 88-89.

¹²⁰ Yerlikaya, Basiret Gazetesi, s. 89-90.

Görüldüğü üzere, Ali Efendi'nin izahına göre bu karar belli bir mutabakat sonucu alınmış olsa da bu kararın alınmasında başka nedenler de yok sayılmaz. Gazetenin 29 Temmuz 1870 tarihli nüshasında "Hayrettin" imzalı makalede anlatılan değerlendirmede ise şunlar aktarılmaktadır:

"Prusyanın tahakümü altında bulunmazlığı ihyar eden Almanya küçük prenslerini Fransa gazeteleri malum olan bir kasıt ve niyet ile takbik sıralarında bulunarak Bavyera ve Wirtemberg kralları ve Baden Grandukası Prusyanın tasallutunda bulundukça hukuku müstakillelerini gayb edeceklerinden bunlar Fransa ile ittifak etmiş ve yahut hiç olmazsa şu muharebei hatıradaki bir taraflığa riayet eylemiş olsalardı o hukuklarını tamamıyla muhafaza eyleylerdi gibi lisanlar istimal etmekte bulunuyorlar. Halbuki bu Almanya Kral ve Grandükaları hukuk müstakilleleri olmasa bile Almanyalık sıfatı milliyetleri mevcut olacağından Almanyanın tehlikede bulunduğu olduğu böyle bir zamanda o kıtanın en büyük hükümdarının etrafına cem olmağa heyet-i umumiyetiyle Almanya vatanlarının beka ve istiklalini muhafaza etmiş olacaklarını tamamıyla bilip Fransa gazetelerinin öyle mütalaat-ı merhumesine bihakkin kapılmadılar.

İşte bu küçük hükümdarların işbu harekât-ı vaka-i pesendaneleri memalik-i Osmaniyece hüsnî emsal tutulabilir hususuyla Ren nehri kenarlarında baş gösteren kara bulutların bu tarafları dahi kaplaması mümkün olan bu zamanda zat-ı hazret-i şehinşahi şarkın en büyük Padişahı olarak bütün şarkı düşmana karşı muhafaza ve Mısır ve Tunus ve Memleketeyn ve Sırbıya ve Karadağ gibi eyalet-ı mümtazelerinin hal-i heyet ve milliyetlerini tamamıyla vikayeye muktedir ancak zat-ı şahaneleri olacağından eyaleti mezkûra idarelerinde bulunanların dahi mezkûr Almanya prensleri hareketle asker ve levazımatı mevcutlarıyla İttihad-ı Osmani kuvvetinin reis ve pişvası olan metbu efhamiarına teslimiyet tarik selametinden ayrılmayacakları bişekdir.

İşbu eyalet-ı mümtazeden memleketeyn ve Sırbıya ve Karadağ mabetleri her şeyden akdem şurasını bilmelidirlerki bunlara suret-i mümaşatta görünüp de kendilerini güya hüsnî-i himaye eyleyler daiyei vahiyesinde bulunan Avrupa devletlerinin heyet-i ümuriyei Memalik-i Osmaniyei böyle birer suret ve takrip ile tefrikaya düşürüp de heyet-i milliyetlerini müteferrik ve zaif ve binaberin yekdiğeri mua-venetden aciz göreceklere memleketleri istedikleri kalıba çevirmekden başka bir niyetleri yoktur. Bu küçük heyetlerin meselâ birisinin Avusturya ittifakıyla ve diğerinin Fransaya istinat ile ve diğer birinin Prusya'ya nispet ile kendilerine güvenenlere bervech-i atı misalimiz

masadaki hal olur.

İşte zayıf olanlar kendilerine daha kuvvetli taraflar bulmağa kalkışirlar. Ama böyle kala kala bir şey kalmayacak surette muzmahil ve zayıll olurlar.

Sâlifüz-zikr emaretler Devlet-i Aliyye yekdiğerine istinad ile bekasında tarik-i selâmeti bulur. Bu istinadda kuvveti dahi cümlesinin metbu-ı azamları Devlet-i kaviyy-i şevket-i Osmaniyye tamamı-ı merbutiyetiyle hasıl olurki o devlet düşmana karşı hem işe gâlip ve gâlip olmadığı zamanlarda bile nice nice tehlikeler geçirmekle ammenin dikkatini calip olmuştur.

Memalik-i mahrusede yaşayan bilcümle milletler Osmanlılık ittihadı altında bulunuyorlarsa Rusya gibi büyük bir devlete dahi karşı duracakları der kar ve bu küçük idareler kendi kuvvetlerine güvenecek olurlar ise Kırım hanları ve Gürcistan hâkimleri ve Cezayir dairleri gibi istiklâl-i daiyesi netice-i vahim esini görecekları aşikârdır.

Rusyadan daha küçük bir devletin kuvveti bile bu gibi vahi iddialar havasında küçük idareleri birer birer bitirmeğe kâfidir.

Roma generallerinden ittihatda ne kadar kuvvet var ise teferruk halde o kadar zafiyet olduğunu kendi tarafına ispat için birisi lagar ve zaif ve fakat kuyruğu tüysüz ve diğer tüvana ve kavi ancak kuyruğu killı iki at getirtip mezkur zayı hayvanın kuyruğunu kuvvetli ve kavi esbin kuyruğunu zarif birer adan çektirmekle çünkü kuvvetli ademin tuttuğu kuyruk tüysüz olmak ciheti ile çekilir şey olmadığından mezkûr kuyruğun kopması mümkün olamayın zaif ademin ise kolları birer birer yolmağa az vakit içinde o atı kuyruksuz heyetine koyduğunu göstermiştir.

İşte general-i mumaileyhin şu küçük bir numunesi bu günkü gür memalik-i Osmaniyyede ibret alınacak bir büyük derstir.”

Hayrettin¹²¹

Basiret gazetesinin 121. sayısındaki şu haber, Paris kaynaklı olup Prusya-Fransa savaşının gelişimi hakkında kısa bir bilgi vermektedir. “Prusya kralı Fransa elçisinin bundan sonra Berlin'de ikamet etmesini istemiyor. Fransa devleti her ne kadar savaş ilan

---

¹²¹ Basiret Gazetesi, Nu: 130, 17 Temmuz 1286/ 29 Rebiü'l-Ahir 1287/29 Temmuz 1870, S.1-3.

etmekte biraz kararsız ise de yakın zamanda savaşa tutuşacağı kaçınılmazdır. Yarın Danimarka tarafına asker sevk olunacağına dair bir müzakere olunacaktır.”¹²² Basiret, zaman zaman Almanya'nın ünlü gazetelerinden tercüme yapılarak savaş ve uluslararası politika hakkında Alman görüşlerini Osmanlı toplumuna yansıtmıştır. Ünlü bir Alman gazetesinden “Rusya'nın Tedarik-i Askeriyesi” adlı bir çeviride, Rusya'daki gazetelerin Prusya aleyhinde yazılar yazdığı, halkı bu yöne kışkırttığı, esasen Rus devlet erkânının da bu görüşleri taşıdığı ve Prusya'nın zafer haberlerinden endişelendikleri belirtiliyordu¹²³.

Savaşın başlangıcından bir-iki gün sonra Basiret gazetesinde yayımlanan “Harp” isimli makalede, savaş hakkındaki bir yorum dikkat çekmektedir. Bu yorum, hayret verici bir şekilde gerçeğe dönüşmüştür. Böylece Hayrettin Bey savaşın sonucunu kestirmesi bakımından önemli bir takdir toplayarak gazeteyi dikkate değer bir yere taşımıştır. Bu makalede özetle şunlar aktarılmaktadır: “Güç bakımından bir birlerine eşit olan iki tarafın galibiyet ve yenilgilerinin bilinmesi mümkün değildir. Bununla beraber tarihî tecrübelerle bakarak Fransızların, korkusuz bir şekilde sonucu düşünmeden âni saldırı yapma yetenekleri olduğu kadar, Prusyalıların da azim, dayanıklılık ve inatçılıkları vardır. Fransızlar süratli hücumlarından kalabilirler. Fakat Prusyalılarda, İngiliz inadı olduğundan dolayı, uzun vâdede asla savaşı bırakmayıp direneceklerdir. Her ne kadar Fransızların üstün olduğu açık olarak belli isede Prusyalılar kuvvetli ve uzun vadeli savaşabilme yetenekleri dolayısı ile zafere kavuşabilirler.”¹²⁴

Basiret gazetesinde savaşla ilgili haberlerde, Prusya'nın galip geleceğine dair yorumlar yer almaktadır. Basiret gazetesi savaşın başlangıcından itibaren Prusya tarafında saf tutmuştur. 31 Ağustos 1870 tarihli Basiret gazetesinde yer alan haberde şunlar aktarılmaktadır: Osmanlı Devleti bu savaşta tarafsız kalmıştır. Bu durum milletimiz için gayet iyi olmuştur. Şu anda devam etmekte olan savaşta eğer Prusya Fransa'yı kesin olarak yenerse istikameti Rusya olacaktır. Prusya ve Rusya arasında çıkması muhtemel olan bu savaşta Avusturya da Prusya tarafını tutacaktır. Çünkü Rusya'nın Slav olan bazı

---

¹²² Basiret Gazetesi, Nu: 121, 5 Temmuz 1286/ 17 Rebiü'l-Ahir 1287/17Temmuz 1870,S.1

¹²³ <http://burhanoguz.com/basiret-gazetesi/>. Erişim Tarihi: 12.03.2018.

¹²⁴ Basiret Gazetesi, Nu: 123, 8 Temmuz 1286/ 20 Rebiü'l-Ahir 1287/20Temmuz 1870, S.1.

Avusturya topraklarında gözü vardır. İngiltere de Hindistan'da ve Orta Asya'da rahatça sömürgecilik faaliyetlerini yürütebilmek için Rusya'ya karşı Prusya'yı tutacaktır. Hal böyle olursa Osmanlı Devleti, bu fırsatı kaçırmamak ve Prusya ile ittifak edip, Osmanlı için en büyük tehlike olan, Rusya'ya büyük bir darbe indirebileceği, gibi yüz yıllık acılarında intikamı alınacaktır¹²⁵.

Basiret gazetesinin 122. Sayısında ise Fransa'nın Prusya'ya savaş ilanı ile ilgili haberde şunlar aktarılmıştır:

“ Paris 15 Temmuz

Fransa Devleti Prusya üzerine bugün ilan-ı harp eylediğini mebusan meclisine resmen beyan eyledi. Bugün saat 1'de sanato ve kavânin meclisine birer kat'a beyannâme irsâl olunup mâilinde politika-i hâzıradan bahisle Prusya üzerine ilân-ı harp olunduğu muharrerdir. Fakat böyle birden bire ilan-ı harp olunmasına sebep Prusya'nın Düvel-i muazzama nezdinde mukim seferesine irsâl eylediği nâme-i umûmiyede muharrer üç maddedir. Bunun birisi Fransa'nın Berlin Sefiri bulunan kont (Benedetti) e geçenlerde Prusya Devleti tarafından olunan tahkirin tasdik ve kabul olunması ikincisi Prens İspanya Kraliyetinden istifa edip Prusya tarafından kabul olunması, üçüncüsü prens kraliyet mezkûreyi kabul veya adem kabul keyfiyetlerinin hak ve salâhiyetini prens müşaraleyh havale etmiş olduğu maddeleri mestûr bulunmuştur.

Berlin Sefiri Kont (Benedetti) tarafından gayet uzun ve mufassal bir kat'a telgrafnâme gelmiş olduğundan ilân-ı harp keyfiyeti üzerine evvelce kavânin senato meclislerine vaat olunan beyanname yarın ki gün i'dâ olunacaktır¹²⁶. ”

Basiret gazetesine göre, Prusya-Fransa savaşına başka bir devlet karışmaz ise Avusturya da tarafsız kalacaktı¹²⁷. Fransa'nın Berlin sefiri, Prusya'ya savaş ilanı bildirmesi konusundaki haberde, Prusya'ya savaş ilan edilmesi kararının Fransız meclisinde ve senatoda kabul edildiği ve savaşın başlamasının ardından Fransa-Prusya Savaşı'nda İngiltere'nin tarafsızlığını ilan ettiği bildirilmiştir¹²⁸. Lüksemburg ve Belçika da Prusya-

---

¹²⁵ Basiret Gazetesi, Nu: 153, 19 Ağustos 1286 /3 Cemaziye'l-Ahir 1287/31 Ağustos 1870, S.2-3

¹²⁶ Basiret Gazetesi, Nu: 122, 7 Temmuz 1286/ 19 Rebiü'l-Ahir 1287/19 Temmuz 1870 S.2

¹²⁷ Basiret Gaetesi, Nu: 124, 10 Temmuz 1286/ 22 Rebiü'l-Ahir 1287/22 Temmuz 1870 S.2

¹²⁸ Basiret Gaetesi, Nu: 126, 13 Temmuz 1286/ 25 Rebiü'l-Ahir 1287/ 25 Temmuz 1870 S. 2.

Fransa savaşında tarafsızlıklarını ilan etmişlerdi.¹²⁹ Bismark'ın Fransa'yı yalnız bırakma politikası başarıya ulaşmış gibi görünüyordu.

Basiret'te Prusya'nın ve Fransa'nın askerî güçlerine dair yazılar da bulunmaktadır. 30 Temmuz tarihli bir haberde, Prusya kuvvetlerinin Fransız kuvvetlerine karşı üstünlüğünden bahsedilmektedir. Haberde, Prusya kralının veliahdının Almanya'nın diğer ordularına başkumandan olmasına ve savaşın gidişatına dair bilgiler bulunmaktadır¹³⁰. Basiret'e göre, Prusya ordusunun gücü, mevcut yeni sisteme göre teknik ve teçhizat olarak günün şartlarının sağlıyordu. En geniş imkânlarla oluşturulmuş bağlı eyalet ve kantonların askerleri, ordu mevcudunu ve gücünü iki katına çıkarıyordu¹³¹. Prusya askerinin gücü üzerine, Fransa'da bazı dedikodular da çıkmıştır. Örneğin, Fransız senatosunda Kont Di Palikao'nun "Prusya askeri Fransa'ya galip gelebilir" dediğine dair bir dedikodu çıkmıştır. Habere göre, mevcut koşullar altında Fransa'da savaşa dair çeşitli dedikodular, yalan haberler ve casusluk faaliyetleriyle Fransız ordusu ve kamuoyu yanıltılmaktaydı¹³².

Basiret'te, savaşla ilgili haberlerdeki tutarsızlıklar üzerinde de durulmuştur. Bu çerçevede, Paris'ten alınan haberlerle Berlin'den alınan haberlerin çeliştiği belirtilmiştir. Bazı haberlerde Fransa'nın diğerlerinde ise Prusya'nın savaşı önde götürdüğüne dair bilgiler bulunduğu ve mevcut durumda Fransızlar ve Prusyalıların kendilerinin galip geldiğine dair haberler vererek koamuoylarını ve dış devletleri kendi lehlerinde çekmeye çalıştıkları şeklinde yorumlanmıştır.¹³³ Savaşta, Prusya, casusluk konusunda oldukça ileriye gitmişti. Casuslar, Fransız telgraf hatlarını kullanarak haber gönderiyorlardı. Prusya, mevcut harekât ve gelişmeler hakkında istihbarat sağlayarak savaşın gidişatına dair daha etkin değerlendirmeler yapıyordu¹³⁴.

Prusya'nın Fransa karşısında kazandığı zaferlere de Basiret'te yer verilmekteydi. 5 Eylül 1870 tarihli haberde, Prusya lehinde gelişmekte olduğu ve Fransız askerlerinin mağlup

---

¹²⁹ Basiret Gazetesi, Nu: 128, 15 Temmuz 1286/ 27 Rebiü'l-Ahir 1287/ 27 Temmuz 1870 S. 4.

¹³⁰ Basiret Gazetesi, Nu: 131, 18 Temmuz 1286/ 1 Cemaziye'l-Evvel 1287/ 30 Temmuz 1870 S. 2.

¹³¹ Basiret Gazetesi, Nu: 128, 15 Temmuz 1286/ 27 Rebiü'l-Ahir 1287/ 27 Temmuz 1870 S. 4.

¹³² Basiret Gazetesi, Nu: 147, 10 Ağustos 1286 /24 Cemaziye'l-Evvel 1287/ 22 Ağustos 1870, S. 1.

¹³³ Basiret Gazetesi, Nu: 149, 12 Ağustos 1286 /26 Cemaziye'l-Evvel 1287/ 24 Ağustos 1870, S. 3.

¹³⁴ Basiret Gazetesi, Nu: 154, 20 Ağustos 1286 /4 Cemaziye'l-Ahir 1287/ 1 Eylül 1870, S. 4.

olduğu bildirilmiştir¹³⁵. Prusya, Alsace-Lorraine'i aldıktan ve bölgede egemenlik kurduktan sonra bölgeyi Alsace'ı Baden Eyaleti'ne ve Lorraine'i ise Bavyera eyaletine kattığını açıkladığı belirtilmiştir¹³⁶. 14 Eylül tarihli haberde, Prusya'nın işgal ettiği Alsace ve Lorraine eyaletlerinin halklarının Alman egemenliğine itaat edecekleri ifade edilmiştir. Almanya gazetelerinden derlenen haberlere göre, Wilhelm, Birleşik Almanya Kralı olmuştur¹³⁷. 5 Ekim tarihli habere göre, Paris halen Prusya kuşatması altındaydı. Prusya askerleri ve topları Paris'in uzak yerlerinde koşulanmıştı. Prusya'nın istihkâm ordusu kurduğu ve ordunun kış mevsimini orada geçireceği Basiret haberinde aktarılmıştır¹³⁸. Bismarck, *Daily Telegraph* gazetesine verdiği demeçte, yabancı devlet sefirlerine bir mektup göndererek, artık Fransa'yı ikinci sınıf devlet olarak gördüklerini bildirdiklerini ifade etmiştir¹³⁹.

Sedan Savaşı'nın ardından İngiltere Hükümeti, iki ülke arasında arabuluculuk faaliyetlerine girişmiştir. İngiltere sefirinin Bismarck'a yaptığı barış için aracılık teklifine karşı Bismarck "*Paris alınmadıkça mütareke olmaz*" cevabını vermiştir. Prens Bismarck, Fransızların kesin mağlubiyetinin Paris'in alınmasından sonra gerçekleşeceğini ve bu sayede mütareke sırasında istediği şartları kabul ettirebileceğini düşünmekteydi¹⁴⁰. Basiret'e göre, Fransa'nın, iki ay içerisinde büyük bir yenilgiye uğramasının sebebi, Fransızların birlik içinde olmamaları ve iyi bir liderden yoksun olmalarıydı¹⁴¹. 12 Kasım 1870 tarihli habere göre, Bismarck, Fransa'da gerçekleşecek olan seçimler sırasında geçici mütareke yapılabileceğini Fransa'ya bildirmişti. Ancak Mösyö Tiro, Fransa'nın bu geçici mütareke teklifini reddettiğini Almanlara bildirmekle görevlendirilmişti¹⁴². Yani bu sefer de Fransa, barış tekliflerini reddetmişti.

Bu red cevabının ardından, Prusya'nın askerî harekâtı da yeniden başlamıştır. Lafer Kalesi, 2.000 asker ve 70 top ile teslim olmuştur. Orléans civarındaki istikşaf

---

¹³⁵ Basiret Gazetesi, Nu: 156, 24 Ağustos 1286 /6 Cemaziye'l-Ahir 1287/ 5 Eylül 1870, S. 1-2.

¹³⁶ Basiret Gazetesi, Nu: 160, 26 Ağustos 1286 /10 Cemaziye'l-Ahir 1287/ 7 Eylül 1870, S. 1-2.

¹³⁷ Basiret Gazetesi, Nu: 167, 2 Eylül 1286 /17 Cemaziye'l-Ahir 1287/ 14 Eylül 1870, S. 4.

¹³⁸ Basiret Gazetesi, Nu: 184, 23 Eylül 1286 /9 Recep 1287/ 5 Ekim 1870, S. 1.

¹³⁹ Basiret Gazetesi, Nu: 190, 1 Teşrin-i Evvel 1286 /17 Recep 1287/ 13 Ekim 1870, S. 1.

¹⁴⁰ Basiret Gazetesi, Nu: 197, 11 Teşrin-i Evvel 1286 /27 Recep 1287/ 23 Ekim 1870, S. 2.

¹⁴¹ Basiret Gazetesi, Nu: 203, 18 Teşrin-i Evvel 1286 /4 Şaban 1287/ 30 Ekim 1870, S. 4.

¹⁴² Basiret Gazetesi, Nu: 212, 31 Teşrin-i Evvel 1286 /17 Şaban 1287/ 12 Kasım 1870, S. 2.

çatışmalarında, Prusyalıların 10. kolordusundan 40 kadar kayıp verilmiştir. Fransa-Prusya savaşları sırasında, Prusya, demiryollarını keserek avantaj sağlıyordu. Fransa'nın başıbozuk askerleri de onların işini kolaylaştırıyordu¹⁴³. Fransız askerlerinin yaptıkları hücumlar sonuçsuz kalmış ve hatta çok sayıda yaralı ve esir vermişlerdir. Fransızlar, ölümlerini defnetmek için belli bir süre mütareke istemişlerdir¹⁴⁴. 29 Aralık 1870'te Prusya'nın Paris'in topa tutulmasına karar verdiği bildirilmiştir¹⁴⁵. Yaşanan çatışmaların ardından Prusya, Paris şehrini teslim almıştır.

Konuyla ilgili 2 Şubat 1871 tarihli haberde, Paris'in teslimi hakkındaki sözleşmenin bir olay çıkmadan imzalandığı, Belof adlı Prusya askerinin Belva civarındaki köprüyü yıktığı ve Fransız askerlerinin karşıya geçemedikleri belirtilmiştir. Haberde, Prusya'nın Fransız nakliye arabalarını zapt ettiği, Fransız askerlerinin İsviçre'ye doğru kaçmaya başladıkları da aktarılmıştır. Basiret haberine göre, Fransa ile Prusya arasındaki anlaşma, 19 Şubat'ta imzalanmıştı. Paris'in düşmüştü. Almanlar, Paris'teki iyi silahları almışlar ve Paris civarındaki kalelerde Alman askeri bulundurma hakkına sahip olmuşlardı. Alman İmparatoru, Alsace ve Lorraine'i kendi toprakları olarak ilan etmişti. Almanlar, Fransızları yenmelerine rağmen onların mahcup edilmemesi gerektiğini düşünüyorlardı¹⁴⁶. Prusya, Fransa'dan savaş tazminatı olarak sekiz milyon frank talep etmişti. Viyana gazeteleri ise bu rakamı ayıplamıştı¹⁴⁷.

Almanya'nın barış teklifi, Fransa meclisinde tereddütle karşılanmıştı. Barış imzalanırsa bile Prusya Orduları'nın Paris'e girecekleri düşünülüyordu. Bu nedenle, Fransızlar, barış antlaşmasının imzalanması için Prens Bismarck tarafından yapılan tekliflerin hafifletilmesini ve tekliflerin kabul edilmesi halinde Paris'e girilmeyeceğine dair güvence istendiği 18 Şubat 1871 tarihli haberde aktarılmaktadır¹⁴⁸. Bismarck, Almanya ile Fransa arasında yapılacak barışa, diğer devletlerin aracılık etmesini istemiyordu. *Times* gazetesinin Berlin muhabirine göre, Bismarck, mütarekeyi bir hafta süre ile uzatmıştı¹⁴⁹.

---

¹⁴³ Basiret Gazetesi, Nu: 227, 19 Teşrin-i Sani 1286 /7 Ramazan 1287/ 1 Aralık 1870, S. 1.

¹⁴⁴ Basiret Gazetesi, Nu: 227, 24 Teşrin-i Sani 1286 /12 Ramazan 1287/ 6 Aralık 1870, S. 4.

¹⁴⁵ Basiret Gazetesi, Nu: 248, 17 Kanun-u Evvel 1286 /5 Şevval 1287/ 29 Aralık 1870, S. 3.

¹⁴⁶ Basiret Gazetesi, Nu: 277, 21 Kanun-u Sani 1286 /11 Zi'l-Kade 1287/ 2 Şubat 1871, S. 3.

¹⁴⁷ Basiret Gazetesi, Nu: 281, 26 Kanun-u Sani 1286 /16 Zi'l-Kade 1287/ 7 Şubat 1871, S. 4.

¹⁴⁸ Basiret Gazetesi, Nu: 291, 6 Şubat 1286 /27 Zi'l-Kade 1287/ 18 Şubat 1871, S.1.

¹⁴⁹ Basiret Gazetesi, Nu: 292, 8 Şubat 1286 /29 Zi'l-Kade 1287/ 20 Şubat 1871, S.1.

Bununla birlikte, Bismarck bu süreyi kısıtlı tutmak zorunda kaldı. Nitekim Güney Fransa'da askerî hazırlıklar gözlendiği için Bismarck-Favre görüşmesinde mütarekeye sadece beş gün süre ile devam etme kararı alındı¹⁵⁰.

Bu sırada yaşanan önemli bir gelişme, Batı Fransa'da General Bourbaki ve Garibaldi, 120.000'den fazla kişiden oluşan bir orduyla Prusyalıları bozguna uğratıp Alsace ve Lorainne hatta belki de Almanya'ya girecekken, General Manteuffel ve General Werder imdada yetişmiş ve Bourbaki'yi mağlup etmişlerdir¹⁵¹. Artık Fransızlar için Prusya ile barış yapmaktan başka çare kalmamıştı. Bu nedenle, Mösyö Thiers ve Jules Favre, 25 Şubat'ta Prens Bismarck ile uzun bir görüşme gerçekleştirmiştir. Almanlar, Pazartesi (28 Şubat) Paris'e gireceklerini bildirmişlerdir. Mösyö Thiers ve Jules Favre ile 15 mebus, Bismarck'ın barış şartlarını kabul etmişlerdir. Buna göre, Fransa, Alsace ve Metz'i terk edecekti. Belfor ise Fransa'ya bırakılacaktı¹⁵². Barış antlaşmasının imzalanmasının ardından, İmparator Wilhelm, 5 Mart'ta Berlin'e gideceği ve Fransa'da lüzumu kalmayan Alman askerlerinin geri dönmelerini emredeceği belirtilmiştir¹⁵³.

Versailles'da Prens Bismarck ile Mösyö Thiers ve Jules Favre arasında 26 Şubat'ta akd olunan barış antlaşması, 1 Mart 1871'de Bordeaux'da Fransa Millet Meclisi tarafından 107 olumsuz oya rağmen, 546 reyin geri kalanının çoğunluğuyla kabul edilmiştir. Barış antlaşması, meclise verildiğinin ertesi günü, Almanya askeri Paris'e girmiş, şehrin Champs-Elyses ve Palace de la Concord taraflarına 30.000 asker gönderilmiştir. İmparator, Şan dö Mars'da resmi bir geçit töreni gerçekleştirmiştir¹⁵⁴. Mösyö Thiers'in Almanya askerlerinin Paris'e girmelerine izin vermesi ile Belfor Kalesi ve Alsace'ın Fransa'ya kazandırıldığı ve bu nedenle Paris gazetelerinin Mösyö Thiers'den bunun için övgü ile bahsettikleri de 9 Mart tarihli haberde ifade edilmiştir¹⁵⁵. Thiers, Almanya'nın gövde gösterisi yapmasına müsaade ederek bu iki şehri kurtarmaya çalışmıştır.

11 Mart tarihli haberde, Versailles'dan alınan habere göre, II. Ordu'nun Almanya'ya geri

---

¹⁵⁰ Basîret Gazetesi, Nu: 293, 10 Şubat 1286 /1 Zil-Hicce 1287/ 22 Şubat 1871, S.1.

¹⁵¹ Basîret Gazetesi, Nu: 294, 11 Şubat 1286 /1 Zil-Hicce 1287/ 23 Şubat 1871, S.3

¹⁵² Basîret Gazetesi, Nu: 298, 16 Şubat 1286 /7 Zil-Hicce 1287/ 28 Şubat 1871, S.5

¹⁵³ Basîret Gazetesi, Nu: 299, 17 Şubat 1286 /8 Zil-Hicce 1287/ 1 Mart 1871, S.3

¹⁵⁴ Basîret Gazetesi, Nu: 301, 23 Şubat 1286 /14 Zil-Hicce 1287/ 7 Mart 1871, S.1

¹⁵⁵ Basîret Gazetesi, Nu: 303, 25 Şubat 1286/ 16 Zil-Hicce 1287/ 9 Mart 1871, S.3

dönmek üzere hareket edeceği ve ordugâhta bulunan memurlar, İmparator Wilhelm, Prens Bismarck ve General Moltke'nin de beraberindekiler ile birlikte yola çıkacakları bildirilmiştir¹⁵⁶. Versailles'da barışın imzalandığı sıralarda, Prens Bismarck, Fransız askerlerinin silah ve savaş aletlerini talep edip aldıktan sonra, askerlerin çanta, palaska ve bargirlerinin eğer ve başlıklarını da talep etmiştir¹⁵⁷. Savaş tazminatı 6 milyar Frank olarak kararlaştırılmıştır. Ancak Londra'daki Fransa Elçiliğine atanan Duke de Broglie'nin ricası üzerine, İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Granville devreye girmiş ve Prens Bismarck bu rakamı 5 milyar Frank'a indirmiştir¹⁵⁸. Bunların yanı sıra barış antlaşması ile Belfor dışında Alsace, Metz ve Lorainne, Almanya'ya terk edilmiştir. Savaş tazminatının da üç sene içerisinde ödenmesi kararlaştırılmıştır¹⁵⁹.

29 Mart 1871 tarihli haberde, Prusya Resmî Gazetesi'nin savaşla ilgili beyanı aktarılmıştır. Beyana göre, mütarekeye kadar 180 günde 157 muharebe olmuştu. Bunların 17 tanesi büyük savaşlar olmak üzere hemen hepsi Almanlar tarafından kazanılmıştı. 26 müstahkem mahal zabtedilmişti. 375.000 esir ve 6.700 top ele geçirilmişti. 130 günlük Paris kuşatması sırasında, dışarı çıkmaya çalışan Fransızlar, 22 kez içeri sürülmüşlerdi¹⁶⁰. 13 Mayıs 1871 tarihli habere göre, barış antlaşmasının nihaî metni, Almanya ve Fransa murahhasları tarafından o gün imzalanmıştı¹⁶¹.

Basiret gazetesi, savaş sonrasında da Prusya lehinde ve onun propagandasını yapan yayınlarını sürdürmüştür. Örneğin, 413 numaralı Basiret'teki "*Almanya tertibat-ı askeriyyesi*" adlı bir makalede Almanya'nın askerî gücü ve üstünlüğü teknik bir şekilde ortaya konulmuştur. Bu bilgilerin çoğu, bizzat Almanya tarafından Basiret gazetesine sızdırılıyordu¹⁶². Mevcut yazılarıyla Osmanlı Devleti'ni ve Babiali'yi Fransa'nın etkisinden kurtarmak için haberle yayınlayan Basiret, Almanya'nın mevcut dönemde nasıl güçlendiğine dair Alman propagandası da yapmıştır. Bu yazıların çoğu bir Leh mültecisi iken Osmanlı Devleti'ne iltica ederek Müslüman olan Celaleddin Paşa'nın

---

¹⁵⁶ Basiret Gazetesi, Nu: 305, 27 Şubat 1286 /18 Zil-Hicce 1287/ 11 Mart 1871, S.4

¹⁵⁷ Basiret Gazetesi, Nu: 311, 5 Mart 1287 /24 Zil-Hicce 1287/ 17 Mart 1871, S.3

¹⁵⁸ Basiret Gazetesi, Nu: 309, 3 Mart 1287 /22 Zil-Hicce 1287/ 15 Mart 1871, S.1

¹⁵⁹ Basiret Gazetesi, Nu: 312, 6 Mart 1287 /25 Zil-Hicce 1287/ 18 Mart 1871, S.2

¹⁶⁰ Basiret Gazetesi, Nu: 322, 17 Mart 1287 /7 Muharrem 1288/ 29 Mart 1871, S.2

¹⁶¹ Basiret Gazetesi, Nu: 362, 1 Mayıs 1287 /22 Safer 1288/ 13 Mayıs 1871, S.1

¹⁶² <http://burhanoguz.com/basiret-gazetesi/>. Erişim Tarihi: 12.03.2018.

yazılarıdır:

“(Almanya Tertibatı Askeriyesi)

Bugünkü gün bütün Almanya ümera ve zabitan-ı askeriyesi Almanya kuvve-i müctemi' a-i berriyesinin umumen Prusya tertibatı üzerine tanzimiyle meşgul bulunuyorlar. İşbu tertibatın evveliyatı. Paris şehrine Alman toplarıyla obüz daneleri yağdırıldığı vakit itmam olunmuş olup teşebbüsat-ı vakı'anın derece-i ehemmiyetine göre kuvveden fi-ile çıkarılması Prusya Erkan-ı Harb-i Umumisi General Moltke ile Harbiye Nazırı General Raun'un muhavvel uhde-i istihakları olmak cihetiyle müşarunileyhima gece ve gündüz buna hasr-ı himmet ve ikdam etmekte olup bir sene içinde dahi orduları lağv ile bütün kuvvet-iteşkilat-ı umumiyeye daire-i merkeziyesi altına alınmış olacak ve tertibat-ı mezkûrenin itham olunduğu gün yeni Alman imparatorluğunun alemde hemen emsali na-mesbuk bir kuvve-i cesime-i askeriyesi bulunacaktır.

Alsas ve Loren ile beraber Almanya-yı cenubide icra olunacak tensikat-ı askeriyeye beş kolordudan ibaret olduğu halde Alman ya-yı şimalinin onüç kolordularına ilhak olunacağından cümlesi askir-imuvazzafa olarak onsekize yani Prusya hasasıyla onyedi kolorduya iblağ kılınmış olacaktır. Bu kolorduların miktarları yekdiğerine müsavi raddelerde olmak üzere beherinin sekiz ya dokuz alay piyade ve beş yahut altı alay süvarisi bulunacaktır ki. cem'an yüz elli piyade alaylarının üç bin, süvari alaylarının dahi biner nefer mevcudu olmak lazım gelecektir.

Asakir-i muvazzafa-i mezkûreden başkaca olarak ihtiyât ve landor asakirinin teşkilatı ne yolda olacağı henüz bilinmiyor ise de Prusyan tertibatı üzere teşkil olunacağında şübhesiz görünüyor. Prusya tertibat-ı askeriyesinde asâkir-i muvazzafanın saf üç taburdan müretteb bulunan her alayı landor askerinin iki taburdan ibâret alayına ve muvazzafe tüfenkçi alayına dahi ihtiyâtın bir taburuna müsavîdir.

Almanya-yı cenûbînin vereceği landor asâkirinin mikdârı şimdiden keşf olunamıyor. Çünkü Vertemberg tertibat-ı askeriyesi henüz hitâm bulmamış olduğu gibi cenûbî Almanya'da tüfenkçi alaylarının tertibatı dahi kuvveden fi'ile getirilememiştir. Fakat tahmin ile Hes Grandükalığı altı ve Baden Grandükalığı oniki ve Alsas ve Loren kezâlik oniki ve Vertemberg Krallığı onaltı ve Bavyera Krallığı daha otuzdört ki cem'an seksen tabur landor verecekler olup Almanya-yı şimâlîde tertib olunacak landor askeri ise cem'an ikiyüz onsekiz tabur piyade ve on iki alay süvari

olmasıyla bütün Almanya İmparatorluğu hîn-i hâcette 300 tabur piyade ve 25 alay dahi süvari cem' etmiş olacaktır¹⁶³.”

3.4. İngiltere

1815'ten 1878'e kadar geçen 63 yıllık sürede Büyük Britanya, Balkan nüfuzu için Rusya'nın en istikrarlı rakibi idi. İngiliz çıkarları, Osmanlı yönetimine aralıklı destek veriyor ve çıkarları doğrultusunda emellerine ulaşmak için her yolu takip ediyordu. İngilizlerin Osmanlı toprakları, özellikle Balkanlar üzerindeki çıkarları Doğu Akdeniz'deki çıkarlardan kaynaklanıyordu. Britanya'nın 1800'lü yılların başında en endüstrileşmiş Avrupa devleti olduğu düşünülürse, ekonomik ilgi basit jeopolitik çıkarlardan farklı olarak büyük bir rol oynadığı da görülmüş olur. Bu sebeple İngiltere'nin nakliye hatlarını Hindistan'a bağlaması gerekiyordu¹⁶⁴. Bu ticaret yolları, Süveyş gibi Türklerin elinde olan bölgelerden geçiyordu. Türkler, kendileri için bir tehdit olmaktan çok uzaktı. Bu yüzden Britanya politikası, Fransa, Rusya ve nihayetinde Almanya'nın zayıf Türkiye üzerinde çok fazla etkiye sahip olma ihtimaline karşı çıkıyordu¹⁶⁵.

İngiltere'nin Balkanlarda da farklı çıkarları vardı. İngiltere, Balkanların Osmanlı bölgelerindeki stratejik ve insani çıkarları çatışma ile karşı karşıya kalmıştı. 1876'da William Gladstone, Türklerin son Balkan ayaklanmasını bastırırken yürüttüğü katliamları kınayan “*Bulgar Korkuları ve Doğu Sorunu*” adlı bir broşür yazdı. O yıldan sonra, İngiliz kabinesi Sultan için sınırsız destek sunamaz hale geldi. 1853'te Britanya, Balkanlar'da Rus etkisinin büyüdüğünü görerek, Osmanlı Devleti'ni desteklemeyi tercih etmişti. Ruslar, 1877-78'de Türkiye'yi mağlup ettiğinde ise İngiltere ayağa kalktı. İngiliz liderler, deniz şeridini Hindistan'a karşı korumak için yeni bir politika benimsedi. 1878'de Britanya, Kıbrıs adasının kontrolünü ele geçirdi ve 1883'te Mısır'ı ve Süveyş Kanalı'nı işgal etti. İngiltere'nin, Boğaz'daki Yunanistan ve Rusya'nın ayrıcalıklarına göz kulak olmasına rağmen, bu karakollar kontrol altındayken, İngiltere'nin Balkan anavatanına müdahale etme ihtiyacı azaldı¹⁶⁶. İngiltere'de, Lordlar kamarasında Osmanlı Devletinin

---

¹⁶³ Basiret Gazetesi, Nu: 413, 30 Haziran 1287/ 23 Rebiü'l-Ahir 1288/12 Temmuz 1871,S.2

¹⁶⁴ Sowards, *Modern Balkan History*, s. 251.

¹⁶⁵ Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih*, Der Yayınları, İstanbul 2010, s. 425, 427.

¹⁶⁶ Uçarol, *Siyasi Tarih*, s. 426-427.

Karadağ sınırına yığıldığı askerlerin sorulması üzerine gelen cevapta külliyyetli asker yığılmadığı ve ard niyetli olmayan bir icraat olduğu bildirilmiş mevcut isyanda Avrupa devletlerinin müdahalesi için ortam hazırlanmaya çalışıldığı bildirilmişti¹⁶⁷.

Basiret gazetesinde İngiltere ile ilgili ele alınan konulardan biri Rumeli demiryolu meselesidir. 26 Ocak 1870 tarihli haberde, İngiltere gazetelerine göre, Rumeli demiryolları gibi İskenderun-Basra demiryolu kurulması hatta bu demiryolunun Üsküdar'a bağlanması gerektiği, böylelikle bu yolun Rumeli demiryollarına bağlanabileceği şeklinde haber yayınlandığı bildirilmiştir¹⁶⁸. Rumeli demiryoluna dair diğer bir habere göre İngiltere, Hindistan'ı Rusya'ya kaptırma korkusu ile Basra Körfezi'ne kadar bir demir yolu yaptırmaya çalışıyordu. İngilizlere göre, Rumeli demiryolu yapım çalışması bu işe engel teşkil ediyordu. Anadolu demiryolu işinin de tekrar faaliyete geçirilmesi gerekiyordu¹⁶⁹. Basiret'te *Indian Times* gazetesinden yapılan alıntıda, 1869 yılında neşr olunmuş bir risaleden esinlenerek, Rusya'nın Hindistan'a musallat olması için Maveraünnehir'den Himalaya Dağları'nı geçip asker sevk etmek yerine İngilizlerin kötü idaresinden hoşnutsuz olan yerli halktan faydalanabileceği belirtilmektedir¹⁷⁰. Basiret'e göre, İngiliz politikalarının kaynağı Hindistan'ın korunması meselesiydi ve Rus tehdidi nedeniyle bu politikalar sürekli olarak değişmekteydi.

Basiret'in 311 numaralı nüshasında Maskat ve Zencebar hâkimleri olan iki şehrin durumları ele alınmaktadır. Haberde, buraların İngiltere'den bağımsız olmadığı, Vahhabilerin bölgede hükmetmekte olduğu, Cevâsım Kabîlesi'nin Necid Şeyhi'ne tabi olduğu, Ummanlıların gemici adamlar olarak ticaret ile uğraşmaya meyilli oldukları ve Osmanlı Devleti'nin Basra'ya yakın olan Belucistan'la dahi ilişkiler tesis ettiği belirtilmektedir¹⁷¹. İngiltere'de 1857 senesi muahedesinin tadili mevzusunun Hindistan'ı etkileyeceği düşünülüyordu. Rusya, Osmanlı Devleti'nin Boğazları istediği devletin savaş gemilerine açık tutacak olması ile Akdeniz'de İngiltere'nin tehlikeli bir rakip olacağını düşünüyordu. Süveyş Kanalı'nın ağzında bir donanma bulundurması

---

¹⁶⁷ Basiret Gazetesi, Nu: 23,14 Kanun-u Sani 1285/ 21 Zi'l-ka'de 1286/ 26 Ocak 1870, S.3

¹⁶⁸ Basiret Gazetesi, Nu: 39,14 Kanun-u Sani 1285/ 18 Zi'l-Hicce 1286/ 26 Ocak 1870 S. 3

¹⁶⁹ Basiret Gazetesi, Nu: 50,14 Kanun-u Sani 1285/ 4 Muharrem 1286/ 26 Ocak 1870 S. 3

¹⁷⁰ Basiret Gazetesi, Nu: 291, 6 Şubat 1286/ 27 Zil-Kade 1287/ 18 Şubat 1871 S. 3

¹⁷¹ Basiret Gazetesi, Nu: 311,5 Mart 1287/ 24 Zil-Hicce 1287/ 17 Mart 1871 S. 1-2

durumunda İngiltere'nin Hindistan ile olan münâsebetini kesebilecekti. Basiret'teki haberde, ileride İran Körfezi'nin bir demiryolu ile Hazar Denizi'ne, Karadeniz'e ve Akdeniz'e bağlanabileceği, Rusya'nın Afganistan üzerinden Hindistan'ı ele geçirebileceği ve İngiltere'nin Amerika Donanması'ndan meydan bulup bu istilâyı durduramayacağı ifade ediliyordu¹⁷².

İngiltere ile ilgili Basiret gazetesine yansıyan diğer bir haber konusu da Necid Seferi olmuştur. Bu seferle ilgili şu makale kaleme alınmıştır:

“Necid seferi mukaddimâtmda İngiltere

Necid seferi mukaddimâtmda İngiltere Devleti konsolosunun bazı mertebe istizâhâta ibtidâr eylemiş ise de 'ehemmiyet verilmiye-rek sefer-i mezkûrun kuvveden fiile çıkarıldığı hakkında mahallinden ahz eylemiş olduğumuz ma'lûmât ve mütâlaâtı 399 numaralı nüshamıza dere etmiş ve bunun için Levant Herald'm vâki" olan i'tirâ-zâtma dahi 400 numaralı nüshamızla cevâb vermiş idik.

Levant Herald Bağdaddan aldığımız malûmât üzerine konsolosmûmâileyhi vikayeten bizi protesto eyledi. Biz de yine Bağdaddan aldığı muharrerât için Bağdad vilayet-i celîlesini muhâfazaten bi'l-mukâbele kendisini protesto eyledik. Çünkü protesto etmeliği Levant Herald'dan öğrendiğimizden geçen Salı gününün Levant Times gazetesini dahi Bağdaddan Necid seferi hakkında bütün bütün sehv ve hata içinde ma'lûmât ile vilâyet-i celîleye müte'allik yine sehviyâtta ibaret olarak aldığı mektubu üzerine protesto ile beraber ertesi günü çıkardığı nüshasmdaki Bağdad mektubunun evvelki mektubun yine kendisi tarzıyesini vermiş derecesinde olmasıyla onu da takdir eyleriz.

İşte burası böyle şimdi asıl cây-ı teessüf şurasıdır ki, Devlet-i Aliyye'nin politikası dakâyikine ta mîk-i fikr etmeyip de mesâ'il-i vâki'ayı yalnız sûret-i zâhiresiyle muhakeme eden bazıları şu aralık devletimizin eski politikasını değiştirmiş ve güya İngiltere ve Fransa gibi eski müttefiklerini terk ile Rusya Devletiyle rabt-ı râbîta-i ittihâd ve ittifak etmeğe başlamış olmasına zâhib olmuşlar ve şu zehâblarla takviyet verir sened olmak üzere berrü'l-Arab üzerinde ibtidâr olunan harekât-ı askeriye

---

¹⁷² Basiret Gazetesi, Nu: 338, 6 Nisan 1287/ 27 Muharrem 1288/ 18 Nisan 1871 S. 2- 3 Stn. 2

İngiltere Devletinin nazar-i memnuniyetle göreceği bir şey olmadığı cihetle buna şimdiye kadar teşebbüs etmemiş olduğu halde bu sene teşebbüs eylemesi ve beru taraftan dahi Devlet-i Aliyye ile Rusya Devleti beyninde nişanlar te'âti edilmesi keyfiyetlerini bulmuşlardır.

Ne büyük sehv ne te'essüf edilecek şey hangi maddedir? Madde ki saltanat-ı seniyye-i Osmaniye'yi İngiltere Devletiyle olan ittifakını bozmağa mecbur etsin. Saltanat-ı seniyye-i Osmaniye ile Rusya Devleti beynindeki musâfât ve muhâdenet ne vakit bozulmuş ki şimdi tarafeyn bunu tecdîd ve tasfiyeye müsâra'at eylesin.

Acaba bu fikirler geçen Karadeniz mes'edesinin vukû'uyla mı hâsıl olmuş? İhtimal öyle ise yazık olmuş. Çünkü Devlet-i Aliyye-i Osmaniye bu meseleyi İngiltere tarafından gördüğü icbar üzerine tesviye etmemişdir ki, Devlet-i müşârunileyhâya gönü kırıлмаğa bir mejbûriyet hâsıl olsun ve bu mesele Rusya Devletiyle miyânesinde carî olan musâfâtı ihlâl etmemişdir ki şimdi tamîre lüzum görülsün. Saltanat-ı Seniyye-i Osmaniye Avrupa'nın Fransa ve Prusya muhârebe-siyle muhtel olmuş olan sulh ve asayişini bir kat daha ihlâl kendisi sebebiyet göstermiş olmasını halisane tecvîz etmediği cihetle hiç bir taraftan cebr vuku" bulmaksızın mücerred kendi re'y ve kararıyla mes'eleyi görülen surette hal ve tesviye eylemiştir.

Berru'l-Arab üzerindeki harekât-ı askeriye dahi bu kabilden olarak saltanat-ı seniyye-i Osmaniye'nin kıt'a-i mezkûre üzerindeki harekât-ı askeriyesi bu seneye tesadüf etmesi Devlet-i müşârunileyhâ ile olan muhâdenetimizin inhilâlîne delâlet edemez. Çünkü eğer bu hareket Devlet-i müşârunileyhâmn politikasına muhalif olacağı iddiasında bulunulsa mukaddem ki ittifakda safvet olmaması lâzım geleceğini hükm etmek icâb eder ki bu hükmü etmek haylice müşkil olacağı isbâta muhtaç değildir. Ye vâki'a Ceziretü'l-Arab'daki teşebbüsâtımızın İngiltere Devleti'nin politikasına mugayir olduğunu demiş idik. Bu sözüümü geri almayız. Bilakis tekrar ve te'kîd ederiz. Zira teşeb-büsât-ı mezkûre İngiltere Devleti'nin politikasına mugayir olduğunu dedik ise Devlet-i müşârunileyhâ politikasının muhafazası, da'vâsma kıyam etmiştir, yollu bir söz söylediğimi ne lüzum var ki söyleyelim. Çünkü Devlet-i müşârunileyhâ Devlet-i Aliyye ile olan dostluğunu bu politikasına fedâ etmemiş ve etmez ki biz de o yolda şiddetli bir lisân kullanmağa mecbur olalım. Biz saltanat-ı seniyye-i Osmaniye'nin İngiltere Devleti ile olan hubb ve musâfâtını gittikçe ve vakitler değıştikçe artmakta olduğunu nazar-ı memnuniyetle görüp dururken Levant Herald'm bir takım mevhumâtı

*nazarlarda ne kadar bî-mevkî görüneceği tafsîle hacet göstermez*¹⁷³.”

3.5. Avusturya

Osmanlı Devleti, 1699 Karlofça Antlaşması'ndan sonra Habsburgların yönetimindeki Avusturya'ya çok miktarda toprak kaptırmıştır. Rusya, Avusturya'yı Osmanlı Devleti'nin hayatta kalması konusunda gerçek bir tehdit olarak değiştirmiştir. Avusturya, Osmanlı İmparatorluğu'na büyük ilgi göstermiştir. Balkanlar, Macaristan'ın bitişiğindeydi. Viyana, güçsüz bir komşusunun yerini güçlü bir Rusya ya da Sırbistan ve Bulgaristan'da Rus çıkarlarıyla değiştirmeyi istemiyordu¹⁷⁴.

Osmanlı Türkiye'sini küçültme ya da bölme planları etnik azınlıkların bağımsızlığı etrafında cereyan ediyordu. Avusturya da çok uluslu bir imparatorluktu. Avusturya'nın (ve daha sonra Avusturya-Macaristan) Balkan çıkarları, Rusya'ninkine benzese de, Habsburg diplomatları Balkan topraklarını bölme ya da ilhak etme planları hakkında çok farklı sonuçlara varmışlardı. Avusturya özellikle Balkanların batısını ekonomik bir kaynak ve potansiyel bir pazar olarak görüyordu. Kıyılardaki kontrol, Avusturya'nın dış ticaretinin Adriyatik Denizi'nden geçmesinin anahtarıydı ve imparatorluk, bu bölgenin düşman bir Büyük Güç veya büyüyen bir Balkan ülkesinin kontrolü altına girmesine izin veremezdi. Türkiye'nin bölünmesi ve Batı Balkanların ilhak edilmesi, Rus ya da Alman diplomatlar tarafından ne kadar sıklıkla önerilse de Avusturya tarafından bir seçenek olarak ciddiye alınmamıştı. Avusturyalıların, bölgedeki Slavlarla etnik veya dini bağları yoktu. Avusturya'nın ekonomik zenginliği, Kuzey İtalya ve Bohemya gibi gelişmiş bölgelerde yoğunlaşmıştı. 1866'da Avusturya-Prusya savaşına kadar Viyana, Alman konfederasyonunda ekonomik ve politik liderlik yoluyla ilerlemeyi umuyordu. Slav Balkan vilayetlerini ilhak etmenin Avusturya için pek bir avantajı yoktu¹⁷⁵.

1866 mağlubiyetinin ardından, Avusturya'nın değil, Almanya'nın Orta Avrupa'nın lideri olacağı ortaya çıktığında, Güneydoğu Avrupa, Viyana'nın tek elverişli yayılma alanı olarak kalmıştı. Aynı zamanda, 1867 Ausgleich, Macar ve Slav bölgelerinin ilhakını daha

---

¹⁷³ Basiret Gazetesi, Nu; 404, 1 Haziran 1287/ 9 12 Rebiü'l-Ahir 1288/1 Temmuz 1871, s.1-2.

¹⁷⁴ Yılmaz, *Avrupa Tarihi*, s. 213.

¹⁷⁵ Sowards, *Modern Balkan History*, s. 253-256.

az çekici hale getirmişti. Macarlar, Macaristan'daki nüfusun ancak % 50'sini oluşturuyordu ve daha fazla Slav veya Romanya topraklarına katılarak azınlık olmak istemiyorlardı. Avusturyalı Almanlar, Slav Çek'lerinden şikâyetçiydiler. İktidardaki iki etnik grubun hiçbiri Balkan şehirlerini ilhak etmek istemiyordu. Stratejik nedenlerle Avusturya-Macaristan 1878'den sonra Bosna-Hersek'i işgal ve idare etmiştir. Ancak eyalet yasal olarak ilhak edilmeden otuz yıl geçmiştir¹⁷⁶.

3.6. Hollanda

Hollanda'nın Açe topraklarını istila girişimi gerek Cava Adası, gerekse bölgedeki diğer adalarda olduğu üzere kısa sürede gerçekleşmediği gibi, Açe topraklarının tamamına hâkimiyet anlamı da taşımıyordu. Bu anlamda Açe'de toplumun çeşitli kesimlerinin bireysel ve gruplar halinde katılımıyla topyekûn bir savaştan bahsetmek mümkün değildi¹⁷⁷. Basîret Gazetesi'nin 26 Rebiülevvel 1290 (24.05.1873)33 ve 5 Rebiülahir 1290 (02.06.1873) nüshalarında, “*Açe ahâlîsi de vak'aya vatan ve hürriyet ve mâl ve cân için nihâyet dereceye kadar dayanmaya ve bir ferd kalıncaya kadar şehîd olmayı kararlaştırarak beynlerinde gûyâ ahd ve mîsâk etmişler*”¹⁷⁸ deniliyordu. İfadeden anlaşılacağı üzere Hollanda-Açe Savaşı olarak görünse de Osmanlı Devleti'yle de dolaylı olarak bir mücadelenin başlangıç noktası sayılabilir.

Bu süreçte, İstanbul'a gönderilen elçiler, yazışmalar, Açelilerin gönderdiği ifade edilen mektuplar ve doğu ve özellikle Batı'daki yayın organlarında yer alan savaşla ilgili haberler, dönemin önemli siyasi gazetelerinden biri kabul edilen, İstanbul ve Kahire'de yayınlanması dolayısıyla görece geniş bir kamuoyu kitlesine seslenen Basiret gazetesinde savaşın ilk üç yılına yakın bölümüyle ilgili haberlere yer verilmiştir¹⁷⁹. Bu haberlere aşağıdaki örnekler verilebilir:

“Şimdi de Felemenkliler Devlet-i Âlîyye'nin mine'l-kadîm teba'ası olan Açelilerin hürriyetini, istiklâlini mahv ve memleketi zabt etmek üzere hücûm edip hukûk-ı düvel ve milele ri'âyetsizliklerini i'lân ediyorlar. Biz kaviyyen iddi'â ederiz ki Devlet-i Âlîyye

---

¹⁷⁶ Sowards, *Modern Balkan History*, s. 256-257.

¹⁷⁷ Adem Efe, *Basiret ve Direniş*, İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2018, s.22.

¹⁷⁸ Basiret Gazetesi, Nu: 935, 12 Mayıs 1289/ 26 Rebiü'l- Evvel 1290/24 Mayıs 1873, S.1, Stn. 3

¹⁷⁹ Efe, *Basiret ve Direniş*, s. 22-23.

kadîmden beri teba'ası olan Açelilere teveccüh eden dâhiye-i istîlânın önünü alıp hak ve şân-ı metbû'iyet ve merhametini icrâ buyuracaktır."¹⁸⁰

"..... Şâh-ı müşârun ileyhe dokuz yüz bir sene-i hicriyyesi Ramazanının birinci Cum'ası günü Osmanlı pâdişâhına itâ'at ve izhâr-ı tâbi'iyet ettiği cihetle taraf-ı Devleti Aliyye'den dahi Açe hükümdârına tâc ve nişân ve birkaç kıt'a top ve bir kıt'a fermân-ı âlişân gönderilmişti. Açe memleketi İskender Muda veyahud Makota Alam tesmiyye olunan zâtın zamân-ı hükûmetine kadar Devlet-i Aliyye'ye vergi verir idi. Muahharan Selâtîn-i izâm-ı Osmaniyye'den taht-nişîn-i hilâfet ve saltanat olanlardan birinin irâde-i seniyyesiyle Açe hükümdârları bu vergiden mu'âf olmuşlar ise de yine Devlet-i Âliyye'nin dâimâ zîr-i tâbi'iyeti ve himâyetinde bulunagelmışlerdir.

İşte şu münâsebete mebnî bin beşyüz altmış yedi sene-i milâdiyyesinde Açe hükûmeti Sultân Mansûr Şâh sâir ümera-yı Hindiyeye ile ittifâk edip İspanya müstemlekâtından ma'dûd Malaka şehrinde Portekizliler üzerine sevk ve i'zâm ettiği azîm bir kuvve-i askeriyye içinde dört yüz nefer de Osmanlı askeri bulunmuş idi. Bunlar (zabıt ve kumandan imiş) Açe'nin şimdiki emîri Açe'de el-ân unutulmuş olan mu'âhedât ve münâsebât-ı kadîmeye müsteniden Felemenklilerin tecâvüzüne karşı saltanat-ı seniyyenin himâyet ve vesâtatını istid'â etmiştir."¹⁸¹

3.7. Rusya

Rusya, Osmanlı Devleti üzerinde 16. yüzyıldan beri en görünür tehdit ve genellikle de her yeni Türk yenilgisinin mimarıydı. Rusya, Yeniçağ'da büyük güçlerin en zayıfıydı. Fakat aynı zamanda yeni kaynaklara ulaşmak ve büyümek için en büyük potansiyele sahip devletti. Doğu Avrupa ve Balkanlar'da, Rus çıkarlarına uygun uydu devletlerin oluşması için yoğun çaba içerisindeydi. Fransızlar, İngilizler ve daha sonra da Almanlar Osmanlı üzerindeki çıkarları sebebiyle bazen karşı karşıya gelmelerine rağmen bazen aynı safta yer alıyorlardı. 1774 Küçük Kaynarca Antlaşması kapsamında, Rusya, Karadeniz'in kuzey kıyısına erişmeyi başarmıştı. Daha da önemlisi, aynı antlaşma, Rusya'ya Ortodoks Osmanlı vatandaşlarının korumasını ve Osmanlı İmparatorluğu içinde ticaret yapmak için önemli haklar kazandırmıştı. Rusya'nın sonraki politikalarının

---

¹⁸⁰ Basiret Gazetesi, Nu: 962, 14 Haziran 1289/ 29 Rebiülahir 1290/26 Haziran 1873, s. 4.

¹⁸¹ Basiret Gazetesi, Nu: 989, 19 Temmuz 1289 / 5 Cemaziye'l-Ahir 1290/31 Temmuz 1873, S. 1-2.

çoğu bu iki ayrıcalık üzerine genişlemişti. Rus politikasının biricik amacı, Balkanların Ortodoks Hıristiyanlarına yönelik kişisel çıkarlarını korumaktı. Ruslar kendilerini Balkanlı Hıristiyanların ve Slavların koruyucusu olarak addediyordu. Bağımsız Hıristiyan devletlerin ortaya çıkmasının ardından, bölgede güvenilir müttefikler bulma ihtiyacı Rus politikasını karmaşıklaştırmıştı. Sırbistan gibi bir devlet Avusturya etkisine maruz kaldığında, Ruslar desteklerini Bulgaristan gibi bölgesel bir rakibe çekeceklerdi¹⁸².

Rus Balkan politikasının ikinci amacı, Karadeniz'den Akdeniz'e bazı imtiyaz ve uluslararası hakların elde edilmesi ve yaygınlaştırılmasıydı. Rusya sadece ticaret için değil, aynı zamanda diğer gemilerinin de Karadeniz'e geçişi ve bu nedenle de Boğazlardan geçmesi için imtiyazlar elde etmek istiyordu. Rus politikasının üçüncü bir amacı ise, ilk ikisinden ortaya çıkan, İstanbul ve Çanakkale Boğazı'nın fiziksel olarak sahiplenilmesiydi. Bu bölgenin ele geçirilmesi, Boğazların geçişini garanti altına alacak ve Balkanlardaki uydu devletleri de gereksiz kılacaktı. Ancak bu adım, Türk Balkanlarının tam bölünmesi anlamına geliyordu. Diğer güçler için asla kabul edilemezdi. Bu fikir 1807'de Napolyon ile Erfurt görüşmelerinde ortaya çıkmıştı ve daha sonra I. Dünya Savaşı sırasında yeniden canlandırılacaktı. Rus genişlemesinin aldığı en büyük darbe, Kırım Savaşı ile gerçekleşti. 1856 Paris Antlaşması ile Rusya kazanmış olduğu kadarını kaybetmişti. Tüm savaş gemilerinin Karadeniz'e girişi yasaklanmıştı. Boğazlar bütün devletlerin ticaret gemilerine açılacaktı. Bu çerçevede Rusya özel statüsünü kaybetmişti. 1856'dan sonra Rus politikası, Paris Antlaşması'nın en zorlu maddelerini devirmek olacaktı¹⁸³.

Basiret gazetesinde, Rusya ve Rusya'nın Balkan politikalarına ilişkin makale ve haberler de yayınlanmaktaydı. Bu çerçevede ilk haber, 26 Ocak 1870 tarihlidir. Haberde, Rusya elçisi İgnatıyef'in Ermeni ve Rum patrikhanelerini ziyaret ettiği bildirilmiştir¹⁸⁴. Rusya Ortodoks Hıristiyanların koruyucusu konumunda olduğu için bu iki Ortodoks Kilisesi Rus Hükümeti için oldukça önem taşıyordu. Ruslarla ilgili ikinci haber ise ertesi gün yayınlanmıştır. Haberde, Dalmaçya'da meydana gelen isyan durma noktasına gelmişken

---

¹⁸² Sowards, *Modern Balkan History*, s. 245.

¹⁸³ Sowards, *Modern Balkan History*, s. 248.

¹⁸⁴ Basiret Gazetesi, Nu: 3, 14 Kanun-u Sani 1285 / 23 Şevval 1286 / 26 Ocak 1870, S.3

Rusya'nın Panslavizm propangadası ile ihtilalin baharda yeniden alevleneceğinin beklendiği belirtilmiştir¹⁸⁵. Zaten bu Slav propagandaları neticesinde ilerleyen süreçte patlak verecek olan Hersek İsyanı, Rus politikasını açıkça ortaya çıkaracaktır. Bununla birlikte, o sıralarda İngiltere'de Rus panslavizmi konusundaki fikirler farklıydı. Başarıya ulaşması beklenmiyordu. Nitekim *Saturday Review* adlı gazetede değerlendirilmedi, Osmanlı Devleti'ni bölme planlarının sonucunun hep kötü sonuçlandığı ve Panslavizm ve Panhelenizmin ne Yunanlılara nede Bulgarlara bir fayda sağlamadığı ifade edilmiştir¹⁸⁶.

Basiret gazetesinin 15 Şubat 1870 tarihli nüshasında, Osmanlı Devleti'nin Karadağ sınırına asker yığması üzerine büyük devletlerin protesto mesajları yayınladıkları bildirilmiştir¹⁸⁷. Slav taraftarı bazı gazeteler, Bosna-Hersek sınırında toplanan Osmanlı askerleri aleyhine yalan ve yanlış bilgiler içeren haberler yayınlamışlardır¹⁸⁸. Avusturya'nın Dalmaçya eyaletinde çıkan ihtilalin asıl çıkış nedeni olarak, Rusya'nın yaydığı Panslavizm akımından kaynaklanıyordu ve bu akımın ne denli zararlı olduğunu da gözler önüne seriyordu¹⁸⁹.

Balkanlarda başlayan hareketlenme üzerine, Balkanlardaki durumla ilgili haberlere de Basiret'te yer verilmiştir. Buna göre, Balkanlarda bulunan çeşitli milletler çeşitli mezheblere dağılmışlardı. Bu insanlar da Balkan dağları ile birbirlerinden ayrılmışlardı. Ancak Hersek, Karadağ, Büyük ve Küçük Arnavutluk, Manastır ve Selanik, Bosna, Sırbistan, Bulgaristan, Silistre eyaletlerinde, her ne kadar insanlar coğrafya ile birbirlerinden ayrılmış olsa da Slavlık ve Rumluk bağları ile birbirlerine bağlıydılar. Bununla birlikte, Basiret'e göre, kişiler arasında ittifak, birlik ve beraberlik sürekli değildi¹⁹⁰. Rusya, 1870'li yıllara gelindiğinde, 1856 Paris Antlaşması'nın şartlarını değiştirmenin yollarını aramaya başlamıştı. Basiret gazetesinde yer alan haberlerde bu mesele de ele alınmaktaydı.

---

¹⁸⁵ Basiret Gazetesi, Nu: 4, 15 Kanun-u Sani 1285/ 24 Şevval 1286 / 27 Ocak 1870, S. 4

¹⁸⁶ Basiret Gazetesi, Nu: 12, 26 Kanun-u Sani 1285/ 6 Zi'l-ka'de 1286/ 7 Şubat 1870, S.3

¹⁸⁷ Basiret Gazetesi, Nu: 18, 3 Şubat 1285/ 24 14 Zi'l-ka'de 1286 / 15 Şubat 1870, S. 2

¹⁸⁸ Basiret Gazetesi, Nu: 20, 5 Şubat 1285/ 16 Zi'l-ka'de 1286/ 17 Şubat 1870, S. 3

¹⁸⁹ Basiret Gazetesi, Nu: 26, 14 Şubat 1285/ 25 Zi'l-ka'de 1286/ 26 Şubat 1870, S.2

¹⁹⁰ Basiret Gazetesi, Nu: 37, 5 Mart 1286/ 14 Zi'l-Hicce 1286/ 17 Mart 1870, S. 3

24 Kasım tarihli bir habere göre, Rusya, 1856 antlaşmasını bozma gayretindeydi ve Almanya ile gizli bir antlaşma ile yakınlaşmasından endişe ediliyordu¹⁹¹. Osmanlı Devleti, Balkanlarda nüfuzunu devam ettirmek istiyordu. Rusya, 1856 Kırım Savaşı sonrasında Osmanlı ile düşmanca politikalarına ara vermiş ve Osmanlı ve Avrupa devletleri nezdinde nüfuzunu arttırmaya çabalamıştır. Bir süre sonra, Rusya, Kırım Müslüman halkından zorla asker almaya ve onlara zulmetmeye başlamış ve İstanbul alındığında oradaki saray ve evlerin Müslüman Kırımlılara verileceği tarzında ilginç propagandalar yapmışlardır¹⁹². Basiret'e aks eden Londra kaynaklı haberlere göre, Osmanlı Devleti'nin Rusya ile olan 1856 antlaşması sorununu direkt olarak Rusya ile görüşmek niyetinde olduğu belirtilmiştir. Avusturya'nın konunun görüşüleceği konferansta Rusya'ya red cevabı vermesine kesin gözüyle bakılıyordu¹⁹³. Bükreş gazetelerine göre ise Rusya, Sırbistan ve Karadağ'ı idare etmek istiyordu¹⁹⁴.

Basiret gazetesinde yayınlanan haberlere göre, Rusya bir taraftan Paris Antlaşması'nın şartlarını değiştirmeye çalışırken, diğer taraftan da Asya'da ilerlemek için demiryolları ve telgraf hatları kurarak haberleşme ve ticareti geliştirmeyi, Türkistan Hanlarını kendi tarafına çekmeyi ve Hindistan'da İngilizler aleyhine tahrik çabaları içerisine girmeyi planlıyordu¹⁹⁵. Bu çerçevede savaş mühimmatı ve asker tedariki ile uğraşarak yeni baştan ordular teşkil ediyordu. Prusya ve Rusya arasındaki politik münasebetler, neticesinde, meselelerin halledilmesinde daha kararlı olunması planlanıyordu. Prens Bismarck, Baltık Denizi sahili ve Rusya'ya tabi bölgelerdeki Alman eyaletlerinin Almanya İmparatorluğu'na katılması konusunu da dikkate almıyordu¹⁹⁶. 8 Mart 1871 tarihli haberde, Rusların silah, mühimmat ve trenlerini ikmale çalıştıkları ve bu hazırlıkların Osmanlı Devleti'ne karşı olup olmadığı bilinmediği belirtilmiştir¹⁹⁷.

Ancak haberler bir arada ele alınırsa, bu hazırlığın bir Hindistan seferi hazırlığı olduğu düşünülebilir. Nitekim 23 Nisan'da yayınlanacak olan haberde hazırlıkların bu yöndeki

---

¹⁹¹ Basiret Gazetesi, Nu: 221, 12 Teşrin-i Sani 1286/ 29 Şaban 1287/ 24 Kasım 1870, S. 1

¹⁹² Basiret Gazetesi, Nu: 258, 30 Kanun-u Evvel 1286 /18 Şevval 1287/ 11 Ocak 1871, S.2

¹⁹³ Basiret Gazetesi, Nu: 260, 1 Kanun-u Sani 1286 /20 Şevval 1287/ 13 Ocak 1871, S. 1

¹⁹⁴ Basiret Gazetesi, Nu: 273, 16 Kanun-u Sani 1286 / 6 Zi'l-Kade 1287/ 28 Ocak 1871, S. 3

¹⁹⁵ Basiret Gazetesi, Nu: 273, 27 Kanun-u Sani 1286 / 17 Zi'l-Kade 1287/ 8 Şubat 1871, S. 3

¹⁹⁶ Basiret Gazetesi, Nu: 291, 6 Şubat 1286 / 27 Zi'l-Kade 1287/ 18 Şubat 1871, S. 2

¹⁹⁷ Basiret Gazetesi, Nu: 302, 24 Şubat 1286 / 15 Zil-Hicce 1287/ 8 Mart 1871, S.2

bir sefer için olduğu anlaşılmaktadır. Rusya'nın Buhara taraflarında bulunan ordusu, Kırgız tarafında uğradığı mağlubiyetin ardından kendisini toplamıştı. Bu ordu, güneye doğru ilerleyerek Afganistan'a gelmişti. Rus askerleri, artık Herat'a ehemmiyet göstermiyordu ve Kabil üzerine gideceklerdi. Amaçları, Hindistan'ı İngilizler aleyhine tahrik etmektir¹⁹⁸. 27 Nisan'a gelindiğinde ise Basiret'te yayınlanan haberde, Londra'daki *Globe* gazetesinin Rusya'dan aldığı bilgiye göre, Rusya'nın askeri hazırlıklarının hangi devlet aleyhinde yaptığının henüz kesinleşmediği ifade edilmiştir. Lehistan'da 200.000, Avusturya hududu taraflarında 150.000 asker toplanmıştı. Topları, çelikten çadır vesair levazımatları, Prusya usulünde tertip olunmuştu. Karadeniz'in Kırım Savaşı'ndan önceki haline döndürülmesine meselesiyle ilgilenmek üzere Amiral Glazunov'a emir verilmişti. Askerlerin Sivastopol'de istihkâm verilinceye kadar Nikolayev'de kalacaklardı¹⁹⁹.

Rusya'nın Paris Antlaşması'nın şartlarında değişiklik yapmak istediğine dair notasını imzacı devletlere sunmasından itibaren, Balkanlarda Panslavizm fikirleri hararetle tartışılmaya başlanmıştır. Bu sıralarda Avusturya da Slav bölgelerini tahrik ediyor ve Bohemya Eyaleti'ni de el altından isyana teşvik ediyordu²⁰⁰. Basiret'in 22 Şubat 1871 nüshasında yer alan "Devlet-i Aliyye'nin Kuvvet ve İstikbâli" adlı yazıda, Karadeniz'in tarafsız olduğu, Fransa'nın tüm gücünü yitirdiği ve Rusya'nın Osmanlı Devleti ile anlaşmasını bozarak Karadeniz'e zırhlı donanma sokacağı belirtilmiştir. Napolyon'un Mısır'a gelişinden veya Navarin'de Türk donanması vurulmadan önce, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan edilmediği, Şam Vakası üzerine Suriye'ye Fransa askeri sevk edildiği zamanlar da Osmanlı Devleti'nin muvafakatin alınmadığı vurgulanmıştır²⁰¹. Prens Gorçakof, Karadeniz Meselesini Rusya imparatorunun istediği gibi halletmesi üzerine kendisine *fehâmet* unvanı, Baron Brunov'a Kontluk payesi ve General İgnatief'e *Alexander Nevski Nişanı*'nın Gran Kordonu itâ kılınmıştır²⁰². İgnatief, faaliyetlerini ara vermeden sürdürmüş ve ertesi hafta Paskalya münasebetiyle Rum Kilisesi'ne giderek âyine katılmıştır²⁰³. Basiret'in 18 Mayıs 1871 tarihli nüshasında Berlin'deki *Cenevre* gazetesine atıfla

---

¹⁹⁸ Basiret Gazetesi, Nu: 343, 11 Nisan 1287 / 2 Safer 1288/ 23 Nisan 1871, S. 1

¹⁹⁹ Basiret Gazetesi, Nu: 347, 15 Nisan 1287 / 6 Safer 1288/ 27 Nisan 1871, S. 3

²⁰⁰ Basiret Gazetesi, Nu: 295, 12 Şubat 1286 / 3 Zil-Hicce 1287/ 24 Şubat 1871, S. 3

²⁰¹ Basiret Gazetesi, Nu: 293, 10 Şubat 1286 / 1 Zil-Hicce 1287/ 22 Şubat 1871, S. 1-2

²⁰² Basiret Gazetesi, Nu: 328, 24 Mart 1287 / 14 Muharrem 1288/ 5 Nisan 1871, S. 1

²⁰³ Basiret Gazetesi, Nu: 335, 2 Nisan 1287 / 23 Muharrem 1288/ 14 Nisan 1871, S. 1

Rusya'nın Panslavizm politikasının gelecekte büyük olayların sebebi olacağı yorumu yapılmıştır²⁰⁴. Neticede, bu politikanın etkisi ile Balkanlarda bir buhran ve savaş dönemi başlayacaktır.

Basiret'in 16 Temmuz 1872 tarihli nüshasında yer alan "İttihad-ı İslam Fikrinin Tesirat-ı Mahsusası" başlıklı haberde, yaşanan bu uluslararası politik süreç içerisinde Osmanlı Devleti'nin sığınması gereken politikanın ise İttihad-ı İslam olması gerektiği ifade edilmiştir. Makalede şunlar aktarılmıştır:

"Bir kere şurası mütalâi olunmalıdır ki kudret maliye ve iktidar bedniyesi haiz bulunan kâfi meselesinin amirinde bir kere olsun ol makam mukaddesde ictimaine ferman ilanı tâk etmiştir. Bundan murat rabbani beyinlerindeki ahut sebebiyle cümlesinin bir birleriyle ittîfak ve tâti eşkâr ve fak elemelidir. Elhamdulillah ki o makam mubareğinde hâmi ve hadim işanı ve kâfi ebnay vatanla beraber bilhassa bütün müslümanların metai meşru ve halifei idaet nişanı elyevm ser bir ârai şevketi osmaniyan olan Sultan Abdulaziz han der işte bu na'menin kadrini bilerek ittihadı islamın hasılı için evvelâ âfetab i islamın mutâmı olan o merkez mukaddesden istianemiz dar ve riddir. Çünkü ikbalimiz o mua'zzeden intişar ettiği cihhetle sea'det ettiimizin tîmin ziyai ittihadın dahi yine o merkezden neşri lazımdır. Çünkü müe'ssat dinimiz olan azimi arbin sif (beladed) ve (hun şehadeti) sayesinde ızat ı islam ile şirin dimağ âsisa ehli meselesinin bu davete icabeti oyle bir samk celilemuhtaçdır.

Müessat dinimiz gibi ihtimam ve celadanlarıyla Türkistan sahralarını cüvelenga etdiler.

Din islamın neşri ile mühessenat islamiyenin tamamı için fedai can ve cihan ederek milyonlarla nefsi bela cehilden sonra hülâsa ile beraber saadeti insaniyeden ve müstefid ederek ibkai nam ve şan edilir. Lakin bu hiddeti mucib tamamı hasılına kadar dökülen kanlardan taraf taraf niherler peyda oldu. İğsan meteşsebesinin temin ve teyid saadeti için dairei ittihadı davet ettiğimiz şecerei islamiye hadsiz hesapsız himmet şan ve nam buldu biz ise vaktiyle bu kadar zahmet ve kafiyetlerle meydana gelmiş bir gezerek hiddeti hirasetiyle bikai hürriyet ve haulu saadet i arzusunda biz binaanaleyh mukasanın hasulı için bilade aziz olunan vesail kuvvei ve vusait mahsusanın ianesine müracaat...

---

²⁰⁴ Basiret Gazetesi, Nu: 366, 6 Mayıs 1287 /27 Safer 1288/ 18 Mayıs 1871, S. 3

ve mesariat etmeliyiz. Bu zaruriyettir.

Bir de muhakemat haricinde ürkek cenahı ruifeti saadeti atiyesinin hasılı ve naimini niyet aklına ve devrandışına öyle bir satık ı mahsusanın önüne düşerek iltica edenin beyninde çok firak vardır. Bununla beraber saadet ve vatanın muhafazası ar ve ademi iktidar böylesiyle ekseri düşmanlarının ayakları altında mahv olurlar. Kendileri de rahmani saadetin fikadamı cihetle yine o melcie selameti idrak edemez ve bulamazlar nitekim emsalini gördün ve görüyoruz.

Gelelim teşbisat anları icabet zamanından id ederek ihtiyacımızı zaruri biliriz... Bilade aziz olunan tedbirayantı beraber bir tarafında bu vasıtalar başlamıştır. Zira ibnai vatanın hasıl ihtiyadadı da şöyledir ki... Evvela asbab şu vakti tezbiyad etmeli tehdidi ibkai mukadder bulunmalı... İslav ittikadiyla protestan mezheplerinin neşri yolundan ihtiyar olunan tariklar gibi olamazsa bari Fas ve Cezayir vesaire hükümet müttefer i isamiye ahalisine ittihadın neşri için şehirlerinde ve şeyhbender sıfatıyla Cezayirli birer memur bulundurmalıdır.

Bir de maarifin derececi neşrinde hususuna himmet olunmalı. Çünkü cahil ile hiçbir şey hasıl olamaz olsada noksan kalır devam edemez. Zamanımızda ise maarifsiz yaşamak maihel-i mutlak derecesinde vardı. İşte bunun için o emirde mekteb mevcudemiz idaresine alınarak usul tedbiri ve tahsili siyak haydede tutup ibnasi vatani bir terbiyede yetiştirilmelidir.

Efkar ve ahlak umumiyeye olunup aradan kaldırılmalı. Bunun için bir lisan ittihadı ve istia'mali lazım geleceğinden lisan-ı osmaniyetin mümkün mertebe tavsiye ve tealmin etmeli. Yoksa bu sene mekteb sabiyanesinde(iden) rüştiyelerinde boşnak çocuklarına münnehabat farsî okutmak Rum ilinin sa'ir cihetlerinden başka ve Anadolu ile Gürdistan ve Arabistanda yine başka usulda tedirhis olunup Hristiyan mekteplerinin ahvaliyinde bulunmak ile muhtac olduğumuz kadar kafi görülemez.

Çünkü bunlardan yetişen ibnai vatanın ekseriyesi bendigarına zat-ı efkârda ve görmekte olduğumuz gibi birbirine matasıl iki gibi başka terbiye... başka efkar ve ahlakta bulunuyorlar.(bu işte hasıl-ı mekduse kâfi değil belki ma'nadadır).

Binaaleyh bir an ol bunların dahi ıslahıyla dermiyan olunan şu halletin o ki alınarakadamlar yetiştirmek üzere henüz çıkarılamayan maarif nizamına icra faaliyetine tedbire teşebbüs olunması lazım gelir. İşte şimdilik ityihad-ı islam hakkında

layık hatır kasr olan mütalaata esasiye arz olundu nikayıs ve tedbir teşebbüsüyle maksadın ihtizar ve tesirli saiti erbab hamiyetin himmete beraber zuhur esariolunur²⁰⁵.”

Rusya'nın Panslavist hareketlerine karşı 3 Temmuz 1873 tarihli Basiret gazetesinde yayınlanan karşı makalede ise şunlar ifade edilmektedir:

“Hadika'da Okuduk

Zehi (güzel) İrşâd

Rusya'da kâin (Viyatka) şehrinde mukim Rusya ahali-i İslâmiyesi müftüsü Tekvelef'in taht-ı riyâsetinde bulunan bi'l-cümle ulemaya gönderdiği ta'limât şehri-i mezkûrun resmî gazetesinde münderiç olmakla ver-vecg-i âtî tercüme olunur.

“ Elhamdülillâhi rabbilâlemîn errahmânirrahîm mâliki yevmiddîn... Emmâ ba'd. Ey Orenburg Riyaset-i Mezhebiye-i İslâmiyesi'nin taht-ı idâresinde bulunan ulemâ ve mollalar sizden çok kişinin bir tarik-ı bâtıla sülûk eylediğini haber aldığımдан size bazı vesâyâ-yı muktezîyenin tebliğine mübâderet eylerim.

Sizin beyninizde Hristiyanlara buğz ve husumet gösterenler bulunduğu mâ'lumumuz olmuştur. Bunun için Rusya Hristiyanlarının ne olduğunu size bildirmek isterim.

Rusya Hristiyanları vatan-ı müştarekimizin babası olan ve bize câmiler te'sis etmeğe müsâ'ade eden ve bizim refah ve saadetimizi arzu eden ve maarif ve sanayi ve ziraat ve ticaretin terakkisi esbabının keşfine çalışan ve gece gündüz duâhanları olduğumuz ve bize ettiği inâyât-ı kesîrenin mukâbelesinde ancak bizim şu inayetten müstefid olmamızı isteyen (Aleksandr Nikolayeviç) 2in evlâdıdır Pâdişahımızın bu inâyatına mukâbil kavânin ve nizâmâtına kemâl-i itaatle mutî olmamız lazım gelir. İmdi siz tâbi olduğunuz Devlet-i vesî'anın lisânı olan Rusca'yı bilmedikçe işbu kavânîni nasıl anlayacak ve memurin-i devlet ile nasıl rabt-ı münasebet edeceksiniz ? Rusçayı bilmemeniz size pek çok netâyic-i vahime intad ediyor. Siz Rusçayı bilmediğiniz halde devletin tekâlifini bî-hakkın anlamayacağınız gibi matlubunuzu dahi devlete anlatamayacaksınız.

İşittiğime göre bazı kimseler sizi Ruscanın tahsiline icbâr edenlerin murâdı sizi

---

²⁰⁵ Basiret Gazetesi, Nu: 699, 4 Temmuz 1288 /10 Cemaziye'l-Evvel 1288 / 16 Temmuz 1872, S. 1, Stn. 4

Hristiyan etmek maksadına mebni olduğunu ityân ile sizi iğfâl ediyorlar. Lakin böyle ademlerin sözlerine inanmayın. Çünkü onlar münafıklardır.

Sahih-i Buharî’de mervîdir ki, Hazret-i Risâlet-penâhi ehl-i İslâm’a lisan-ı İbrâni’nin tahsilini bile tavsiye buyurmuşlardır. Size Ruscanın tahsili elzemdir. Çünkü Rusçayı öğrenmeyenler Padişahımızı sevmediklerini ve düşmanları olduklarını izhar ederler. Hususiyile ki keffe-i tebe’asının hüsn-i hâlini arzu eden Padişahımız efendimiz camilerde dahi Ruscanın ta’limi zımında emir-nâmeler ısdâr buyurmuşlardır. Ey ulemâ ve mollalar bu emrin icrâsı sizin borcunuzdur. İşte bu sebeplere mebni sizin Rusca okuyup yazmak bilmeniz elzemdir.

İşte ben size Ruscanın tahsilini tavsiye ederim ve hîn-i hâcette katiyyen emr edeceğim. Biliniz ki, benim emrime itaat etmek vazifenizdir.

Size buraları tavsiye ile Cenâb-ı Hak ve Rasûl-i Ekrem’in sizin kâffe-i amâlinize muîn olmasını temenni eylerim.”

Basiret

Gördünüz mü isminin ahirinde (lef)’den başka bir sermâye-i mefhareti olmayan şu hâin-i dinin idlâl-i müslimîn için kullandığı lisân-ı tezvîr ve riyâyı Bu cahil yahut hainin sermâye-i ilmini, hamiyetini birkaç karbona değişip ehl-i imâni idlâle memur olduğu sözünden anlaşılıyor.

A hamiyetsiz. Sen şimdiye kadar din-i İslâm’dan ve Müslümanlardan ne fenalık gördün ki, onları da düşmüş olduğun dereke-i dalâl ve hüsrana çekip götürmek istersin... Bilmez yahut bilmek istemez isen li-vechillâh sana ihtâr ederiz ki, bir millet lisanını ve taallüme başlar ve ısrar eder yahut icbâr edilir ise bilâhere o milletin milliyeti, dini mahvolur. Buna delil arar isen senin gibi birkaç muvazzaf hainlerin ilkaatıyla beraber gördükleri muamelât-ı cebriye üzerine el-yevm mahvolmak derecesine gelen Lehlilerdir.

Zannolunmasın ki, Müslümanların iğfâli için sizin gibi humekanın vesâtat-ı mecnunanesine müracaat Müslümanlar hakkında bir hüne mürüvvete mebnidir. Hâşâ o mülâyimat vatanları istila ve hürriyetlerinin mahvı için uğraşılın Asya Müslümanlarına bir sû-i misal gösterip de onları bütün bütün ürkütmemek mütalaasına mebnidir

Çünkü onlar hemen ale’l-umum din ve milletleri uğruna can verir hamiyetli

Müslümanlardır. O şiddetleri gördükleri gibi iş başka resk kesb eder. İşte onun için şimdilik idare altında bulunan ehl-i imanın bir dereceye kadar nezaketle kullanılması politikası münasib görünmüştür. Bununla beraber azar azar usûl ve âdât-ı diniyyelerine de müdahale eksik olmayıp hatta hacc-ı şerifden bile men olunuyorlar. (Buna ne tevîl bulacaksınız?) Nitekim senin gibi müftü namına bir (lef) 'li hain de idlâle memurdur.

Tebeanın hükümdara duası, rabita-i diniyye yok ise, hiç olmazsa muâmelât-ı siyasetçe göreceklere adalete göredir. Eğer bunlar var ise onlar da vazifelerini bilirler. Ehl-i İslâm sebepsiz kimseye husumet etmez. Az vakitte din-i İslâm'ın ve Müslümanlığın mahvını mûcil olmak üzere taallümüne teşvik ettiğin lisanın cevâmi-i şerifede tedrisi cevâzını hangi kitabda gördün? Maksudın ne olduğunu bundan da mı anlayamadın? Hâsılı şurasını bilmelisin ki, sizi gibi hamiyetini bir miktar karbona değişen bir takım hain-i bed-endişânın akmanları iğfâl edemez.

Ey bu müftü-i hainin daire-i delâletinde bulunan ehl-i iman sakının. Bu misülli müfsidlerin sözlerine itimâd etmeyin. Celâlet-i kadri milel-i sâire ukalasından bile müsellemi olan din ve milletinizi böyle birkaç muvazzaf hainin değil, hatta nihayet derecede zuhur edecek vesâit-i cebriyeye bile din ve milletinizi feda etmeyin. Müftünün muradı aldığı karbon mukâbilinde sizi de kendi gibi (lef) 'li (kof) 'lu etmektir. Bu ise dinini seven, hamiyeti bilen Müslümanın kârı değildir. Binâenaleyh bu mâkâlât-ı delâlet-âyât'a kat'an ihâle-i sem itibar etmeyip Cenâb-ı Hâlık-ı Erham ile Rasul-i Ekrem'ine istinâd ve ubudiyette sebât ile (ferec) inhisârı olan sabrı terk etmeyin²⁰⁶."

---

²⁰⁶ Basiret Gazetesi, Nu: 969, 21 Haziran 1289 /7 Cemaziye'l-Evvel 1290 / 3 Temmuz 1873, S. 1, Stn. 4

SONUÇ

19. yüzyıl Osmanlı Devleti tarihi içerisindeki en karışık dönemlerin yaşandığı bir yüzyıl olması bakımından oldukça önemlidir. Bu dönemde tüm dünyada olduğu gibi Osmanlı Devleti sınırları içerisinde de birçok yönden değişimler, yenilikler meydana gelmiştir. Bunlardan birisi hiç şüphesiz basın hayatında olmuştur ki bu da matbaanın yaygınlaşması ile orantılıdır. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'nin siyasi durumuna önemli derecede etki eden yayın organlarının başında gazeteler gelmektedir. Dönemin özelliklerine bakıldığında kitle iletişim aracı olarak oldukça etkili bir konumda olan basın, insanları haberdar etmenin yanı sıra insanların fikirlerinin oluşumunda da etkili olmuştur.

Amacı, savunduğu fikirler ve yayın politikası bakımından basın hayatımızda önemli bir yeri olan Basîret gazetesi; aydın, çevre ve halk ile iyi ilişkiler kurmuş, İstanbul ve taşrada fiyatının diğer gazetelerden belirli dönemlerde yüksek olmasına rağmen ciddi bir tiraja erişmiştir. İslam ittihadı, Osmanlı ittihadı ve Meşrutiyet gibi fikirler gazetede savunulmuştur. Basiret Gazetesi, Osmanlı Devleti yönetimi ve yabancı ülke liderleri bilhassa da Almanya ve Rusya'nın ileri gelenleri tarafından yayınlanan yazıları takip etmiştir. Ayrıca Osmanlı basını içerisinde ilk dış yardım alan gazete olmuştur. Basiret gazetesinde İslam Birliği ve Osmanlı Birliği hususunda kamuoyuna yön veren ve çeşitli fikir alışverişlerine neden olan yazılara da yer verilmesi bu konuda yönlendirici bir özelliğe de sahip olduğunun göstergesidir.

Basiret Gazetesi yayın hayatının başından sonuna kadar tek kişi tarafından özel teşebbüsle çıkarılmıştır. Toplumun ihtiyaçlarını göz önüne alarak güncel yazılara ve haberlere yer veren bir gazete olmuştur. Yayın süresi boyunca halk, ulemâ, devlet erkânı ve askerî sınıf arasında büyük bir ilgi gören gazete, zamanın en ciddi yayın organlarından biri kabul edilmektedir. Yazar kadrosu içerisinde; Suphi Paşazâde Âyetullah Bey, Polonyalı mühtedi bir subay olan Ferik Suphi Celâleddin Paşa, Hayreddin takma adıyla yazılar yazan Polonyalı mülteci Karski ile adliye mektupçusu Hâlet Bey, Süleyman Âsaf, Mustafa Âsım, Mehmed Tevfik yer almaktadır. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin içinde Genç Türkler ve İttihat ve Terakki eğilimli yazarlardan olan Namık Kemal, Ahmet Mithat, Ali Suavi gibi önemli fikir adamlarının da yazarlık görevini üstlendiği gazete 9 yıllık yayın hayatında önemli bazı olaylara da şahit olmuş ve bunlarla ilgili haberlere ve yorumlara

sütunlarında yer vermiştir. Bu tezin ikinci bölümde bu olaylardan bazılarının Basiret gazetesine yansması hakkında bilgi verilmiştir.

Dönemin dikkat çekici olayları arasında Osmanlı Devleti'ni doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren Mısır Meselesi, Hersek İsyanı, Meşrutiyet'in İlanı, Ayastefanos Antlaşması ve Çırağan Baskını ile ilgili dikkat çekici yazılar gazetede yerini almıştır. Ele aldığımız dönem içerisinde bu olaylar ile birlikte Almanya, Fransa, İngiltere, Avusturya, Hollanda ve Rusya ile ilgili haberler de gazetenin sütunlarında yer almıştır. Bilhassa yabancı ülkelerle ilgili haberleri hemen hemen her gün sütunlarına taşımayı ihmal etmemiştir. İlk yayın hayatına başladığı dönemden bu yana Alman taraftarlığı; Fransız, Rus ve İngiliz karşıtlığı gerek yazar kadrosu ve gerekse imtiyaz sahibi Ali Efendi'nin bu konulardaki tavrı ve mevcut yönetimle olan ilişkileri savunduğu düşünceler bakımından ortadadır.

Alman taraftarı yayınlar yapan Basiret Gazetesi bunu Fransız ve Rus düşmanlığıyla da destekliyordu. Bunu daha yayın hayatına başladığı ilk günlerdeki Fransız-Almanya savaşında mevcut yönetimin Fransa'nın etkisinde olmasına ve Osmanlı Devleti içerisinde Fransa sempatisinin bulunmasına rağmen Alman taraftarı olduğu yazılarından da anlamak mümkündür. Ali Efendi'nin Alman taraftarlığı, Prusya Savaşı sonrasında Almanya'ya çağırılması ve oradan yeni bir baskı makinesi hediyesi ile dönmesini sağlamıştır. Bu durumun kendisinde Alman taraftarlığının devam etmesinde katkısı olduğu düşünülebilir.

Basiret gazetesi sahibi ve başyazarı Ali Efendi ve gazetenin diğer yazarları Osmanlı Devleti topraklarını İttihad-ı Osmani ve İttihad-ı İslami düşünceleri sayesinde bir arada tutulabileceğini savunmuştur. Fransız ihtilali'nin getirdiği "hürriyet, eşitlik ve milliyetçilik" düşüncelerini Osmanlı Devleti'ni parçalamak ve mirasını paylaşmak için kullanma çalışmalarına karşın Basiret gazetesi Osmanlı Birliği fikri etrafında toplanılması gerektiğini savunmuştur.

En genel manada Osmanlı'daki siyasete ilgi duyan Avrupa Devletlerindeki siyasi, askeri, ekonomik, bilimsel ve sosyal gelişmeleri yakından takip eden ve bu minvalde hareket eden Basiret gazetesi, Çırağan Baskın'ından bir gün önce Ali Suavi'nin gönderdiği bir yazıyı yayınlaması nedeniyle bu olayla bağlantısı olduğu gerekçesiyle kapatılmıştır. Ali

Bey hapsedilmiş ve gazete çıkarması yasaklanmıştır. Yaklaşık olarak 30 yıl yayınlanmayan Basiret Gazetesi 1908’de II. Meşrutiyet ile birlikte tekrar yayın hayatına başlamıştır. Fakat 19 sayı kadar dayanabilmiş ve Meşrutiyet ortamında doğan birçok gazete içerisinde tutanamamış ve kapanmıştır.

KAYNAKÇA

- AFYONCU, Erhan, 1000 Soruda Osmanlı Devleti, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2010.
- Ahmet Cevdet Paşa, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, c.I, İlgı Kùltür Sanat Yay., İstanbul 2008.
- AKSOY, Muammer, “Türkiye’de Düşünce Özgürlüğü”, Türkiye’de İnsan Hakları Semineri (9-11 Aralık 1968), Ekin Yay, Ankara 1970.
- AKŞİT, Sinan, A’dan Z’ye Kùltür ve Tarih Ansiklopedisi, c. II, Serhat Yay., Ankara 2004.
- ARMAOĞLU, Fahir, 19. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Timaş Yayınları, İstanbul 2016.
- AVRAM, Galanti, Türkler ve Yahudiler, İstanbul 1947.
- BANOĞLU, Niyazi Ahmet, Basın Tarihimizin Kara ve Ak Günleri, İstanbul, 1960.
- BEETHAM, David-Kevin Boyle, Demokrasinin Temelleri, çev: Vahit Bıçak, Liberte Yay., Ankara 1998.
- BERKES, Niyazi, “İlk Türk Matbaası Kurucusunun Dini ve Fikri Kimliği”, Belleten, c.XXVI/ Ankara 1962, s.100-104.
- BEYDİLİ, Kemal, “Şark Meselesi” mad. DİA., Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2012, s. 354-355.
- BEYDİLLİ, Kemal, “Küçük Kaynarcadan Yıkılışa”, Osmanlı Devleti Tarihi, c.I, Zaman Yay, İstanbul 1994, s.62-69.
- COŞAR, Ömer Sami, Millî Mücadele Basını, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul, 1964.
- ÇAKIR, Hamza, “II. Meşrutiyete Kadar Osmanlıda Basın-İktidar İlişkileri”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sa. 11, İstanbul 2001, s. 86-99.
- ÇALIŞTAY, Oral, “Basiret Gazetesi”, Cumhuriyet Gazetesi, 1975, s. 6.
- ÇAPANOĞLU, Münir Süleyman, Basın Tarihimize Dair Bilgi ve Hatıralar, İstanbul 1962.
- DANIŞMEND, İsmail Hami, İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, c.IV, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1972.
- DENOYER, Pierre, Modern Basın, çev: Adnan Cemgil, İstanbul 1963.
- DİZER, Muammer, “Basiretçi Ali Efendi”, TDV İslam Ansiklopedisi, II, Ankara 2002, s.388-339.
- DÖNMEZER, Sulhi, “Basında Oto-Kontrol”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, c. 34, İstanbul 1969, s.3-8.

- DÖNMEZER, Sulhi, Basın Hukuku, Kültür Yayınevi, İstanbul 1964.
- EFE, Adem, Basiret ve Direniş, İbn Haldun Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2018.
- ERSOY, Osman, Türkiye'ye Matbaanın Giriş ve İlk Basılan Eserler, Çağrı Yay., İstanbul 1995.
- HAMMER, Baron Joseph Von, Osmanlı Tarihi, Hürriyet Basımevi, İstanbul 1983.
- İNÜĞÜR, Nuri, Basın ve Yayın Tarihi, Çağlayan Kitapevi, İstanbul 1982.
- JORGA, Nicolae, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, çev. Nilifer Epçeli, c. IV., Yeditepe Yay., İstanbul 2005.
- KABACALI, Alpay, Başlangıçtan Günümüze Türkiye'de Matbaa Basın ve Yayın, İstanbul 2000.
- KARACA, Yusuf, "Küçük Kaynarca Andlaşması", Berikan Tarih Ansiklopedisi, c.VI, Berikan Yay., Ankara 2002, s. 186-201.
- KAZICI, Ziya, Osmanlı Devleti Tarihi, Cem Yay., İstanbul 2011.
- KOMİSYON, Türkçe Sözlük, TDK yayınları, Ankara 2011.
- LAMARTİNE, Alphonse, Osmanlı Tarihi, Toker Yay., İstanbul 1991.
- MİHAJLOVICH, R. Nikola, Rus Diplomatlarının Raporlarında Osmanlı Devleti, Tutku Yayınevi, Ankara 1999.
- Nuhoğlu, Hidayet, "Osmanlı Matbaacılığı", Türkler, XIV, Ed. H.C.Güzel, K.Çiçek, S.Koca, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002,
- ORAL, Fuat Süreyya, Türk Basın Tarihi 1728-1965, I, Ankara, 1968,
- ORTAYLI, İlber, II. Abdülhamit Döneminde Osmanlıda Alman Nüfuzu, A.Ü.S.B.F. Yayınları, Ankara 1981.
- SAĞLAM, Nuri, "XIX. Yüzyıl Osmanlı Siyası Hayatında Basiret Gazetesi Üzerine", İlmî Araştırmalar Dergisi, 3, İstanbul 1996, s. 184-188.
- SARAY, Mehmet, Rusya'nın Türkistan'da Yayılması, Yeni Türkiye Yay., Ankara 2002.
- SOWARDS, Steven W., Twenty-Five Lectures on Modern Balkan History, American Reference Books Annual 2002.
- STEİNBERG, Jonathan, Bismarck, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2013.
- TOPUZ, Hıfzı, 100 Soruda Türk Basın Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1973.
- TUNAYA, Tarık Zafer, "Mithat Paşa'nın Anayasa Tasarısı: Kanun-ı Cedid", Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi, c.I, s.30-31.
- TURAN, Ahmet Nezihi, Tarih, Grafiker Yayıncılık, Ankara 2006.

UÇAROL, Rıfat, Siyasi Tarih, Der Yayınları, İstanbul 2010.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, “Ali Suavi ve Çırağan Vakkası”, Belleten, 29, TTK Yayınları, Ankara 1944, s. 74-79.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, c.III, TTK yayınları, Ankara 2002.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, Osmanlı Tarihi, c.IV, TTK yayınları, Ankara 1995.

YALÇIN, Emruhan, “Şark Meselesi ve Emperyalistlerin Türk Politikası”, Toros Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sa. 2, Aralık 2015, Mersin 2015, s. 76-102.

YERLİKAYA, İlhan, “Basiret” mad., DİA, c. 5, TDV. Yayınları, İstanbul 2012, s. 104-105.

YERLİKAYA, İlhan, Basiret Gazetesi, YDT, İstanbul 1988.

YILMAZ, Mehmet, Avrupa Tarihi, Şekeroğlu Basım-Yayım, Konya 2004.

Gazeteler

Basiret Gazetesi, Nu: 285, 30 Kanun-u Sani 1286/20 Zil-Kade 1287/ 11 Şubat 1871, S.1

Basiret Gaetesi, Nu: 122, 7 Temmuz 1286/ 19 Rebiü'l-Ahir 1287/19 Temmuz 1870, S.2,

Basiret Gaetesi, Nu: 124, 10 Temmuz 1286/ 22 Rebiü'l-Ahir 1287/22 Temmuz 1870 S.2

Basiret Gaetesi, Nu: 126, 13 Temmuz 1286/ 25 Rebiü'l-Ahir 1287/ 25 Temmuz 1870 S.2

Basiret Gazetesi, Nu: 1, 10 Kanunisani 1285/19 Sevval1286 /22 Ocak 1870, s. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 10, 23 Kanun-u Sani 1285/ 3 Zi'l-ka'de 1286/ 4 Şubat 1870, S.2

Basiret Gazetesi, Nu: 121, 5 Temmuz 1286/ 17 Rebiü'l-Ahir 1287/ 17 Temmuz 1870, s.1.

Basiret Gazetesi, Nu: 123, 8 Temmuz 1286/ 20 Rebiü'l-Ahir 1287/20Temmuz 1870, s.1.

Basiret Gazetesi, Nu: 127, 14 Temmuz 1286/ 26 Rebiu'l- Âhir 1287/ 26 Temmuz 1870, S.4

Basiret Gazetesi, Nu: 128, 15 Temmuz 1286/ 27 Rebiü'l-Ahir 1287/ 27 Temmuz 1870 S.4

Basiret Gazetesi, Nu: 13, 27 Kanun-u Sani 1285/ 7 Zi'l-ka'de 1286/ 8 Şubat 1870, S.2

Basiret Gazetesi, Nu: 130, 17 Temmuz 1286/ 29 Rebiü'l-Ahir 1287/ 29 Temmuz 1870, S.1-3.

Basiret Gazetesi, Nu: 131, 18 Temmuz 1286/ 1 Cemaziye'l-Evvel 1287/ 30 Temmuz 1870 S.2

Basiret Gazetesi, Nu: 133, 21 Temmuz 1286/4 Cemaziye'l-Evvel 1287/ 2 Ağustos 1870, S.1.

Basiret Gazetesi, Nu: 14, 28 Kanun-u Sani 1285/ 13 Zi'l-ka'de 1286 /9 Şubat 1870, S.1,

Basiret Gazetesi, Nu: 14, 28 Kanun-u Sani 1285/ 13 Zi'l-ka'de 1286/9 Şubat 1870, S.2

Basiret Gazetesi, Nu: 141, 1 Ağustos 1286/15 Cemaziye'l-Evvel 1287/ 13 Ağustos 1870, S. 1.

Basîret Gazetesi, Nu: 143, 4 Ağustos 1286 /18 Cemaziye'l-Evvel 1287/ 18 Ağustos 1870, S. 1-2

Basîret Gazetesi, Nu: 147, 10 Ağustos 1286 /24 Cemaziye'l-Evvel 1287/ 22 Ağustos 1870, S. 1

Basîret Gazetesi, Nu: 149, 12 Ağustos 1286 /26 Cemaziye'l-Evvel 1287/ 24 Ağustos 1870, S. 3

Basiret Gazetesi, Nu: 15, 29 Kanun-u Sani 1285/ 9 Zi'l-ka'de 1286/ 9 Şubat 1870, S.1,

Basiret Gazetesi, Nu: 152, 18 Ağustos 1286/2 Cemâziye'l-Ahir 1287/30 Ağustos 1870, S.1.

Basiret Gazetesi, Nu: 153, 19 Ağustos 1286 /3 Cemaziye'l-Ahir 1287/ 31 Ağustos 1870, S.2-3

Basîret Gazetesi, Nu: 154, 20 Ağustos 1286 /4 Cemaziye'l-Ahir 1287/ 1 Eylül 1870, S.4

Basîret Gazetesi, Nu: 156, 24 Ağustos 1286 /6 Cemaziye'l-Ahir 1287/ 5 Eylül 1870, S. 1-2

Basiret Gazetesi, Nu: 1568, 24 Haziran 1291/ 2 Cemaziye'l-Ahir 1292/6 Temmuz 1875, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 1595, 18 Ağustos 1291/ 28 Recep 1292/ 30 Ağustos 1875, S. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 1596, 19 Ağustos 1291/ 29 Recep 1292/ 31 Ağustos 1875, S. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 16, 31 Kanun-u Sani 1285/ 11 Zi'l-ka'de 1286 / 12 Şubat 1870, S.1,

Basîret Gazetesi, Nu: 160, 26 Ağustos 1286 /10 Cemaziye'l-Ahir 1287/ 7 Eylül 1870, S. 1-2

Basiret Gazetesi, Nu: 1600, 23 Ağustos 1291/ 3 Şaban 1292/ 4 Eylül 1875, S. 1

Basiret Gazetesi, Nu: 1601, 25 Ağustos 1291/ 5 Şaban 1292/ 6 Eylül 1875, S. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 1602, 26 Ağustos 1291/ 6 Şaban 1292/ 7 Eylül 1875, s. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 1603, 27 Ağustos 1291/ 7 Şaban 1292/ 8 Eylül 1875, S. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 1604, 28 Ağustos 1291/ 8 Şaban 1292/ 9 Eylül 1875, S. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 1605, 30 Ağustos 1291/ 10 Şaban 1292/ 11 Eylül 1875, s. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 1606, 31 Ağustos 1291/ 11 Şaban 1292/ 12 Eylül 1875, S. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 1607, 1 Eylül 1291/ 12 Şaban 1292/ 13 Eylül 1875, S. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 1608, 2 Eylül 1291/ 13 Şaban 1292/ 14 Eylül 1875, S. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 1609, 3 Eylül 1291/ 14 Şaban 1292/ 15 Eylül 1875, S. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 1611, 5 Eylül 1291/ 16 Şaban 1292/ 17 Eylül 1875, S. 1.

Basîret Gazetesi, Nu: 167, 2 Eylül 1286 /17 Cemaziye'l-Ahir 1287/ 14 Eylül 1870, S. 4

Basiret Gazetesi, Nu: 17, 2 Şubat 1285/ 13 Zi'l-ka'de 1286/ 14 Şubat 1870, S.2

Basiret Gazetesi, Nu: 1741, 10 Şubat, 1291/ 26 Muharrem 1293/ 22 Şubat 1876, S. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 1748, 18 Şubat, 1291/ 4 Safer 1293/ 1 Mart 1876, S. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 177, 14 Kanun-u Sani 1285/ 28 Cemâziye'l-Ahir 1287/ 26 Ocak 1870 S. 3

Basîret Gazetesi, Nu: 184, 23 Eylül 1286 /9 Recep 1287/ 5 Ekim 1870, S. 1

Basiret Gazetesi, Nu: 19, 4 Şubat 1285/15 Zi'l-ka'de 1286/ 16 Şubat 1870, S.1.

Basîret Gazetesi, Nu: 190, 1 Teşrin-i Evvel 1286 /17 Recep 1287/ 13 Ekim 1870, S. 1

Basîret Gazetesi, Nu: 197, 11 Teşrin-i Evvel 1286 /27 Recep 1287/ 23 Ekim 1870, S. 2

Basiret Gazetesi, Nu: 20, 5 Şubat 1285/ 16 Zi'l-ka'de 1286/ 17 Şubat 1870, S.8

Basîret Gazetesi, Nu: 20, 5 Şubat 1285/ 16 Zi'l-ka'de 1286/ 17 Şubat 1870, S. 1-2.

Basîret Gazetesi, Nu: 203, 18 Teşrin-i Evvel 1286 /4 Şaban 1287/ 30 Ekim 1870, S. 4

Basîret Gazetesi, Nu: 212, 31 Teşrin-i Evvel 1286 /17 Şaban 1287/ 12 Kasım 1870, S. 2

Basiret Gazetesi, Nu: 218, 8 Teşrin'i Sani 1286/ 25 Şaban 1287/ 20 Kasım 1870, S.1.

Basîret Gazetesi, Nu: 221, 12 Teşrin-i Sani 1286/ 29 Şaban1287/ 24 Kasım 1870, S. 1

Basîret Gazetesi, Nu: 223, 13Teşrin-i Sani 1286 /1 Ramazan 1287/ 25 Kasım 1870, S. 1

Basîret Gazetesi, Nu: 227, 19 Teşrin-i Sani 1286 /7 Ramazan 1287/ 1 Aralık 1870, S. 1

Basîret Gazetesi, Nu: 227, 24 Teşrin-i Sani 1286 /12 Ramazan 1287/ 6 Aralık 1870, S.4

Basiret Gazetesi, Nu: 23, 10 Şubat 1285/ 21 Zi'l-ka'de 1286/ 22 Şubat 1870, s.1

Basiret Gazetesi, Nu: 2339, 22 Kanun-u Sani 1293/ 30 Muharrem 1295/3 Şubat 1878, S. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 24, 11 Şubat 1285/22 Zi'l-ka'de 1286/ 23 Şubat 1870, s.1.

Basiret Gazetesi, Nu: 2446-19, 9 Mayıs 1294/19 Cemaziye'l-Evvel 1295/ 21 Mayıs 1878, s.1.

Basiret Gazetesi, Nu: 2477-9, 4 Eylül 1324/ 20 Şaban 1326/17 Eylül 1908, S.3.

Basîret Gazetesi, Nu: 248, 17 Kanun-u Evvel 1286 /5 Şevval 1287/ 29 Aralık 1870, S.3

Basiret Gazetesi, Nu: 25, 12 Şubat 1285/ 23 Zi'l-ka'de 1286/ 24 Şubat 1870, S.3

Basîret Gazetesi, Nu: 277, 21 Kanun-u Sani 1286 /11 Zi'l-Kade 1287/ 2 Şubat 1871, S.3

Basiret Gazetesi, Nu: 279, 23 Kanun-u Sani 1286 /13 Zi'l-ka'de 1287/4 Şubat 1871, S.1

Basîret Gazetesi, Nu: 281, 26 Kanun-u Sani 1286 /16 Zi'l-Kade 1287/ 7 Şubat 1871, S.4

Basiret Gazetesi, Nu: 281, 26 Kanun-u Sani 1286/16 Zil-Kade 1287/ 7 Şubat 1871, S.1.

Basîret Gazetesi, Nu: 291, 6 Şubat 1286 /27 Zi'l-Kade 1287/ 18 Şubat 1871, S.1

Basîret Gazetesi, Nu: 292, 8 Şubat 1286 /29 Zi'l-Kade 1287/ 20 Şubat 1871, S.1

Basîret Gazetesi, Nu: 293, 10 Şubat 1286 /1 Zil-Hicce 1287/ 22 Şubat 1871, S.1

Basîret Gazetesi, Nu: 294, 11 Şubat 1286 /1 Zil-Hicce 1287/ 23 Şubat 1871, S.3

Basiret Gazetesi, Nu: 295, 12 Şubat 1286/ 3 Zil-Hicce 1287/ 24 Şubat 1871 S. 3

Basîret Gazetesi, Nu: 298, 16 Şubat 1286 /7 Zil-Hicce 1287/ 28 Şubat 1871, S.5

Basîret Gazetesi, Nu: 299, 17 Şubat 1286 /8 Zil-Hicce 1287/ 1 Mart 1871, S.3

Basiret Gazetesi, Nu: 3, 14 Kanun-u Sani 1285/ 23 Şevval 1286/ 26 Ocak 1870 S.3 Stn.2

Basîret Gazetesi, Nu: 300, 18 Şubat 1286 /9 Zil-Hicce 1287/ 2 Mart 1871, S.3

Basîret Gazetesi, Nu: 301, 23 Şubat 1286 /14 Zil-Hicce 1287/ 7 Mart 1871, S.1

Basîret Gazetesi, Nu: 302, 24 Şubat 1286 /15 Zil-Hicce 1287/ 8 Mart 1871, S.4

Basiret Gazetesi, Nu: 302, 24 Şubat 1286/ 15 Zil-Hicce 1287/8 Mart 1871, S.1.

Basiret Gazetesi, Nu: 303, 25 Şubat 1286/ 16 Zil-Hicce 1287/ 9 Mart 1871, S.3

Basîret Gazetesi, Nu: 305, 27 Şubat 1286 /18 Zil-Hicce 1287/ 11 Mart 1871, S.4

Basiret Gazetesi, Nu: 305, 27 Şubat 1286/ 18 Zil-Hicce 1287/ 11 Mart 1871, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 307, 1 Mart 1287/ 20 Zil-Hicce 1287/ 13 Mart 1871, S.1

Basîret Gazetesi, Nu: 309, 3 Mart 1287 /22 Zil-Hicce 1287/ 15 Mart 1871, S.1

Basîret Gazetesi, Nu: 311, 5 Mart 1287 /24 Zil-Hicce 1287/ 17 Mart 1871, S.3

Basîret Gazetesi, Nu: 312, 6 Mart 1287 /25 Zil-Hicce 1287/ 18 Mart 1871, S.2

Basiret Gazetesi, Nu: 315, 9 Mart 1287/28 Zil-Hicce 1287/ 21 Mart 1871, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 316, 10 Mart 1287/29 Zil-Hicce 1287/ 22 Mart 1871, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 317, 11 Mart 1287/ 1 Muharrem 1288/ 23 Mart 1871, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 318, 12 Mart 1287/2 Muharrem 1288/ 24 Mart 1871, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 319, 13 Mart 1287/ 3 Muharrem 1288/ 25 Mart 1871, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 321, 16 Mart 1287/ 6 Muharrem 1288/ 28 Mart 1871, S.3

Basîret Gazetesi, Nu: 322, 17 Mart 1287 /7 Muharrem 1288/ 29 Mart 1871, S.2

Basiret Gazetesi, Nu: 324, 19 Mart 1287/ 9 Muharrem 1288/ 31 Mart 1871, S.1.

Basiret Gazetesi, Nu: 328, 24 Mart 1287/14 Muharrem 1288/ 5 Nisan 1871, S.1.

Basîret Gazetesi, Nu: 335, 2 Nisan 1287 / 23 Muharrem 1288/ 14 Nisan 1871, S. 1

Basiret Gazetesi, Nu: 338, 6 Nisan 1287/ 27 Muharrem 1288/ 18 Nisan 1871 S. 2- 3

Basîret Gazetesi, Nu: 343, 11 Nisan 1287 / 2 Safer 1288/ 23 Nisan 1871, S. 1

Basîret Gazetesi, Nu: 347, 15 Nisan 1287 / 6 Safer 1288/ 27 Nisan 1871, S. 3

Basîret Gazetesi, Nu: 359, 28 Nisan 1287 /19 Safer 1288/ 10 Mayıs 1871, S.4

Basiret Gazetesi, Nu: 36, 31 Şubat 1285/ 9 Zi'l-Hicce 1286 /28 Mart 1870, S.1

Basîret Gazetesi, Nu: 362, 1 Mayıs 1287 /22 Safer 1288/ 13 Mayıs 1871, S.1

Basîret Gazetesi, Nu: 366, 6 Mayıs 1287 /27 Safer 1288/ 18 Mayıs 1871, S. 3

Basiret Gazetesi, Nu: 368, 8 Mayıs 1287/ 29 Safer 1288/ 20 Mayıs 1871 S. 1

Basiret Gazetesi, Nu: 384, 26 Mayıs 1287/18 Rebiü'l-Evvel 1287/7 Haziran 1871, S. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 39, 9 Mart 1286/ 18 Zi'l-hicce 1286 /21 Mart 1870, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 390, 2 Temmuz 1287/ 25 Rebiü'l-evvel 1288/ 14 Temmuz 1871, S. 3

Basiret Gazetesi, Nu: 395, 9 Haziran 1287/2 Rebiü'l-Ahir 1287/21 Haziran 1871, S. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 398, 12 Haziran 1287/5 Rebiül-ahir 1288/ 24 Haziran 1871, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 404, 19 Haziran 1287/ 12 Rebiü'l-Ahir 1288/1 Temmuz 1871, S.1-2.

Basiret Gazetesi, Nu: 411, 27 Haziran 1287 /20 Rebi'ül-Ahirl 1288 / 9 Temmuz 1871, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 413, 30 Haziran 1287/ 23 Rebiü'l-Ahir 1288/12 Temmuz 1871,S.2

Basiret Gazetesi, Nu: 415, 2 Temmuz 1287/25 Rebiül-ahir 1288/ 14 Temmuz 1871, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 44, 14 Kanun-u Sani 1285/ 26 Zi'l-Hicce 1286/ 26 Ocak 1870 S. 3

Basiret Gazetesi, Nu: 45, 18 Mart 1286/ 27 Zi'l-hicce 1286 /30 Mart 1870, S.2

Basiret Gazetesi, Nu: 489, 25 Eylül 1287/ 22 Receb 1288/ 7 Ekim 1871, S. 3

Basiret Gazetesi, Nu: 5, 16 Kanun-u Sani 1285/ 25 Şevval 1286/ 28 Ocak 1870, S.3

Basiret Gazetesi, Nu: 50, 14 Kanun-u Sani 1285/ 4 Muharrem 1286/ 26 Ocak 1870 S. 3

Basiret Gazetesi, Nu: 51, 26 Mart 1286/ 5 Muharrem 1287/ 7 Nisan 1870, s.1

Basiret Gazetesi, Nu: 515, 26 Teşrin-i Evvel 1287 /23 Şaban 1288/ 7 Kasım 1871, S. 3

Basiret Gazetesi, Nu: 520, 1 Teşrin-i Sani 1287 /29 Şaban 1288 / 13 Kasım 1871, S. 2

Basiret Gazetesi, Nu: 53, 30 Mart 1286/ 9 Muharrem 1287/ 11 Nisan1870 S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 534, 18 Teşrin-i Sani 1287/17 Ramazan 1288/ 30 Kasım 1871, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 554, 16 Kanun-u Evvel 1287/ 15 Şevval 1288/ 28 Aralık 1871, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 592, 27 Mart 1288/ 29 Muharrem 1289 / 8 Nisan 1872, S.1-2

Basiret Gazetesi, Nu: 6, 30 Kanun-u Sani 1286/ 18 Kanun-i Sani 1287/30 Ocak 1870, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 61, 25 Nisan 1286/ 5 Safer 1287/ 7Mayıs 1870, s. 1.

Basiret Gazetesi, Nu: 699, 4 Temmuz 1288 /10 Cemaziye'l-Evvel 1288 / 16 Temmuz 1872, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 75, 1 Mayıs 1286/ 11 Safer 1287 /13 Mayıs 1870, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 80, 20 Mayıs 1286/ 18 Safer 1287 /8 Mayıs 1870, S.3

Basiret Gazetesi, Nu: 90, 14 Kanun-u Sani 1285/ 2 Rebiu'l- Evvel 1287/ 26 Ocak 1870 S. 3

Basiret Gazetesi, Nu: 934, 25. 11 Mayıs 1289/ 25 Rebiü'l-Evvel 1290/23 Mayıs 1873 S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 962, 14 Haziran 1289/ 29 Rebiülahir 1290/26 Haziran 1873, Yıl 4, S. 4.

Basiret Gazetesi, Nu: 969, 21 Haziran 1289 /7 Cemaziye'l-Evvel 1290 / 3 Temmuz 1873, S.1

Basiret Gazetesi, Nu: 989, 19 Temmuz 1289 / 5 Cemaziye'l-Ahir 1290/31 Temmuz 1873 S. 1-2

İnternet Siteleri

<http://burhanoguz.com/basiret-gazetesi/>. Erişim Tarihi: 12.03.2018.

<http://www.cheminsdememoire.gouv.fr/de/1870-1871-der-deutsch-franzosische-krieg>.
Erişim Tarihi: 10.03.2018.

<http://www.eskieserler.com/Eski/Eserler/Dergi/120/Basiret-Gazetesi.asp>. Erişim Tarihi:
25.02.2018.

<http://www.filozof.net/Turkce/nedir-ne-demek/11508-basiret-gazetesi-tarihi-yayin-politikasi-icerigi-hakkinda-bilgi.html> . Erişim Tarihi: 26.03.2018.

<https://www.netrojen.com/osmanlida-basin-tarihi-ve-ilk-gazeteciler-ve-onlarin-faaliyetleri/>. Erişim Tarihi: 26.03.2018.

https://www.turkcebilgi.com/basiret_gazetesi . Erişim Tarihi: 10.03.2018.

EKLER

Resim 1. Basiret Gazetesinin sahibi ve yazarı Basiretçi Ali Efendi.

Resim 2. Basiretçi Ali Efendi'nin Basım hanedeki bir fotoğrafı.

سنه شمسیه ۱۲۸۵
كانون ثاني ۱۰

تومرو ۱
(جمعه ايرتمسی)

سنه قمریه ۱۲۸۶
شوال ۲۰

بصیرت

سنه لکی ۱۳۰ الی
ایلغی ۷۰ اوج ایلغی
۴۰ برسته لک پوسته
اجری ۵۰ غروشد

محل اداره سی وزیر
خاندنده طاطبوسک
مطبعه سنده در بر
نسخه سی بکری باره در

❖ منافع وطنیه و حوادث عمومیہ به دائر ملت غزته سیدر ❖

❖ بو غزته جمعه و بازاردن ماعدا هر کون چیقاز یله جقدر داخلی و خارجی حوادندن بحث ابدہ جکدر ❖
❖ فوآدی عمومی حاد اولان آثاری بحمانا قبول ایلہ جکدر ❖

❖ مقدمه ❖

ای ایلی وطن ایسته سایه عاطفتوایه جناب پادشاهیده
کیتدیجه سر بستی مطبوعاته دلیل اوله بیله جک
بر غزته ده چیقاز یله رخصت ویرلیدی معلومدر که
اشیاده قیمت خلقده رغبت اولدیجه حاصل اولور
بزمده ملته بو بولده ابدہ جکمر خدمت قدر و قیمتی
عمومک نظر رغبتله تعین ابدہ جکسندن بو خدمت
اوغورنده واقع اوله جق سعی و غیر غز او نسبتده
تزیاد بولور

بنه علیه جناب حکومتدن استحصالی استدی بکمر
رخصتله مکفل اولدی بکمر بو یله بو وظیفه مقدسه بی
ایضایه موفق اوله جکمر سی امید ایدرز

شمدی بر ملتک حالی غزته لک قالی ایلہ اکلاشیلوب
باینه جکندن غزته مرکز قوللانه جفی لسان دا نما
حق واستقامته مقرون و مطابق اولوب بزه آرزغلق
درجه سنده حریت ونه مسکنت مرتبه سنده اسارت
مروچی بز

زیرا مقصد خیره طریق عدل واعتدال دن عزیزیت
موافق عقل و حکمت اولدی بکندن دا نما کر بو افراط
وتفریطدن اجتناب ایلوب التزام ابدہ جکمر مسلاک

ملتمزی طریق نجات و فلاحه تسویق و تشویق ایلہ
علی قدر الامکان علوم و فنونه دائر بعض مباحث
مفیده یازمق و وطنه نشر معارف ایلک و بزه همجوار
اولان ملل تمدنه لک احوال و افکار بی مدینه برونه
اولی ایچون نقل و تعریف ایتکدر چونکه ماهیت
و حقیقت اشیا اضداد یله تعین ایلک قاعده حکمتدن
بولدی بکمر بنه عظم و صغر و ترق و تدنی کبی کیفیات
واحوال دخی دنیا ده بو کیفیات مخالفه و متضاده بی
حاضر اولان اشیا و موجوداتک بکدی بکمر نسبتدن
اکلاشیلوب باینور بونک ایچون بزه مدنتمزک
واحتیاجات مکمله هیئت اجتماعیه مرکز نقصان
وفقداننی نمایله اکلامق ایچون بو کون معیشت
انسانیه لک درجه قصواسسته وارمش اولان اورویا
متلرینک احوالنه نصب نظر اهتمام و دقت ایتمک
سعی و غیرت ایتلر ایسته بوسینه مینی غزته مرکز
نشر یاتسندن بر قسمده بودر لو معلوماته مختصر
اوله جقدر

نیجه کلام هر تمدن ملنده لک مهم عد اولان اسباب
مدنیتدن بریده غزته لردر خفی دکلدر که ترقیات مدینه
عمومک سهولته تعاطی افکار نه محتاجدر تعاطی

Resim 3. Basiret Gazetesinin 10 Kanunisani 1285(22 Ocak 1870) Tarihli ilk sayısı. (Basiret);

“Basiret insanın hayvâniyette müşterek olduğu mahlukât-ı sâireden mâ-biiil t-temeyyüzü olan kuvve-i şerife-i nâtıkıyyet ki, cevher-i girân-bahâ-yı akl u idrâk ile memzûcdur. Onun gibi ve belki onun bir mertebe daha mâ-fevki bir ni'met-i cihân-kıymet ve bir mevhibe-i celile-i Genâb-ı Rabb-i izzettir ki, insan bu ni'met-i celile sayesinde ebnâ-yı nev'i beyninde temeyyüz eder.

Çünkü Basiret bir nûr-ı Rabbanidir ki, onunla mevhûb olan insan lâ-oerem onun şûâ-yı hidâyetiyle mesâlik-i âlem ve menâhic-i benî Âdemi kemâ-yenbağî müşahede ederek harekât ve sekenâtma maddi ve ma'nevi muvassıl-ı selâmet olan bir tarik-i feyz-i refik ta'vin ve tahsis ile ale'd-devâm fevz ü felah üzere gider.

Zira Basiret gencine-i vicdanda meknuz ve mestur bir şem'-i cihân-tâb-ı sübhânîdir ki dü-çeşme-i şühûd-ı beşeriyetinden başka insana bahşettiği rûzne-i sahîhü'l-manzara-i fuâddan bidâyet-i umurun nihayetini irâe ile nefsi-i natıkayı ilâ-gayri'n-nihâye müstaidde olduğu mehâlikten vikaye eyler”

Evet Basiret bir neyyir-i tabandır ki, onun ziyâ'ı füyûzât-ı ihtivasından behiyye-mend olan adam elbette nîk ü bed umuru alâ mâ-hüve hakkihâ temyîz ü tefrik ve lâ-büd tavr-ı vurusunu sûrî ve samimi bir menhec-i ma'kul ve makbule tevfiik ederek kendini dalâlet- i zahiriye ve bâtınıyeden himaye eyler.

Basiret bir mihr-i münir-i âlem-ârâdır ki, onun lem'a-i zulmet-fersâ-yı hidâyet-bahşâsını idrâke kabil olan dîde-i ibret beyn-i ashabı hemîşe-râh-ı necat ve felahı görerek girîve-i gafletinden emin ve tekye-gâh-ı hayatında hem-vâre kemâl-i refah ve huzûr-ı kalble murabba1-nişîn olur.

Basiret bir şû'le-i cevvaledir ki, insana beşeriyetin verâ-perde-i tıynette hâiz-i kitmân edebildiği bazı ağrâz ve huzûzun tevlid edeceği avâkıb-ı vabîmeyi ayan ve bu veçhile insanî tabî-at-ı hayvâniyesinin tesadüf ettirebileceği muhâtaratdan ber-amân eder.

Basiret bir kuvve-i fa'âledir ki nefsi-i emmâreyi kuvvetini tamamıyla isti'mâlden men' ve var kuvvetin te'sirât-ı vahîme-i â-cile ve 'acilesini kat' ve def ederek insanı insan eder.

Basiret cevherdir. Basiret nurdur. Basiret mevhibe-i nâciye-i rabbü'l-beşerdir. Basiret vicdân-ı beşerde mestur bir genc-i gayr-i manzûrdur. İnsan basireti sayesinde insan sayılır. Basiretsiz adam adam sayılmaz.

Tekrar ederiz ki, Basiret cevherdir. Zira insan gencine-i hilkatte ne kadar itibar sahibi idüğünü bu cevherle isbat eder. Basiret nurdur. Zira insan zulmet-gede-i gaflette râh-ı selâmeti ancak bu şu'le-i ziyâ-güsterle görüp tefrik-i tarik-i dalâl ve necat eder. Basiret mevhibe-i rabbü'l-beşerdir. Zira insan beşeriyetle beraber mümtâz-ı hayvanât olduğunu bu mevhibe-i celile ilan eyler. Basiret vicdân-ı beşerde mestur bir gayr-i manzûrdur.(Belki bir tılsım-ı müstahyilü'z-zuhurdur) Zira insan onun bahşettiği servet-i idrâk ve ferasetle desâis-i hızlan u hüsrandan tevakkî ederek dâreyn için nâfi'-i müte'addid ve mütenevvi' künûz-ı nihân keşfederek ihrâz-ı nâm u şân eyler.

El-hâsıl Basiret'in delâlet ettiği ma'ânî-i latife ve fe-hâvî-i münîfeyi best u beyâna ne bu nâçizde kudret ve ne hâme-i âcizânenizde takat var. Ye Binâenaleyh makalede tercih-i ihtisar evlâ li'l-ihdiyârındır.

Pakat şunu da itiraf-ı acz ü taksir ile beraber zikr ve tahrirden geri durmak olmaz ki, Basiret min-gayri had millet gazeteliği ile müftehir ve lafz-ı basirette lügaten hüccet ve burhan manası dahi müstetir olmasına binâen bu gazete terakkiyât-ı milli-yemizin burhanı ve ibâre-i sahiha ile âsâr-ı meşhûde-i terakkinin hizmetkâr-ı ilanıdır. Hizmet-i celilenin ne kadar girân-kıymet olduğu nasıl muhtâc-ı beyân değil ise ânâfânâ cilveger-i sâha-i şühûd olan terakkiyât-ı celile ve hayriyenin ne mertebelerde incilâ-bahşâ-yı a'yün-i umûm olduğu dahi ol veçhile bedihî ve ayan ve bu şeref ve haysiyetle Basiret»in fark-ı ubudiyet ve mefhareti vâsıl-ı künkü-re-i asumandır.

Evet, Basiret terakkiyât-ı milliye ile teşekkür ve iftihar, yani günden güne tarîk-i terakkide müsabaka-i akran u emâsil edişimizden dolayı cümlelerin borçlu olduğu teşekkür ve iftiharı lisân-ı milletten ilan ve tekrar eder ve mahmidet ve mefharete borçlu ve haklı olduğumuzu hayır-hâh-ı Osmâniyân olan Avrupalılar dahi tasdik ve ikrar eyler. Ke's-şems fi vasati'n-nehâr muncelî ve aşikâr değil midir ki, on oniki sene mukaddeme gelinceye kadar hemen bir hâl-i vukuf ve belki inhitatta bulunan millet-i mu'azzama mebde-i saadet ve felah olduğu müselle-i âlem olan cülûs-ı meymenet-me'nûs-ı Ce-nâb-ı mülûkâne rûz-ı firûzundan itibaren kesb-i hayât-ı taze ederek sâye-i meâlî-vâye-i hazret-i tacidârîde hemîşe bî-dirîğ ve râyegân duyurulan himem ve eltaf-ı şehriyârî ile mülkün her tarafında müceddeden mektebler te'sis ve âdî ve demiryollar inşâ ve tramvaylar ihdas olunup ve ta'dadı kabil olamayacak daha nice nice me'ser vücûda getirilip mülkün bu yüzden esbâb-ı ümranına mükemmeliyet verilmiş ve irâdât-ı ilham ifâdât-ı cenâb-ı

şehinşâhî bir taraftan dahi kuvve-i berriye ve bahriye-i devleti menzil-i lâıykma îsâl buyurarak mülket-i şâhâne ve teba'a-i mülûkâne bu veçhile dahi tezyîd-i mağbûtiyet eylemiştir. Bahsin vicdân-ı sadâkate bahşettiği şevk-i kelâmı vâdî-i tatvîle sevkeder. Hâlbuki ne denli tafsil edilse ihyâ-yı mülk ü millet hususuna masrûf-ı eltâf ve müsâadât-i celile-i veli-ni'-metin binde birini ta'rif kabil olamaz. Esas maksad olan Basiret'in burhân-ı terakki ve hâdim-i ilân-ı terakkî-i millet olduğunu isbâta ise âsâr-ı meşhûde kifayet eder.”

Resim 4. Basiret Gazetesinin 10 Şubat 1291 (22 Şubat 1876) tarihli 1741 nolu sayısı.

(Fransa'nın, İngiltere'nin Süveyş kanalı hisselerini satın almasından dolayı duyduğu rahatsızlığı anlatan bir makale yer almaktadır).

Resim 5. Basiret Gazetesinin 13 Rebiulahir 1287 (13 Haziran 1870) tarihli 97 nolu sayıs (Prusya Devleti harp hazırlıklarını ivedilikle görmekle birlikte yakın zaman içerisinde hususi bir harp vergisi koymakla bunu askeri işler için kullanacaktır... diye başlayara

سنة ١٢٨٧
ربيع الاخر ٢٦

نومرو ١٢٧
(بازار ايرتسى)

سنة شمسه ١٢٨٦
عموز ١٣

بصيرت

مطبعة ومحل ادارسى
وزر خانه در بيوك
نسخه سى ٤٠ كوچك
نسخه سى ٢٠ باره در

سنة لى ١٣٠ الى
البلغى ٧٠ اوج ابلى
٤٠ رسته لك بوسته
اجرتى ٥٠ فروشدر

منافع وطنه وحوادث عموميه به دار ملت غزته سبدر

بو غزته جمه و بازاردن ماعدا هر كون چيقاريله جقدر داخلى وخارجى حوادندن بحث ايله جقدر
فوائدى عمومى عايد اولان آئارى محاسنا قول ايله جقدر

بو مثل سو احوال ناز كرده معناد اويان بر صورت
عاجله ده حر به قيسام وبالاخره انكلتزه دولتنسك
توسطنى قبول ايتيوب بروسيدان اخذ ناز وانتقام
انك اووزه وقت ايمن حاول ايتنيكن تمام بدبسه
كوردىكي فرصندن اغتنام ايش اولديغنى تصديق
ايتدبلر وتمدبكي حالده صراحة عرض افكار
ايتماش اولان روسيه دن ماعدا اوروبا دولت
وحكومتلر نك همان چله سى دنخى قاعده بن طرفى
التزام ايله جكلربنى بيلدردبلر روسيه دولتك
انخا ايلديكى مسلك دوروبى اونه دنبرو قولانديغى
قاعده دوليه سنه موافق اولوب هر نقدر (نزال
غورچاقوف) لك پارسه اعزامندن مقصدنه ايدوى
ييلنه مامكده ايسه ده يته دولت مشار اليهاتك مضمر
ضميرى اولان لعلردن بز يته بول اجتهه مطوف
اولديغى وارسته قيد ايتيلد

كذلك ارباب بولتقد زنده سبى معلوم اوليان خصوصلردن
بريدى بخار به آيه ده هيچ بر كونه منفعت و يا مخافى
بولتيان مجتمعه امر بقا جمهوريتك تداركات بجر به به
فانقشمش اولسى ماده سبدره لشبو جمهورك روسيه
ايله دركار اولان حقوق نوسى و مصافاته واوروبا
دول سارزه سنك آكتريسى عليهنده واقع اولان

ديوان محاكات مائيه اعضالى رتبه اول صنف
اول ايله باب على اوراق مدبرى اسبق سعادت لوجيل
يك افندى حضرت نلر يته
ترمه قضاسى خايدانسدن عزتلوحاجى عرافاه
اصطبل عامره مدبرىكي پايه سى توجه بيورنشد
ذات حضرت شهنا هينك بكن بخت سبه كوفى
بكار بكي سرايى باتشريف ايام صبغى اوراده
كذاران بيويه جقلى لاتركيده بجزرد
انجنى اردى همابونى رئيس اركان سعادت لوروف
باشا حضرت نلر بكن جمه ايرتسى كوفى محل
ماور بشار يته عزت ايللرد

(اسبابيا مسئله سنك تبجهمسى)

بكنى نسخه زمردن برنده بو مسئلهك شروع
وفروغى عرض وتفصيل قلندقد نصكره دول
معضله اوكه ايتوب فرانسه ايله بروسيا دولتلر نك
اصلاح ذات البته مباشرت ايتدكارى صورتده
چند سنه دنبرو بوشيده رما دكين و تضاد اولان
شراره فته و فساد حرب مشهله سى ايقاد ايله جكنى
اصكلامش ايدك اندن صكره كلان تلفراف سامه ل
فرانسه دولتك حكومات سارزه توسطنه بكلبوب

Resim 6. Basiret Gazetesinin 17 Rebiülevvel 1287 (17 Temmuz 1870) tarihli 121 nolu sayısı. (Prusya kralı Fransa elçisinin bundan sonra Berlin'de ikamet etmesini istemiyor. Fransa devleti her ne kadar savaş ilan etmekte biraz kararsız ise de yakın zamanda savaş

Resim 7. Basiret Gazetesinin Hakkı Tarık Us koleksiyonunda bulunan 18 Şubat 1291 (1 Mart 1876) tarihli 1749 numaralı son sayısı.

ÖZGEÇMİŞ

05 Ekim 1981’de İznik’te dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini Bursa’da lisans eğitimini 2003 yılında Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü’nde tamamlamıştır. 2003 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başlamış olup halen devam etmektedir. 2007 yılından itibaren Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde Kara Kuvvetleri Komutanlığı’nda Piyade Subayı olarak; Tunceli, Bingöl, Malatya, Hatay, Kırklareli ve Suriyede görev almıştır. 2019 yılı Eylül Ayından itibaren Kırklareli ilinde 65. Mekanize Piyade Tugay’ında görev yapmaktadır. Semrah KAYMAZ ile evli iki çocuk babasıdır.